

Strasbourg, 8. decembar 2006.

CEPEJ(2006)15

Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ)

Dužina postupka u državama članicama Vijeća Evrope, na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava

Ovaj izvještaj CEPEJ je usvojio na svojoj 8. plenarnoj sjednici (Strasbourg, 6-8. decembra 2006.)

Ovaj dokument može podlijegati uređivačkoj redakтури.

Dužina sudskog postupka u Evropi Studija sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava (ECHR)

Kratki pregled izvještaja

I. Opis zadatka

Svrha ovog izvještaja je da ustanovi da li se sudska praksa Evropskog suda može koristiti kao osnov za neke opće zaključke u vezi sa dužinom postupka u Evropi. Pitanja koja su se morala analizirati su:

1. Kakvi se zaključci u pogledu dužine postupka u određenim vrstama predmeta (minimalno/maksimalno trajanje) mogu izvesti iz predmeta u kojima je Evropski sud pronašao kršenje prava na suđenje u razumnom roku, ili zaključio da nije bilo kršenja?
2. Koje kategorije predmeta ustanovljava sudska praksa Evropskog suda?
3. Kakve oblike kašnjenja i kakve razloge za njih ustanovljava Evropski sud?

II. Struktura izvještaja

Ovaj izvještaj sastoji se od dva dijela. U prvom dijelu se **ustanovljavaju kriteriji za razmatranje koliko je razumna dužina** postupka i ustanovljavaju se **pravila za izračunavanje dužine postupka** u sudskoj praksi Suda. U drugom dijelu, izvještaj **predočava faze postupka u kojima su se dešavala kašnjenja**, identificira **uzroke kašnjenja u različitim vrstama postupka**, te predstavlja pregled **domaćih pravnih lijekova za smanjenje dužine postupka**. U prilogima uz izvještaj nalaze se **statistički podaci o tome kako Sud ocjenjuje razumnu dužinu postupka po zemljama (Prilog I); analiza prioriternih predmeta** koje je Sud identificirao (**Prilog II**); i **pregledna tabela predmeta** u kojima jeste ili nije pronađeno kršenje u **normalnim (jednostavnim) predmetima (Prilog III)** i u **složenim (Prilog IV)**.

III. Osnovni zaključci izveštaja

1. Sud ustanovljava sljedeće **kriterije za ocjenjivanje da li je dužina postupka bila razumna:**

- *složenost predmeta* (složeni predmeti traže više vremena, ali složenost kao takva nije uvijek dovoljna da opravda dužinu postupka);
- *ponašanje podnosioca* (to je jedini kriterij koji je Sud naveo da zaključi da nije prekršen član 6., čak i kad je dužina postupka bila očigledno pretjerana);
- *ponašanje nadležnih vlasti* (ako su vlasti odmah poduzele radnje u cilju ispravljanja situacije, da bi se otklonila privremena i nepredviđena pretrpanost sudova, dužina postupka u nekim slučajevima može biti opravdana);
- *šta je u pitanju kod podnosioca* (neki predmeti moraju se hitno rješavati, a takvi „**prioritetni predmeti**” uključuju:

- radne sporove koji se tiču otpuštanja, povrata plata i onemogućavanja trgovinske aktivnosti;
- naknadu za žrtve nesreća;
- slučajeve u kojima podnosilac služi zatvorsku kaznu;
- slučajeve policijskog nasilja;
- slučajeve u kojima je zdravlje podnosioca kritično;
- slučajeve podnosilaca poodmakle životne dobi;
- slučajeve vezane za porodični život i odnos djece i roditelja;
- slučajeve podnosilaca ograničenog fizičkog stanja i sposobnosti.

Uz pojedinačne kriterije, Sud daje i *sveukupnu ocjenu okolnosti predmeta*. Može zaključiti da je „razumno vrijeme” prekoračeno, ako u jednoj takvoj sveobuhvatnoj ocjeni zaključi da je ukupno vrijeme pretjerano, ili zaključi da nadležni organi duže vremenske periode nisu uopće postupali.

2. U svojoj sudskoj praksi, Sud definira metode za izračunavanje dužine postupka. **Polazna tačka za izračunavanje** drugačija je u parničnim, krivičnim i upravnim postupcima. U parničnim postupcima, obično je to datum kad je predmet dostavljen sudu, u krivičnim predmetima početni datum može biti i datum kad je osumnjičeni uhapšen ili optužen, ili datum kad je počela preliminarna istraga. U upravnim predmetima je to datum kad je podnosilac po prvi put pitanje dostavio upravnim organima. **Kraj tog perioda** Sud u krivičnim predmetima postavlja kao datum kad je donesena konačna presuda o materijalnim tačkama optužbe, ili datum kad su tužilaštvo ili sud odlučili da se postupak obustavlja. U parničnim predmetima, završni datum je datum kad odluka postaje konačna, ali Sud uzima u obzir i dužinu postupka izvršenja ili druge procedure provedbe, koji se smatraju sastavnim dijelom postupka.

3. Uzroci kašnjenja razvrstavaju se u one koji su uobičajeni u svim vrstama postupka i one koji su specifični za određene vrste postupka:

Vrsta postupka	Faza postupka	Uzrok kašnjenja
Svi postupci	<i>Prije početka postupka</i>	Teritorijalna distribucija nadležnosti sudova; transferi sudija; nedovoljan broj sudija; sistematična upotreba sudskih vijeća različitih sastava; zaostali predmeti; potpuna neaktivnosti sudskih organa; sistemski nedostaci procesnih pravila .
	<i>Od početka do</i>	Nepozivanje stranaka ili svjedoka; nezakonito pozivanje;

	<i>kraja rasprave</i>	kasno stupanje zakona na snagu; sporovi nadležnosti sudskih i upravnih organa; kasni prijem predmeta na žalbenom sudu; kašnjenja advokata, lokalnih i drugih vlasti; sudska inertnost u vođenju predmeta; učešće vještaka; česte pauze u raspravama; pretjerane pauze između rasprava; pretjerano kašnjenje do rasprave.
	<i>Nakon rasprave</i>	Previše vremena između donošenja presude i obavještanja registrara suda ili stranaka.
Parnični postupak		Nekorištenje diskrecionih prava suda; odsustvo ili neadekvatnost pravila parničnog postupka.
Krivični postupak		Strukturalni problemi vezani za organizaciju tužilaštva; odluka o spajanju ili nespajanju krivičnih predmeta; nepristupanje svjedoka raspravama; zavisnost parničnog postupka od ishoda krivičnog postupka.
Upravni postupak		Kašnjenja koja se mogu pripisati nepravosudnim organima.

4. Izvještaj sadrži i pregled postojećih **domaćih pravnih lijekova**, ustanovljenih da se odgovori na nerazumnu dužinu postupka. Identificira i da li Evropski sud određene pravne lijekove smatra djelotvornim ili ne.

5. U ovom izvještaju se dosta presuda Evropskog suda razmatra da bi se ustanovili **standardi i pravila o dužini postupka**. Naročito tamo gdje postoje naznake o maksimalnoj/minimalnoj dužini postupka u određenoj vrsti predmeta koje je Sud smatrao razumnim ili nerazumnim. Mada je ekspert ustanovio da Sud oklijeva da uspostavi jasna pravila, uz tvrdnju da se svaki predmet mora razmatrati zasebno, analiza i upotreba velikog broja predmeta može dati **korisne naznake** o tome kakav je pristup Suda. Ustanovljeno je sljedeće:

- Ukupno trajanje od ne više od **dvije godinine u normalnim (jednostavnim) predmetima smatra se razumnim**. Kad postupak traje **više od dvije godine**, Sud ga detaljno razmatra da ustanovi **da li su domaće vlasti pokazale odgovarajuću revnosnost** u postupku;
- U **prioritetnim predmetima**, Sud može odstupiti od generalnog pristupa i **zaključiti da se radi o kršenju čak i ako je postupak trajao manje od dvije godine**;
- U **složenim predmetima**, Sud može prihvatiti **duže trajanje**, ali posebnu pažnju pridaje **periodima neaktivnosti** koji su očigledno predugi. Međutim, taj duži rok rijetko prelazi pet godina, a nikad ne prelazi osam godina ukupnog trajanja;
- Jedini predmeti u kojima Sud **nije zaključio da se radi o krpenju, bez obzira na očigledno pretjerano trajanje postupka**, bili su predmeti u kojima je **ponašanje podnosioca doprinosilo kašnjenju**.

6. Slijedi kratak **pregled vrsta predmeta analiziranih u pogledu dužine postupka**:

Kršenje razumnog roka (član 6.) – kratki pregled

<i>Vrsta predmeta</i>	<i>Pitanja</i>	<i>Dužina</i>	<i>Odluka</i>
Krivični predmeti	Razna	Više od 5 godina	<i>Kršenje</i>

Parnični predmeti	Prioritetni predm.	Više od 2 god. (min. 1 god 10 mj.)	<i>Kršenje</i>
Parnični predmeti	Složeni predm.	Više od 8 godina	<i>Kršenje</i>
Upravni	Prioritetni	Više od 2 godine	<i>Kršenje</i>
Upravni	Redovni, složeni	Više od 5 godina	<i>Kršenje</i>

Nema kršenja razumnog roka (član 6.) – primjeri

<i>Vrsta predmeta</i>	<i>Pitanja</i>	<i>Dužina</i>	<i>Odluka</i>
Krivični predmeti	Normalni predmeti	3 god. 6 mj. (ukupno u 3 slučaja, 4 god. 4 mj. (uk. 3 instance + istraga)	<i>Nije kršenje</i>
Krivični predmeti	Složeni	8 god. 5 mj. (istraga i 3 instance)	<i>Nije kršenje</i>
Parnični predmeti	Jednostavni predmeti	1 god. 10 mj. u prvom stepenu, 1 god. 8 mj. po žalbi, 1 god. 9 mj. pred kasacionim sudom	<i>Nije kršenje</i>
Parnični predmeti	Prioritetni predmeti (radni)	1 god. 7. mj. u prvom stepenu (radni), 1 god. 9 mj. po žalbi, 1 god. 9 mj. pred kasacionom sudom	<i>Nije kršenje</i>

Vrijednost gornje tabele vezana je samo za analizirane predmete i ne može se smatrati fiksnim pravilom. Budući predmeti će se razmatrati u svjetlu datih okolnosti, u skladu sa ustanovljenim kriterijima Suda. Ipak se mogu smatrati korisnim u svrhu generalne ocjene i analize.

Uvod

Ova studija za cilj ima da da konkretna znanja u vezi sa predmetima koje je razmatrao Evropski sud za ljudska prava, u smislu ocjene saglasnosti vremenskih rokova sudskih postupaka sa zahtjevima prvog stava člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Izrađena je tako da oni koji donose strateške odluke, kao i praktičari u zemljama članicama Vijeća Evrope, mogu koristiti ove konkretne informacije za usmjeravanje reforme normativnog okvira i upravne i pravosudne prakse ka optimalnim i predvidivim rokovima sudskih postupaka, u skladu sa CEPEJ-evim okvirnim programom „Novi cilj pravosudnih sistema: obrada svakog predmeta u optimalnom i predvidivom vremenskom roku”.¹

Studiju je inicirala Radna grupa CEPEJ-a za rokove u sudskim postupcima (CEPEJ-TF-DEL), koja je gđi Françoise Calvez (sudija, Francuska) povjerila zadatak izrade preliminarne izvještaja. CEPEJ-TF-DEL-u je predsjedavao dr. Alan UZELAC (profesor, Pravni fakultet Univerziteta u Zagrebu, Hrvatska), a činili su je g. Jon Johnson (profesor, dekan Pravnog fakulteta Univerziteta u Oslu, Norveška), gđa Janny Kranenburg (potpredsjednica Žalbenog odjeljenja Građanskog suda u s’Hertogenboschu, Holandija), g. John Stacey (rukovodilac Odjela za parnične i porodične predmete, Kraljevski sud u Londonu, Velika Britanija), g. Gabor Szeplaki-Nagy (sudija, šef kabineta Predsjednika Vrhovnog suda, direktor Odjela za ljudska prava Vrhovnog suda u Budimpešti, Mađarska), g. Michael Vrontakis (potpredsjednik Državnog vijeća, Grčka) i gđa Jana Wurstova (Advokatska komora Češke, Prag). G. Klaus Decker učestvovao je u radu Radne grupe kao posmatrač u ime Svjetske banke, a g. Jean-Jacques Kuster bio je posmatrač u ime Evropskog sindikata registrara i savjetnika u sudovima.

CEPEJ se želi toplo zahvaliti naučnim radnicima i članovima grupe CEPEJ-TF-DEL. Zahvaljuje se i na podršci i saradnji Registraru Evropskog suda za ljudska prava, Odjelu za izvršenje presuda Suda i Sekretarijatu Upravnog komiteta za ljudska prava (CDDH), kao i gđi Jenny Monnin (studentica Univerziteta Paris II) na istraživačkom doprinosu.

CEPEJ je ovaj izvještaj usvojio na svojoj 8. plenarnoj sjednici (decembra 2006.).

Sadržaj

Prvi dio: Kriteriji Suda za određivanje „razumnog roka” u smislu člana 6., stav 1, Evropske konvencije o ljudskim pravima

Uvodne napomene: Iscrpljenje domaćih pravnih lijekova 16

I. Ustanovljavanje kriterija za ocjenu proteklog vremena 18

A – Složenost predmeta 18

B – Ponašanje podnosioca 19

C – Ponašanje nadležnih vlasti 21

1. Argumentacija državnih vlasti koju Sud prihvata 21

2. Argumentacija državnih vlasti koju Sud odbija 21

D – Šta je u pitanju za podnosioca 23

E – Ukupna ocjena okolnosti predmeta 26

II. Izračunavnaje dužine postupka i faktori koji utječu na izračunavanje 26

A – Polazna tačka 26

B – Kraj relevantnog perioda 30

Drugi dio: Razlozi za kašnjenje i pravni lijekov za njih: određivanje razumnog perioda

I. Razlozi za kašnjenje 33

A. Vanjski razlozi za kašnjenje 33

B. Kašnjenje zajedničko za sve vrste postupaka 35

1°) Kašnjenje uzrokovano samim postupkom 35

2°) Kašnjenje na početku i na kraju postupka 39

3°) Kašnjenje nakon postupka 44

C. Uzroci za kašnjenje po vrsti postupka 45

1. Parnični postupak 45

2. Krivični postupak 47

3. Upravni postupak 49

II. Domaći pravni lijekovi za smanjenje dužine postupka ili dodjelu naknade žrtvama 50

A. Direktive Evropskog suda 50

B. Postojeći domaći lijekovi: pregled 51

III. Istraživanje razumnog vremenskog roka 53

A. Osnovne tendencije Evropskog suda u vezi sa razumnim vremenskim rokom 53

B. Nekoliko ilustracija razumnog vremenskog roka 54

1°) Jednostavan parnični postupak 54

2°) Jednostavan krivični postupak 55

3°) Složeni predmeti 55

Zaključak 57

Bibliografija 58

Prilozi

Prilog 1: Statistički podaci u polju razumnog vremenskog roka, po državi ugovornici 59

Prilog 2: Prioritetni predmet sa posebnim interesom podnosioca 61

Prilog 3: Složeni predmeti, odluke o kršenju i nekršenju 64

Prilog 4: Predmeti koji nisu složeni, odluke o kršenju i nekršenju 73

Član 6.1 Evropske konvencije o ljudskim pravima od 4. novembra 1950. kaže:

„Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili okolnosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloljetnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kad sud to smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesu pravde.”

Ova ključna odredba Konvencije dovela je do nekoliko predmeta pred Sudom u vezi sa konceptom pravične rasprave ili suđenja. U smislu obima, većina predmeta tiče se prava da se rasprava obavi u razumnom vremenskom roku. To važi i za krivične i za parnične predmete, pošto se član 6.1 odnosi na „*bilo kakvu krivičnu optužbu*”.

Presude u kojima je Sud pronašao kršenje člana 5.3 ili člana 6.1 mogu djelovati kao da su na istom osnovu, ali postoje određene razlike: kao prvo, član 5.3 odnosi se na hapšenje i situaciju osobe koja je lišena slobode,² a drugo, traži posebnu revnosnost, kako je Sud jasno rekao u presudu i predmetu *Stögmüller* od 10 novembra 1969: „*nema nikakve zabune između onoga što propisuje član 5. (stav 3) i onog što je sadržano u članu 6. (stav 1). Ova druga odredba odnosi se na sve stranke u sudskom postupku i za cilj ima da ih zaštiti od pretjeranih proceduralnih kažnjenja; naročito u krivičnim predmetima, namjera je da se izbjegne to da osoba koja je optužena predugo ostanje u stanju neizvjesnosti u pogledu sopstvene sudbine. Član 5. (stavi 3), s druge strane, govori o osobama koje se terete i lišene su slobode. To znači da mora postojati posebna revnosnost u postupanju u gonjenju takvih osoba. Već u tom smislu, razumni vremenski rok koji pominje ova odredba može se razlikovati od onoga što kaže član 6.*”

Međutim, mada ovakav naglasak na potrebi za revnosnošću u vođenju predmeta izgleda kao novija pojava, u pravnoj historiji postoji puno duže.

Naprimjer, već u četrnaestom vijeku, u kanonsko pravo je uvedena pojednostavljena procedura, tako da su se neke kategorije predmeta mogle brže rješavati (vidi CH. Van Rhee, u „*The Law's*

Delay”, str.).

Ni precedentno pravo nije bilo pošteđeno, kako se vidi iz Dickensovih djela, posebno iz „*Pickwick Papers*”, gdje autor kritizira dužinu nekih postupaka u Engleskoj.³ U skojrije vrijeme je Vijeće za građansko pravo, kojem predsjedava Lord Woolf, objavilo svoj izvještaj pod nazivom „*Access to Justice*” (juli 1996.), koji nudi različite prijedloge za ubrzanje parničnih postupaka u Velikoj Britaniji.

Stare poslovice na francuskom (*justice rétive, justice fautive* – pravda koja kasni nije prava pravda) i engleskom (*justice delayed is justice denied* – odgođena pravda je uskraćena pravda) lijepo rezimiraju razloge zašto Evropski sud toliko insistira na izbjegavanju kašnjenja.

U međunarodnom pravu. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima iz 1948. godine predstavlja otjelotvorenje pojma pravičnog suđenja ili rasprave, ali ne spominje konkretno „razuman vremenski rok”. Član 10 kaže: „*Svako ima potpuno jednako pravo na pravičnu i javnu raspravu pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, pri određenju svojih prava i obaveza ili u bilo kakvoj krivičnoj optužbi protiv sebe.*”

Međutim, pominjanje jednakosti nije nepovezano sa pojmom „razumnog vremenskog roka”, obzirom na to da velika kašnjenja predstavljaju glavni izvor nejednakosti, recimo, između onih koji sebi mogu priuštiti, i psihološki i financijski, da čekaju ishod predmeta, a čak i da traže kašnjenje, i onih kojima bilo kakva odgoda rasprave izaziva nepodnošljive financijske i ljudske posljedice. U takvim predmetima, protok vremena sam po sebi postaje izvor dodatne nepravde.

Član 6.1 Evropske konvencije uvodi pojam vremena u postupke u dvadesetom vijeku, kao i novi koncept promptnog provođenja pravde. Evropski sud i Komisija su taj koncept vremenom pretočili u sudsku praksu, kroz impresivnu zbirku odluka i presuda, čiji broj tokom devedesetih značajno raste.

Ova ideja ponovo se pojavila u članu 14.3 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima od 19. decembra 1966. godine, koji svakome ko je suočen sa krivičnom optužbom daje pravo „*da mu se sudi bez nepotrebnog odgađanja*”. Svaki pojedinac se može pozvati na ovakav osnov od stupanja na snagu Fakultativnog protokola od 17. avgusta 1994., koji Komitetu za ljudska prava daje pravo da razmatra pojedinačna obraćanja.

Ovo pitanje pojavljuje se i u pravu Evropske unije. Sud pravde Evropskih zajednica Konvenciju o ljudskim pravima uključuje u svoje izvore prava, kako je i jasno rečeno u presudi u predmetu *Kremzow protiv Republike Austrije*, predmet C- 299/95: „*Prvo treba reći da, kako Sud konzistentno smatra (vidi naročito Mišljenje br. 2/94 [1996] ECR I-1759, stav 33), temeljna prava predstavljaju sastavni dio općih principa prava Zajednice, čije poštivanje osigurava Sud. U tom smislu, Sud posebnu inspiraciju nalazi u ustavnim tradicijama koje su zajedničke državama članicama i u smjernicama koje daju međunaraodni ugovori o zaštiti ljudskih prava, na kojima su države članice sarađivale ili čije su potpisnice. U tome Konvencija ima poseban značaj. Kako Sud smatra, iz toga proizilazi da u Zejednici nisu prihvatljive mjere koje su nekompatibilne sa na ovaj način priznatim i garantiranim ljudskim pravima (vidi naročito predmet C-260/89 ERT [1991] ECR I-2925, stav 41)*”.

U presudi u predmetu *Baustahlgewebe protiv Komisije*, od 17. decembra 1998., Evropski sud pravde razmatrao je primjernu člana 6.1 Evropske konvencije u postupku pred Prvostepenim sudom, i detaljno primijenio kriterij „razumnog vremenskog roka” onako kako ga identificira

Evropski sud za ljudska prava.

Ovaj princip pojavljuje se i u propisima Unije. Uredba Vijeća (EC) br. 1348/2000 od 29. maja 2000., o uručivanju, u državama članicama, sudskih i vansudskih dokumenata u parničnim i komercijalnim stvarima, uvodi sistem uručivanja koji se zasniva na pojmu razumnog vremenskog roka.

Pravo osobe na raspravu u razumnom vremenskom roku je, prema tome, sad ugrađeno i u međunarodno i u evropsko pravo, te se postepeno ugrađuje u domaće pravo država ugovornica.

Ovaj termin se ne pojavljuje u novom francuskom Zakoniku o parničnom postupku, ali se jasno navodi u Zakonu o pretpostavci nevinosti od 15. juna 2000., koji ga ugrađuje u prvi član Zakona o krivičnom postupku, kao i u različite kasnije odredbe.

Pojavljuje se i u italijanskom pravu,⁴ gdje je pravu napravično suđenje data ustavna snaga, a u španskom ustavu iz 1978., član 24.2 daje pravo na suđenje ili raspravu u razumnom vremenskom roku, i to čini temeljnim pravom preko „*recurso di amparo*”. Slično tome, od 1. januara 2002., član 127 slovačkog ustava pojedincu i pravnim licima daje pravo da ospore kršenja temeljnih prava, a na osnovu toga Ustavni sud donosi presude u vezi sa dužinom postupka.

Većina državnih pravnih sistema sada postavlja rokove za završetak određenih pravnih i sudskih procedura.

Očigledno je da pravo na pravično suđenje ili raspravu i pravo da se predmet razmatra u razumnom vremenskom roku ne ulazi u kategoriju prava od kojih država nikad ne može tražiti izuzeća, čak ni u vanrednim okolnostima.

Član 15 Evropske konvencije državama daje pravo derogacije određenih obaveza iz Konvencije, „*u vrijeme rata ili druge javne opasnosti koja prijete životu nacije*”, mada se to ne odnosi na članove 2.(pravo na život), 3.(zabrana mučenja, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja) i 7. (nema kazne bez zakona).

Osim u slučaju takozvanih neopipljivih prava,⁵ države ugovornice imaju pravo na derogaciju.

Teoretski, stranke se mogu i odreći svojih prava, sve dok takvo odricanje zadovoljava kriterije koje postavlja Evropski sud. Bilo da su eksplicitna ili prešutna, takva odricanja moraju biti jasna i data slobodno, a data strana mora biti obaviještena o prirodi i obimu prava kojih odlučuje da se odreknem. U predmetu *Deweer*, u vezi sa pravom na raspravu pred sudom, što je jedan od aspekata prava na pravično suđenje, Sud je smatrao da „*u nekom polju koje se tiče javnog poretka (ordre public) država članica Vijeća Evrope, svaka mjera ili odluka koja navodno predstavlja kršenje člana 6, traži posebno pažljivu analizu*” (presuda u predmetu *Deweer protiv Belgije*, 27. februar 1980.).

Kako primjećuju neki komentatori, mada jeste moguće odreći se nekih elemenata prava na pravičnu raspravu, neki drugi aspekti toliko su sastavni dio ovog pojma, da se, ako ih nema, sam pojam više ne može primijeniti.⁶

U nekoliko svojih rezolucija, Komitet ministara Vijeća Evrope kaže da „*pretjerano kašnjenje u provođenju pravde predstavlja značajnu opasnost, posebno u pogledu poštivanja vladavine*

zakona”.

Uvijek postoji rizik da će pravda biti uskraćena kad se postupak razvlači. Kako protiče vrijeme, neki legitimni interesi mogu biti izloženi negativnim efektima, mogu nestati dokazi i provoditi se novi, procesni manevri se dozvoljavaju, čak i potiču, svjedoci se rasipaju i gube kredibilitet, a stvaraju se i dodatni troškovi, koje dobronamjerne stranke nekad ne mogu podnijeti.

Međutim, vrijeme je, isto tako, neophodno za obavljanje odgovarajuće istrage, za razjašnjenje svih pravnih pitanja i za rješenje odnosa stranaka, te da bi sud došao do utemeljenog zaključka. Upravo zato je razuman vremenski rok tako osjetljivo pitanje.

Kako ćemo vidjeti, Sud ovom pitanju pristupa pragmatično. Generalno govoreći, pokušava ustanoviti da li je vrijeme utrošeno korisno u svim fazama datog postupka, te identificira periode neaktivnosti, koje kritizira ako ne djeluju opravdano.

Prije ulaska u suštinu ovog izvještaja, treba pomenuti i šta je osnovni zadatak CEPEJ-a. Ovaj izvještaj treba da ocijeni pitanje dužine postupka u državama članicama Vijeća Evrope, na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, sa posebnim osvrtom na najnovije predmete. Kaže se da postoje dva osnovna pitanja koja treba izučiti. Jedno se tiče dužine postupka koja se smatra razumnom ili nerazumnom (generalno i za posebne vrste predmeta), a drugo se tiče analize osnovnog uzroka kašnjenja (u slučajevima u kojima je rečeno da je dužina bila nerazumna).

Autor je razmotrio veliko broj presuda i odluka Suda, kao i odluka bivše Komisije.

Osnovni izvor je *HUDOC* website Suda, koji je pretražen na osnovu člana 6.1 i riječi „*délai raisonnable*” – *razumno kašnjenje* (eng. „*reasonable time*” - *razuman vremenski rok*).

U prilogu je data tabela⁷ koja sadrži broj predmeta identificiranih na ovaj način, u kojima su presude donesene između 1985. i 8. oktobra 2005., uključujući prijateljska poravnanja. Broj je samo indikativan, obzirom na mogući stepen greške u korištenju pretraživača. Ipak, može se reći da je statistički dosta precizan. Tabela daje i broj stanovnika po zemljama, kao i datum ratifikacije i priznanja prava na pojedinačnu predstavku u svakoj državi ugovornici.

U slučaju zemalja sa više od 100 utvrđenih kršenja, sve presude u posljednjih pet godina su sistematično razmatrane. To se odnosi na Francusku, Grčku, Italiju, Poljsku, Portugal i Tursku. Razmotrili smo i najznačajnije ranije odluke vezane za zemlje koje nam je naznačio sekretarijat CEPEJ-a, kao i drugi zvaničnici Registrara Suda i Komiteta ministara.

Brzo je postalo jasno da novije presude vrlo malo svjetla bacaju na uzroke kašnjenja, zato što Sud sada u svom obrazloženju daje vrlo sažete izjave. Obzirom na veliko broj predmeta o dužini postupka, Sud samo navodi kriterije koje postavlja svojom ustanovljenom sudskom praksom, i to samo iz pedagoških razloga u slučaju novih država članica, kad okolnosti datog predmeta traže detaljnije objašnjenje. Prema tome, bilo je neophodno osvrnuti se na dosta starije presude bivšeg i novog Suda, kao i odluke Komisije, da bi se oidentificirali kriteriji koje Sud određuje i primjenjuje.

Mora se na samom početku naglasiti da se statistički podaci moraju tumačiti dosta oprezno, jer sami po sebi ne mogu uvijek biti odraz stvarnosti u svakoj zemlji. Postoje države u kojima je Sud utvrdio relativno malo predukih postupaka, ali se ne mora iz toga zaključiti da su sudovi u

tim zemljama naročito revnosni.

U nekim slučajevima, problemi se mogu pojaviti u ranijim fazama i tiču se pristupa sudu. Građani možda samo ograničeno mogu koristiti sudove, obzirom na troškove, ili zato što se alternativni pravni lijekovi ili potiču, ili su djelotvorniji. Isto tako, u nekim zemljama možda i ne postoji svijest o pravu na obraćanje Evropskom sudu za ljudska prava, dok u drugima postoje advokati specijalizirani za tu vrstu predstavljanja, što vodi do značajnog broja predmeta i proporcionalno većeg broja nepovoljnih presuda.

Uz to, veoma brzi postupci i nisu uvijek izuzetno pravdenti. Određeni ubrzani postupci, gdje brzina ima prednost nad pravom na odbranu, mogu biti štetni po kvalitet pravde. Evropski sud uvijek smatra da princip dobrog provođenja pravde daleko prevazilazi pojam razumnog vremenskog roka⁸ i može opravdati pribjegavanje dužem, ali i pravičnijem postupku.

Zadatak traži i da ekspert utvrdi, na osnovu značajnijeg obima predmeta, da li Sud postavlja pravila o maksimalnoj dužini postupka koja bi se mogla smatrati razumnom u određenim kategorijama predmeta ili, s druge strane, o minimalnoj dužini postupka iz koje bi Sud mogao zaključiti da je došlo do kršenja prava na pravičnu raspravu u razumnom vremenskom roku.

Ovdje treba dati i nekoliko komentara na metodologiju korištenu u izvještaju.

Čak i prije trideset godina, a nakon interne debate o ovoj temi, Sud je odbio da državama da bilo kakve pravne odluke o onome što bi se moglo smatrati standardnom dužinom postupka. Sud je vjeran svom praktičnom pristupu i predanosti principu odvagivanja svojih ustanovljenih kriterija u skladu sa okolnostima svakog predmeta, te nijednako ne daje precizna pravila o, recimo, tome koliko vremena sud treba da dodijeli razvodu braka, da bi izbjegao sankcije iz Strasbourga. Tja se stav nije promijenio od reforme iz 1998. godine.

Najviše što se može reći je da se čini da je 2 godine po jednoj sudskoj instanci granica iznad koje se pojavljuje sumnja, te Sud posebnu pažnju pridaje okolnostima takvog predmeta. Kad zaključi da se čini da je protekao značajan vremenski period, generalno koristi formulaciju u smislu da Sud primjećuje da je žalbeni sud svoju odluku donio tek 7 godina i tri mjeseca nakon što mu se podnosilac obratio sa svojim predmetom, te da protok toliko vremena na prvi pogled djeluje pretjerano za jednu sudsku instancu, pa traži detaljnije razmatranje po članu 6.1 Konvencije.⁹ Ili, alternativno, „*to što je prošlo već sedam godina od optužbe bez bilo kakvog određenja po toj optužbi u smislu presude koja optuženog osuđuje ili oslobađa, ukazuje na izuzetno dug period koji bi se u većini slučajeva trebao smatrati prekoračenjem razumnog vremenskog roka datog u članu 6.1*”.¹⁰

Da bi Komitetu dao relevantan materijal, autor je pripremio određeni broj tabela po vrstama predmeta, koje pokazuju određene zajedničke karakteristike koje omogućavaju poređenje dužine postupka i presuda Suda.

Tu su:

§ tabela „prioritetnih” predmeta, u smislu onog što je u pitanju za podnosioca. Iz ugla jednog predsjednika suda, takvi predmeti bi se mogli kategorizirati kao prioritetni. U smislu upravljanja protokom predmeta, ovakve primjere treba obrađivati ekspeditivnije nego druge, u kojima je faktor vremena manje značajan za ishod. (Prilog 2)

§ dvije tabele složenih predmeta, od kojih su u nekim utvrđena kršenja, a u nekim ne (Prilog 3). To su predmeti koje je Sud smatralo složenim i u kojima može prihvatiti duži postupak, sve dok nema drugog osnova za kritiku, kao što su ponašanje podnosioca ili vlasti.

Po zahtjevu članova Radne grupe, završnom izvještaju dodana je i **tabela jednostavnih predmeta**, koja omogućava poređenje dužine postupaka koji su po svojoj prirodi rutinski (Prilog 4)

Ova dva seta tabele, u kojima se, s jedne strane, vidi zahtjev Suda za većom ekspanzivnošću, a s druge potvrda da težina predmeta opravdava određeno kašnjenje, nude cijeli spektar predmeta koji pokazuju koliko dužina postupka može varirati.

Izvještaj je u dva dijela:

- prvi razmatra kriterije koje je Evropski sud za ljudska prava ustanovio pri određivanju da li je razuman vremenski rok istekao;

- drugi se bavi razlozima kašnjenja, kako se vide kroz presude Suda, odluke Komisije i rezolucije Komiteta ministara, i daje inicijalni pregled dužine postupka u obliku tabele.

Nakon toga slijede gore opisani prilozi.

Prvi dio

Kriteriji Suda za određivanje „razumnog vremenskog roka”, u smislu člana 6.1 Evropske konvencije o ljudskim pravima

Uvodna napomena: Iscrpljenje domaćih pravnih lijekova

Konvencija za cilj ima da bude nadopuna domaćim aranžmanima za zaštitu ljudskih prava. Kako je Sud kazao u presudi u predmetu *Handyside* od 7. decembra 1976: „*mehanizam zaštite koji ustanovljava Konvencija supsidijaran je državnim sistemima koji čuvaju ljudska prava*”: Obzirom na svoj supsidijarni karakter, član 35 propisuje obavezu iscrpljenja domaćih pravnih lijekova.

Sud ovu odredbu primjenjuje sa određenom dozom fleksibilnosti, tako što od podnosilaca traži iscrpljenje svih lijekova u domaćem pravu koji se od njih razumno mogu očekivati, ali ne i lijekova koji nemaju nikakvu šansu za uspjeh.

Podnosioci su se, isto tako, barem jednom pred domaćim sudovima morali, barem u materijalnom smislu, pozvati na navodno kršenje Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Što se tiče uslova proticanja razumnog vremenskog roka, supsidijarna priroda sistema zaštite ljudskih prava osnažena je presudom u predmetu *Kudla protiv Poljske*, od 26. oktobra 2000. U preokretu u svojoj sudskoj praksi, Sud je odlučio da član 13 Konvencije¹¹ sad daje pravo na lijek koje je potpuno zasebno od zaštite od kršenja obaveze razumnog vremenskog roka po članu 6.

Do tada je Sud morao član 6.1 posmatrati kao *lex specialis* u odnosu na član 13 i nije razmatrao navode o kršenju člana 13, ako je već utvrdio kršenje člana 6.1.

Međutim, „sve veća učestalost utvrđivanja kršenja u ovom smislu navodi Sud da posveti pažnju „značajnoj opasnosti” po vladavinu zakona u državnim pravnim sistemima kad se pojavljuju „pretjerana kašnjenja u provođenju pravde” u pogledu kojih stranke u postupku nemaju nikakav domaći pravni lijek”.

Sud je kazao da je svrha člana 35.1, koji, kako nam kaže, ima blisku vezu sa članom 13, da državama ugovornicama da mogućnost da spriječe ili isprave kršenje koje su navodno počinile, prije nego što se takvi navodi predoče Sudu. Pozivajući se na pripremljene tekstove za Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, Sud dalje kaže: „Svrha člana 35.1, koji uspostavlja pravilo o iscrpljenju domaćih pravnih lijekova, je da državama ugovornicama da mogućnost da spriječe ili isprave kršenje koja su navodno počinile, prije nego što se takvi navodi podnesu Sudu”¹².

U ovoj značajnoj presudi, Sud poziva države ugovornice da ustanove domaće procedure koje građanima nude djelotvorne pravne lijekove, i u zakonu i u praksi, protiv pretjerano dugih postupaka, bilo da su lijekovi pravosudni ili ne.

U svojoj presudi u predmetu *Mifsud protiv Francuske*, od 11. septembra 2002., Sud je detaljnije razmatrao dvije opcije: preventivni i kompenzacioni lijekovi. Po mišljenju Suda, činjenica da takav kompenzacioni lijek nije uspio ubrzati postupak koji je još u toku, nije bila od presudno značaja. Domaći lijekovi koje građani mogu koristiti da bi osporili dužinu postupka bili su „djelotvorni”, kako ih svata član 13, kad su mogli spriječiti navodno kršenje prava na raspravu u razumnom roku, ili odgodu, te kad su mogli osigurati odgovarajuću preinaku za bilo koje kršenje koje se već desilo (presuda dostupna samo na francuskom).

Prema tome, član 13 nudi jedno mišljenje, to da su lijekovi „djelotvorni” ako mogu prisiliti dati sud da ranije donese odluku ili da stranci da odgovarajuću kompenzaciju za kašnjenja do kojih je već došlo (presuda *Kudla*, stav 159). Po mišljenju Suda, obzirom na blisku vezu između člana 13 i člana 35.1.(vidi istu presudu *Kudla*, stav 152), isti kriterij djelotvornosti mora se primijeniti na domaće pravne lijekove u smislu člana 35.

Sud, stoga, sada državama daje dvije alternative u domaćem pravu: ili da podnosiocu ponude naknadu za štetu izazvanu pretjeranim kašnjenjima, ili da omoguće, po zahtjevu podnosioca, da se postupak ubrza. Države ugovornice koriste obje opcije, kako će se vidjeti u drugom dijelu izvještaja.

Međutim, pravni lijekovi moraju biti lako dostupni i adekvatni. Po presudi *Bindels*, takvi lijekovi moraju biti dovoljno izvjesni, i teoretski i praktično, da bi bili djelotvorni i pristupačni.¹³

Od država se traži i da Sudu pokažu djelotvornost svojih pravnih lijekova. Pokazujući da supromijenile zakone ili praksu, države mogu uvjeriti Evropski sud da izmijeni svoj stav.

Uzmimo portugalski primjer: kad je odlučio da je predmet *Paulino Tomas protiv Portugala*, od 27. marta 2003. neprihvatljiv, Sud je, po prvi put, smatrao da je zakonska uredba od 21. novembra 1967. o vanugovornoj odgovornosti države, predstavljala djelotvorno sredstvo za osporavanje dužine postupka. Do tada je Komisija konzistentno odbijala arumente zasnovane na ovoj uredbi (vidi *Gama da Costa protiv Portugala*, odluka od 5. marta 1990), jer nije bilo sudske prakse koja bi pokazala da bi takvo postupanje bilo uspješno. Međutim, nakon promjene prakse vrhovnog upravnog suda, 15. oktobra 1998., u svojoj presudi *Pires Neno*, Sud je zaključio da je od oktobra 1999. taj lijek stekao dovoljnu pravnu izvjesnost da se njegovo korištenje u smislu člana 35.1 Konvencije može smatrati mogućim i neophodnim.

U još jednom portugalskom predmetu, u krivičnom domenu, Sud je smatrao da podnošenje zahtjeva za ubrzanje postupka po članovima 108. i 109. ZKP-a predstavlja predušlov za primjenu istoga i da je to lijek koji se mora iscrpiti (*Moreira Barbosa*, odluka o prihvatljivosti od 29. aprila 2004)¹⁴. Zaključio je da je u ovom predmetu podnosilac neuspješno ostvario svoja prava i da nije imao obavezu da pokreće drugi postupak po vanugovornoj odgovornosti po zakonskoj uredbi iz 1967. godine, čija je svrha praktično ista. Stoga je odbacio arugment vlade da domaći lijekovi nisu iscrpljeni¹⁵.

U Francuskoj je, od odluke u predmetu *Giummarra protiv Francuske* od 12. juna 2001. i od ranije pomenute odluke u predmetu *Mifsud*, član L. 781-1 Zakona o organizaciji sudstva obavezan pravni lijek za svakoga ko se želi žaliti na pretjeranu dužinu postuka perđ sudovima. Od 21. septembra 1999, svako obraćanje Evropskom sudu koje ne uključuje iscrpljenje ovog domaćeg lijeka se proglašava neprihvatljivim.¹⁶

I. Ustanovljavanje kriterija za ocjenu proteklog vremena

Sud generalno koristi sljedeću formulaciju: „razumnost dužine postupka mora se ocjenjivati na osnovu okolnosti predmeta i uzimajući u obzri kriterije koje ustanovljava sudska praksa Suda, a naročito složenost slučaja, ponašanje podnosioca i ponašanje nadležnih vlasti”.

Od presude *Neumeister* od 27. juna 1968. godine, Sud ove kriterije konzistentno primjenjuje i u krivičnim i u građanskim predmetima. Presuda *König* od 28. juna 1978. dodalja je još jedan kriterij, šta je u pitanju za podnosioca.

Ovi kriteriji razmatraju se za svaku predstavku i Sud daje sveukupnu ocjenu.

Broj postupaka po predmetu je još jedan element koji Sud uzima u obzir. Presuda u predmetu *Martial Lemoine protiv Francuske*, od 29. aprilaa 2003. godine, odnosila se na spor oko suvlasništva koji se vodio 7 godina, 8 mjeseci i 26 dana, u postupku pred četiri sudske instance. Postupak je u prvom stepenu trajao 1 godinu i 10 mjeseci, 1 godinu i skoro 8 mjeseci po žalbi, 1 godinu i 9 mjeseci u kasacionoj fazi, i malo više od dvije godine pred drugim žalbenim sudom. Sud je došao do sljedećeg zaključka: „... *Mada ukupno trajanje od više od sedam godina i osam mjeseci jeste dosta dug period, Sud smatra da proteklo vrijeme, za koje se odgovornost može pripisati vlastima, ne može da se smatra nerazumnim, obzirom na okolnosti predmeta u cjelini i u svjetlu njegove sudske prakse.*” (stav 33 – nezvanični prevod)

A. Složenost predmeta

To može podrazumijevati pravne faktore, kao što su izmjene u zakonu, pretvorba u tržišnu privredu, međuveza između upravnih i sudskih postupaka (npr. otpuštanje radnika sa onesposobljenjem u Austriji i Francuskoj), potreba da se sačeka isods krivičnog prostupka da se može završiti i parnični postupak (*Djangozov protiv Bugarske*, presuda od 8. jula 2004), spajanje nekoliko predmeta, potreba da se izmire interesi pojedinca sa interesima zajednice, te prisustvo nekoliko optuženih.

Može podrazumijevati i činjenične elemente, tako da potreba da se sasluša veći broj svjedoka i teškoće u lociranju svjedoka (*Mitev protiv Bugarske*, presuda od 22. decembra 2004) moraju da se uzmu u obzir, isto kao i vrijeme potrebno da se rekonstruiraju događaji ili prikupe dokazi (*Akçakale protiv Turske*, presuda od 25. maja 2004) ili, s druge strane, odsustov bilo kakvih svjedoka u krivičnom predmetu (Comisija, *Jean-Claude Boddaert protiv Belgije*, 17. aprila

1991).

Drugi faktori koji kompliciraju predmet us korištenje specijalističkog vještačenja ili potreba prevođenja dokumentata, ili potreba da se poziva prevodilac (u presudi *Sari protiv Turske i Danske* od 8. novembra 2001, koja se ticala ubistva koje je u Danskoj izvršio podnosilac, turski državljanin, Sud je skrenuo pažnju na činjenična kašnjenja proizašla iz potrebe da se postupak prevodi na dva jezika).

Neki predmeti su složeni iz činjeničnih i iz pravnih razlog, kao što je potreba da se sazna, više od 20 godina kasnije, da li je podnosilac bio pod stečajem na dan 14. septembra 1971. godine i ako nije, kolika mu je te godine bila imovina¹⁷.

Čini se da Sud neke predmete tretira kao složene po svojoj prirodi. Primjeri su konsolidacija zemljišta, obavezna kupovina, predmeti pronevjere i međunarodni finansijski prekršaji.

U predmetu *Wiesinger protiv Austrije* od 30. oktobra 1991. godine, naprimjer, koji se ticao jednje sheme konsolidacije zemljišta, Sud je prihvatio „kao i svi učesnici postupka u *Strasbourg*, da konsolidacija zemljišta jeste po svojoj prirodi složen proces, koji se tiče interesa i pojedinaca i zajednice u cjelini” (pitanje je već bilo razmatrano u predmetu *Erkner i Hofauer*).

U odluci *Wejrup protiv Danske* od 7. marta 2002, u vezi sa slučajem pronevjere, Sud se pozvao na složenost predmeta, koji se odnosio na aktivnosti finansijskog direktora jedne holding kompanije, koja je u vlasništvu imala više od pedeset firmi u cijelom svijetu, i koji je tražio da se ispituju finansijske knjige tih firmi u period od 5 godina. Sud je kazao da „obim i složenost krivičnog predmeta koji se odnosi na pronevjeru, koju često dodatno usložnjava uključenost nekoliko osumnjičenih, mogu opravdati veliku dužinu postupka”.

U presudama *C.P. i drugi protiv Francuske* (18. oktobar 2000) i *Hozee protiv Holandije* (22. maj 1998), Sud je zaključio da član 6.1 nije bio prekršen. Međutim, u prvom od ova dva predmeta, postupka je trajao 7 godina, 9 mjeseci i 26 dana.

U predmetu *Hozee*, Sud je kazao da preliminarne sudske istrage od 4 godine i 7 mjeseci izgleda „da je trajala uznemiravajuće dug vremenski period”.

Sud je detaljno razmatrao ovu fazu postupka i skrenuo pažnju na složenost otkrivanja mreže povezanih firmi i računa koja je stvarana tako da vlastima bude što teže da otkrije nezakoite postupke u pogledu poreza i socijalnih dažbina.

Kazao je i da su vlasti morale prikupljati dokaze od značajnog broja svjedoka, te prikupiti i ispitati velike količine materijala, a nesumnjivi obim i složenost istrage dodatno su dopunjeni učešćem drugih osumnjičenih u pronevjeri. Zaključio je da nije postojao niti jedan period inertnosti te da dužina istrage nije bila nerazumna.

U slučaju koji se tiče ustavnosti poreza na struju, Sud je kazao da je predmet bio složen jer je Ustavni sud morao pribaviti mišljenja većeg broja organa (*Klein protiv Njemačke*, presuda od 27. jula 2000).

Međutim, složenost predmeta nije uvijek dovoljna da opravda dužinu postupka. Drugi kriteriji se uzimaju u obzir i Sud daje sveukupnu ocjenu u svjetlu svih različitih kriterija.

B. Ponašanje podnosioca

Ovaj kriterij predstavlja nešto posebno: to je jedini kriterij koji može uključivati izvještaj o nekršenju, dok u isto vrijeme postoji očigledno predug postupak, tako da se nikakva posebna neaktivnost ne može pripisati domaćem pravosuđu. Ako je to osnovni uzrok kašnjenja, nema kršenja člana 6.1.

U odluci o prihvatljivosti u jednom građanskom predmetu¹⁸, Komisija je podsjetila da „*ono što se traži kao dio parničnog postupka je „normalna revnosnost” i samo jasna sporost države može dovesti do zaključka o „razumnom kašnjenju”*. U tom slučaju je Sud pokazao da nema kršenja člana 6.1, ocjenjujući da je nerevnosno postupanje podnosioca u najvećoj mjeri bilo odgovorno za „kao prvo, nerazumno” trajanje, tj. više od 10 godina postupka razvoda.

Sud je u jednom krivičnom predmetu smatrao da „... *član 6 ne traži da podnosilac aktivno saraduje sa pravosudnim organima*” (*Eckle protiv Savezne Republike Njemačke*, presuda od 15. jula 1982, stav 82)¹⁹.

Kao i Komisija, i Sud smatra „*da data osoba ima obavezu samo da pokaže revnosnost u obavljanju procesnih radnji koje se odnose na nju, da se uzdrži od korištenja taktike kašnjenja i da koristi obim onoga što mu domaći zakon omogućava za skraćenje postupka. Nema nikakvu obavezu da poduzima radnje koje u tome nisu predviđene*”. (*Union Alimentaria Sanders SA*, presuda od 7. jula 1989).

S druge strane, „*ponašanje podnosioca predstavlja objektivnu činjenicu koja se ne može pripisati odgovornoj državi i koja se mora uzeti u obzir pri određivanju da li je, ili nije, razuman vremenski rok iz člana 6.1... prekoračen*” (*Wiesinger protiv Austrije*, presuda od 30. oktobra 1991, stav 57)²⁰.

U krivičnim predmetima, Sud uvijek oduzme sve vrijeme u kojem je podnosilac izbjegavao pravdu. U ranije pomenutom predmetu *Sari protiv Turske i Danske*, Sud je kazao da je za period od 2 godine, 4 mjeseca i 6 dana, između 23. februara 1990, datuma kad je pobjegao, i 29. juna 1992, datuma kad je uhapšen u Istanbulu, odgovoran samo podnosilac, koji je time suštinski izbjegavao pravdu svojom voljom (presuda samo na francuskom). Sud je naglasio da je obaveza pojavljivanja pred sudom suštinski element sudskog procesa, osim u slučajevima više sile, ili tamo gdje postoji legitimno opravdanje, te da ne dolazi u obzir da podnosilac ima korist od svoje odluke da pobjegne od pravde.

Sud u obzir uzima i činjenicu da je podnosilac odgodio postupak time što vlastima nije dao svoju adresu (presuda *Mitev protiv Bugarske* od 22. decembra 2004) .

Isključuje, pak, bilo kakva kašnjenja koja se mogu smatrati rezultatom više sile. Recimo, to što je podnosilac nekoliko puta primljen u bolnicu tokom postupka, jer je lošeg zdravlja, ne može se smatrati nečim za šta je on odgovoran (presuda *Lavents protiv Latvije* od 28. februara 2003).

Podnosioci se smatraju odgovornim za kašnjenja samo kad su očigledno postupali zlonamjerno.

U jednom veoma dugom italijanskom građanskom predmetu (15 godina), Sud se složio sa komisijom da dva podnosioca nikada nisu poduzeli nikakave korake da bi osigurali brže razmatranje svog predmeta, već da su stalno podnosili zahtjeve za odgodom (najmanje 17 puta). Zaključio je da nije bilo kršenja člana 6.1²¹

Sud pravi jasnu razliku između različitih vrsta ponašanja podnosilaca. Podnosioci imaju punu slobodu da ne reaktiviraju postupak ili ga nastave pred drugim sudom, u skladu sa principima organizacije postupka i dužnosti stranaka propisanim u domaćim propisima o parničnom postupku, a u tom smislu sudovi nemaju nikakva ovlaštenja.

Situacija se bitno razlikuje u slučaju apatičnosti podnosioca tokom postupka. Sudovi moraju osigurati da predmeti idu glatoko, recimo, tako što će biti pažljivi kad se od njih traži da pristanu na odgodu, da saslušaju svjedoke ili prate rokove date za izradu izvještaja vještaka²².

Međutim, podnosioci predstavke se ne mogu kritizirati zato što su iskoristili sve dostupne lijekove. U presudi *Guerreiro protiv Portugala* od 31. januara 2002, Sud je izjavio da „se ne mogu kriviti podnosioci što su u potpunosti upotrijebili lijekove koji su im dostupni u domaćem pravu” (presuda *Erkner i Hofauer protiv Austrije* od 23. aprila 1987, stav 68). U ovom predmetu, mada su neke od žalbi podnosioca odbačene, žalba podnesena 13. marta 1990. djelimično je bila uspješna.

Sud detaljno razmatra kašnjenja koja bi mogla biti uzrokovana ponašanjem podnosioca. U presudi *Proszak protiv Poljske* od 16. decembra 1997, Sud je identificirao seriju neosnovanih osporavanja, nepojavljivanja na raspravama, djelimično opravdanih zdravstvenim razlozima, lošu saradnju između podnositeljice i njenog advokata i odbijanje da se podvrgne trećem psihijatrijskom pregledu, kao kritične razloge za kašnjenje u postupku, te je zaključio da nema kršenja člana 6.1.

U još jednom poljskom predmetu, osnovni razlog procesnih kašnjenja bilo je ponašanje podnosioca i njegovog saoptuženog u krivičnom postupku, a rezultat je da je Sud zaključio da 6 godina i jedan mjesec u postupku teške pronevjere nije nerazuman rok. Sud je kritizirao to što podnosilac uporno nije pristupao raspravama iz neopravdanih zdravstvenih razloga i to što nije pristupio ljekarskom pregledu po nalogu suda, da bi se ustanovilo može li učestvovati u postupku²³.

U jednom predmetu gdje je postupak trajao 7 godina i 2 mjeseca, na dva stepena, nije bilo kršenja. Sud je svoju analizu objasnio ovako: „podnosilac nije pokazao revnosnost kakva se traži od stranke u postupku, na osnovu pravila koje kaže da tok parničnog postupka leži na strankama, pošto je podnio nekoliko nepreciznih i neutemeljenih procesnih zahtjeva. Što se tiče domaćih sudova, ne mogu se smatrati odgovornim za dosta duga kašnjenja, čime bi bilo moguće sveukupnu dužinu postupka smatrati pretjeranom”. (stav 209 – nezvanični prevod)²⁴

C. Ponašanje nadležnih vlasti

Prema mišljenju Suda, ponašanje nadležnih vlasti samo po sebi može rezultirati kršenjem pravila razumnog vremenskog roka.

1°) Argumentacija državnih vlasti koju Sud prihvata

Evropski sud prihvata da određene okolnosti koje vode do izuzetne pretrpanosti sudova mogu državu osloboditi od odgovornosti.

Naprimjer, u presudi *Foti i ostali protiv Italije* od 10. decembra 1982, prije zasebne analize svakog dijela datog postupka, Sud je kazao da „obim problema koji su se dešavali u Calabrijji od 1970. do 1973. godine [su] .. imali dvije značajne posljedice po ovaj predmet. Prvo,

izazvali su neuobičajenu političku i socijalnu klimu, i to takvu u kojoj su se sudovi mogli legitimno plašiti da bi nekoliko osuđujućih presuda ili izrečenih težih kazni mogle dovesti do napetosti, čak i do ponovne pojave nereda. Drugo, problemi nisu bili bez posljedica po rad krivičnog pravosuđa. Takve posljedice najjače su se osjetile na Regionalnom sudu, ali su se sudovi u Potenzi, gdje su predmeti bili prebačeni, također suočavali sa izuzetnim kašnjenjem upredmetima”. Zaključio je da se „takve okolnosti moraju imati na umu, te da se, naročito, normalni protok vremena koji izazivaju transferi predmeta, ne trebaju smatrati neopravdanima.”

U predmetu *Buchholz*²⁵, Sud je uzeo u obzir pokušaje domaćih vlasti da se nose sa značajnim povećanjem obima posla na žalbenim sudovima za radne sporove, koji su bili rezultat privredne recesije i time izazvanog kašnjenja upredmetima posebno na sudu u Hamburgu. Broj sudačkih mjesta je povećan 1974. godine, kad je broj predmeta počeo da raste. Primijetio je i da je sud u Hamburgu uspio da riješi veći broj predmeta tokom 1976. i 1977. nego tokom 1974. i 1975. godine, do j je prosječna dužina postupka opala, a i šesto vijeće je formirano 1976. i njemu je prebačeno više od pola predmeta koji su bili na čekanju. Konačno, da bi ubrzala predmete koji su dolazili pred sudove za radne sporove, vlada je dala prijedlog zakonske reforme, koji su parlamentarne skupštine usvojile 1979.

Uprkos činjenici da je ono što je bilo u pitanju za podnosioca bilo važno i da je dati spor po osnovu radnog odnosa trajao 4 godine, 9 mjeseci i 16 dana, na tri sudske instance, Sud je, nakon detaljnog razmatranja svih procesnih faza i mjera, zaključio da obzirom na okolnosti datog predmeta, posebno strategije odbrane, koja je išla u korist odgađanja postupka, nema kršenja člana 6.1.

Ovakav način razmišljanja potvrđen je i u presudi *Zimmermann i Steiner protiv Švicarske* od 13. jula 1983, gdje je Sud kazao da „privremeno kašnjenje u radu ne podrazumijeva odgovornost države ugovornice, pod uslovom da ona, uz odgovarajuću promptnost, poduzme radnje usmjerene ka otklanjanju izuzetne situacije ove vrste”.

Neki od od razloga koje Sud prihvata kao izuzimanje domaćih vlasti od odgovornosti za pretjerano dug postupak su i određeni specifični faktori, kao što su, recimo, pitanja vezana za zahtjeve za međunarodnu sudsku pomoć u krivičnim predmetima. U presudi *Neumeister protiv Austrije* od 27. juna 1968, kazao je da „nije, recimo, moguće pravosudne organe Austrije smatrati odgovornima za probleme s kojima su se suočili u inostranstvu, u osiguranju izvršenja njihovih službenih molbi za određene radnje”.

Vlasti se ne mogu smatrati odgovornima ni za posljedice štrajkova advokata, osim ako ne ispoštuju njihove efekte.²⁶ Države moraju, isto tako, učiniti sve što mogu da smanje bilo kakva kašnjenja koja iz njih proizilaze (presuda *Papageorgiou protiv Grčke* od 22. oktobra 1997).

2°) Argumentacija državnih vlasti koju Sud odbija

Kad države tvrde da su im sudovi pretrpali zaostalim predmetima, Sud obično kaže da „član 6.1 Konvencije nameće državama ugovornicama dužnost da organiziraju pravosudni sistem na takav način, da mogu zadovoljiti zahtjeve te odredbe”, posebno u vezi sa uslovom razumnog vremenskog roka. Taj zahtjev i dalje važi, čak i kad su kašnjenja uzrokovana strukturom domaćeg pravosudnog sistema²⁷.

Države ugovornice mogu birati koje će korake poduzeti da bi svoje pravosudne sisteme

prilagodile tako da zadovoljavaju zahtjev za razumnim vremenskim rokom, ali kad vlasti ne uspiju poduzeti adekvante korake, države moraju preuzeti odgovornost, jer je jasno ustanovljena sudska praksa da hronična pretrpanost jednog suda ne daje validno opravdanje za dužinu postupka (između ostalog, vidi presudu *Dumont protiv Belgije* od 28. aprila 2005 – samo na francuskom).

Uz to, „na državama članicama je da organiziraju svoje pravne sisteme tako da sudovima mogu svima garantirati pravo na konačnu odluku u razumnom vremenskom roku, pri određivanju njihovih građanskih prava i obaveza”.

Ovaj princip primjenjuje se na postupke pred vrhovnim sudovima, kao što je slučaj bio u predmetu *Vergos protiv Grčke* od 24. juna 2004, gdje je postupak pred Vrhovnim upravnim sudom trajao 4 godine i 11 mjeseci, te u predmetu *Paummel protiv Njemačke* od 1. jula 1997, kad je postupak samo pred saveznim Ustavnim sudom trajao 5 godina i skoro 3 mjeseca.

Primjenjuje se i na slučajeve koji se tiču nekoliko sudskih instanci. U takvim slučajevima, države su po članu 6.1 odgovorne za sve periode neaktivnosti, bilo da su oni posljedica hronične pretrpanosti sudova poslom, ili očiglednog nedostatka pravosudnog osoblja.

Vrijeme potrebno za istragu u predmetima često je razlog za preduge krivične postupke. U jednom jednostavnom predmetu, koji je doveo do dva seta krivičnih postupaka, od kojih je jedan trajao 4, a drugi 4 godine i 3 mjeseca, Sud je utvrdio kršenje člana 6.1²⁸. Vlasti su insistirale na tome da je bilo teško locirati svjedoke, ali Sud taj argument nije prihvatio, naročito zato što je presuda krivičnog suda donesena *in absentia*. Posebno je zaključio da je period od 3 godine za istragu pritužbe, u kojoj je podnosilac učestvovao kao građanska stranka, bio pretjeran u smislu financijskih implikacija po njega.

U krivičnom predmetu u kojem je podnosilac krivično gonjen za tešku klevetu, nakon što je kritizirao ponašanje dvojice sudija, Sud je zaključio da se radi o kršenju člana 6.1. U pogledu sveukupne dužine predmeta, koji je trajao 6 godina, Sud je dao komentar da „se ovo, na prvi pogled, čini kao da je protekao izuzetno dug vremenski period za jedan ovakav predmet.” Razmotrivši svaku fazu postupka, Sud je odlučio da je istražna faza, u kojoj su bila dva neobjašnjena perioda neaktivnosti od 14 i 13 mjeseci, bila pretjerano duga za jedan jednostavan predmet²⁹.

U parničnim predmetima, Sud smatra da, u svjetlu okolnosti svakog pojedinačnog predmeta i bez obzira na obavezu stranaka u vođenju predmeta, država mora svoj pravni sistem organizirati tako da sudovi mogu garantirati poštivanje člana 6.1, posebno da osiguraju da se postupci vode ekspeditivno. Uz to, sudovi zadržavaju odgovornost za osiguravanje poštivanja uslova razumnog vremenskog roka iz člana 6.1, naročito koristeći svoja ovlaštenja da zaustave bilo kakvu taktiku razvlačenja jedne od stranaka u postupak, kako je Sud kazao u slučaju kad je vlada tvrdila da je ponašanje optuženog bilo glavni razlog za kašnjenja u predmetu dokazivanja očinstva (presuda *Costa Ribeiro protiv Portugala* od 30. aprila 2003, samo na francuskom).

Iz sudske prakse Suda u vezi za Francuskom i Njemačkom, jasno je da čak i kad je dati predmet po prirodi akuzatoran i zavisn od inicijative samih stranaka (što je slučaj u ove dvije zemlje), sudovi i dalje moraju koristiti sve što je u njihovoj moći izvršenja da osiguraju da se postupak vodi brzinom kakvu traže priroda predmeta i okolnosti stranaka, da im daje rokove koji su u skladu sa članom 6.1 i, ako je neophodno, da kazne nepoštivanje takvih odluka.

Sud ne prihvata argument da kašnjenja nemaju uvijek negativne posljedice po podnosiocce. Naprimjer, u presudi *Jorge Nina Jorge i ostali protiv Portugala* od 19. februara 2004. (samo na francuskom), vlada je tvrdila da produžetak sudske faze postupka nije izazvao štetu po podnosiocce, jer su oni već bili primili kompenzaciju. Sud je zaključio da je kršenje Konvencije moguće čak i kad nema štete, koja u datom predmetu nije ni ustanovljena.

Ovaj stav, na koji bi moglo u utjecasti stupanje Protokola 11 na snagu, ponovo će se razmatrati u daljem tekstu.

I bivša Komisija zaključila je da uvođenje u domaće propise odredbi o produženju rokova za državnog tužioca da iznese svoje zaključke državu ne oslobađa odgovornosti, te da se kašnjenja koja to izaziva i dalje mogu smatrati pretjeranom (Komisija, *Macedo protiv Portugala*, 6. novembra 1989, samo na francuskom).

U presudi *Desrués protiv Francuske* od 21. jula 2005. (samo na francuskom), vlada je insistirala da je objavljivanje dekreta od 10. januara 1992, kojim se ustanovljavaju kriteriji za klasifikaciju i ocjenu psihijatrijskih poremećaja izazvanih vojnim aktivnostima, dovelo do priliva zahtjeva za dodjelu vojnih penzijas, što je rezultiralo u kašnjenju u rješavanju tih predmeta. Evropski sud jednostavno je odgovorio da kašnjenja pred domaćim sudovima izazvana prilikom predmeta nakon izmjene zakona nisu prihvatljiva odbrana.

Slično tome, reforma turskog pravosudnog sistema, u kojem se nadležnost za određene predmete prebacila sa vojnih na civilne sudove, mogla je doprinijeti kašnjenjima,³⁰ ali s obzirom na principe ranije navedene u predmetu *Zimmermann i Steiner*, Sud je kazao da „član 6.1 državama ugovornicama nameće dužnost da svoj pravosudni sistem organiziraju na takav način da njihovi sudovi mogu odgovoriti svim njegovim zahtjevima, uključujući obavezu da se rasprave obavljaju u razumnom vremenskom roku (presuda *Sahiner protiv Turske* od 25. septembra 2001).

Procesna odgoda može biti neopgodna, posebno ako odluku treba da donese neko odjeljenje vrhovnog suda, ali takve odluke moraju dovesti do konačnog poravnjanja, bez daljeg ustupanja nadležnosti (presuda *Hadjidjanis protiv Grčke* od 28. aprila 2005).

Povremeno se, uz zaostatke u nekim sudovima, mogu pojaviti kašnjenja uzrokovana željom suda više instance da u sličnim predmetima rasprave obavlja zajedno. Evropski sud takav pristup smatra potencijalno prihvatljivim, u interesu ispravnog provođenja pravde, ali to ne smije dovesti do pretjerane dužine postupka.

Presuda *Hentrich protiv Francuske* od 22. septembra 1994. nudi ilustraciju za to. U ovom predmetu, „dužina postupka pred Kasacionim sudom može se prvenstveno pripisati želji suda da zajedno obavi raspravu u predmetima koji se bave sličnim pitanjima – takav pristup jeste razumljiv, ali po članu 6.1 Konvencije, ne može opravdati značajnija kašnjenja”. Predmet je po žalbi trajao 4 godine, obzirom na broj predmeta na čekanju pred sudom, a 2 godine pred Kasacionim sudom. Postupak je ukupno trajao 7 godina i 3 mjeseca na tri sudske instance, što je period koji je Evropski sud smatrao nerazumnim, obzirom na to šta je bilo u pitanju za podnositeljicu, koja je bila lišena imovine, jer su poreske vlasti iskoristile svoja prava prvenstva u izvršenju³¹.

Kako je pokazano, Sud uzima u obzir implikacije predmeta po same podnosiocce. Koje vrste postupaka Sud ne smatra dovoljno bitnim u tom smislu?

D. Šta je u pitanju za podnosioca

Iz presuda Suda je moguće identificirati situacije za koje smatra da traže veću ekspeditivnost, ali ne pojavljuje se nikakva stvarna hijerarhija iz koje bi se mogao izvesti potrebni nivo revnosnosti. Ono što je u pitanju se, shodno tome, mora odrediti na osnovu činjenica u svakom predmetu.

„Prioritetni” predmeti uključuju:

§ Radne sporove/sporove iz radnog odnosa, koji se tiču otpuštanja, povrata plate ili bavljenja strukom, kad Sud smatra da dati sud mora pokazati posebnu revnosnost.

U jednom predmetu koji se bavio ugovorom između arhitekta i lokalnog organa vlasti, glavnog klijenta podnosioca, Sud je smatrao da je sud koji je razmatrao predmet morao biti posebno revnosan, obzirom na činjenicu da je suma koju je podnosilac potraživao bila za njega od vitalnog značaja, te vezana za njegove profesionalne aktivnosti (presuda *Doustaly protiv Francuske* od 23. aprila 1998).

U presudi *Lechelle protiv Francuske* od 8. juna 2004. (samo na francuskom), Sud je potvrdio da predmeti koji se tiču sporova iz radnog odnosa sadrže pitanja od vitalnog značaja za radni status osobe i da se moraju rješavati posebno ekspeditivno. Pozivajući se na presude *Obermeier protiv Austrije* (28. juni 1990), *Buchholz protiv Njemačke* (6. maj 1981) i *X protiv Francuske* (31. mart 1992), Sud je kazao da se predmet ticao postupka otpuštanja podnosioca, te da je to pitanje tražilo izuzetnu revnosnost domaćih sudova.

Sud je nedavno potvrdio svoj stav u vezi sa predmetima iz radnih odnosa³².

§ Predmeti kompenzacije za žrtve nesreća: kad slučajna smrt člana porodice podnosioca lišti glavnog izvora prihoda, onda oni imaju veliki lični interes u pribavljanju brze sudske otkule o dodjeli kompenzacije³³.

U jednom predmetu gdje je podnosilac tražio naknadu za saobraćajnu nesreću, Sud je kazao da „nakon saobraćajne nesreće podnosilac je postao djelimično onesposobljen, a ono što je za njega tu bilo u pitanju bila je jedna značajnija suma koja je trebala da mu nadoknadi onesposobljenje i gubitak radne sposobnosti. Pod takvim okolnostima, Sud smatra da je bila potrebna naročita ekspeditivnost”³⁴.

§ Sud smatra i da **dužina zatvorske kazne podnosioca** traži određenu revnosnost.

U presudi *Soto Sanchez protiv Španije* od 25. novembra 2003. (samo na francuskom), Sud je kazao da je predmet za podnosioca bio posebno značajan, jer je zatvorsku kaznu od 4 godine i 2 mjeseca, koju je inicijalno izrekla *Audiencia Nacional*, Vrhovni sud produžio na 9 godina, a on je već služio kaznu kad se žalio Ustavnom sudu. Sud je zaključio da je dužina postupka – 5 godina, 5 mjeseci i 18 dana samo pred Ustavnom sudu – bila nerazumna.

Sud kaže da u krivičnim predmetima, pravo na raspravu u razumnom roku „za cilj ima da se izbjegne da optužena osoba predugo ostane u stanju neizvjesnosti u pogledu svoje sudbine” (presuda *Stögmüller protiv Austrije* od 10. novembra 1969).

U presudi *Caloc protiv Francuske* od 20. jula 2000, Sud je smatrao da je „posebna revnosnost

pravosudnih organa potrebna u istragama pritižbi koje pojedinci podnose uz navode da su bili izloženi policijskom nasilju”.

§ Slučajevi policijskog nasilja

U jednom bugarskom predmetu, u vezi sa nezakonitim policijskim nasiljem i odgovornošću države za takvo ponašanje, Sud je kazao da „*što se tiče značaja onog što je u pitanju za podnosioca, Sud primjećuje da se njegov postupak ticao plaćanja za teške povrede izazvane policijskim nasiljem. U takvim predmetima, od pravosudnih organa se traži posebna revnosnost*” (presuda *Krastanov protiv Bugarske* od 30. septembra 2004).

U predmetima gdje bi kašnjenja mogla obezvrijediti bilo kakvu odluku, Sud traži da vlasti pokažu ne samo revnosnost, već i izuzetnu ekspeditivnost.

§ Isto važi za **zdravstveno stanje podnosioca, a život ne treba ni naglašavati.**

Ovo važi za predmete pred francuskim upravnim sudovima, u vezi sa odgovornošću i naknadama šteta hemofiličarima zaraženim virusom HIV-a tokom transfuzija krvi.

Naprimjer, izuzetna revnosnost bila je potrebna u izuzetno tragičnom predmetu *X protiv Francuske* od 31. marta 1992, u kojem je podnosilac, hemofiličar koji je primao transfuzije, umro od AIDS-a dok je njegov predmet bio pred Evropskim sudom. Kao i Komisija, i Sud je zauzeo stav da „*ono što je bilo u pitanju u datom postupku bilo je od vitalnog značaja za podnosioca, obzirom na neizlječivu bolest od koje je patio i skraćeni očekivani životni vijek*”.

U jednom sličnom predmetu, Sud je kazao da „*ono što je bilo u pitanju za podnosioca, koji je bio HIV-pozitivan od rođenja... Ukratko, u ovom predmetu je bila potrebna izuzetna revnosnost, bez obzira na broj predmeta koje je trebalo rješavati*” (presuda *Henra protiv Francuske* od 29. aprila 1998)³⁵.

Ono što je u pitanju mora biti od presudnog značaja, da Sud utvrdi kršenje. Sud pravi razliku između podnosilaca koji su zaraženi HIV-om, koji imaju pravo na izuzetnu revnosnost, i onih koji su izdržavani članovi porodice ili roditelji žrtava AIDS-a, za koje važi niži nivo revnosnosti. U jedinstvenom predmetu sa nekoliko podnosilaca (*A i ostali protiv Danske* od 8. februara 1996, u kojem je ponašanje podnosilaca značajno doprinijelo dužini postupka), zaključeno je da je ova prva grupa bila žrtva kršenja člana 6.1, ali da druga nije.

§ **Poodmakla životna dob podnosilaca** također može tražiti brže vođenje postupka.

§ **U predmetima staranja nad djecom ili roditeljskih prava**, Sud je vrlo osjetljiv prema potrebi **da se održe porodične veze i da se osigura da odnos između roditelja i djece** ne bude ugrožen zbog protoka vremena. Generalno naglašava potrebu da se predmeti staranja rješavaju brzo (kao u presudi *Hokkanen protiv Finske* od 23. septembra 1994, gdje je Sud zaključio da postupak od 18 mjeseci nije predstavljao kršenje člana 6.1).

§ Konačno, isti princip primjenjuje se na **pitanja vezana za fizičko stanje i sposobnost pojedinca.**

Detaljna lista predmeta u kojima je Sud bio zahtjevniji u pogledu dužine postupka nalazi se na kraju ovog izvještaja³⁶.

Pojam onoga što je u pitanju mora se tretirati uporedo, ali se ne smije miješati sa novim uslovom koji postavlja Protokol 14, koji traži od podnosioca da pokažu da im je kašnjenje izazvalo značajne štete.

Član 12. Protokola kaže: „*Stav 3 člana 35. Konvencije se mijenja i kaže: Sud će proglasiti neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnesenu po članu 34. ako smatra da: ... b. podnosilac nije pretrpio značajne štete, osim ako poštivanje ljudskih prava definiranih Konvencijom i njenim Protokolima traži razmatranje predstavke u meritumu i pod uslovom da se nijedan predmet ne može odbiti po ovom osnovu, a razmatrao ga je domaći sud*”.

Bit će neophodno pokazati kako Sud primjenjuje ovaj novi kriterij za neprihvatljivost, koji mu omogućava da odbaci predmete o dužini postupka u kojima podnosioci ne mogu pokazati da su pretrpili značajne štete.

Protokol ne definiran „značajne štete”, dako da će taj zadatak morati obavljati Sud. Međutim, od podnosioca će se nesumnjivo tražiti da daju informacije u korist svojih tvrdnji kakve se do sada nisu tražile, o pitanjima kao što su njihova financijska situacija i posljedice kašnjenja po njihov pravni, lični i financijski status.

Jedan osnov koji bi se mogao pojaviti u potencijalnim predstavkama za naknadu mogao bi biti gubitak mogućnosti³⁷.

Tokom dvije godine od stupanja Protokola na snagu, dosta neriješenih pitanja polako će rješavati različita vijeća Suda i Veliko Vijeće, jer su to jedina tijela ovlaštena da primjenjuju novi kriterij prihvatljivosti (član 20.2 Protokola), nakon čega će ga moći koristiti i sudije pojedinci, i paneli od tri sudije.

Protokol je 13. maja 2004. državama članicama Vijeća Evrope ponuđen na potpisivanje. Do 3. juna 2005, ratificirale su ga Armenija, Danska, Gruzija, Irska, Malta, Norveška i Ujedinjeno Kraljevstvo.³⁸

E. Ukupna ocjena okolnosti predmeta

Konačno i iznad svega, kad je sama dužina postupka takva da je teško smatrati razumnom, Sud može dati sveukupnu, odnosno globalnu ocjenu okolnosti predmeta.

To posebno važi kad je predmet razmatrala samo jedna sudska instanca (posebno ako vrhovni sud odlučuje u prvoj i posljednjoj instanci)³⁹. To daje dovoljno osnova da se zaključi da je postupak bio predug, ako postoje i druge povezane okolnosti.

Ovo se jasno vidi u presudi *Obermeier protiv Austrije* od 28. juna 1990, u kojoj je Sud kazao: „*Stranke su razmatrale različite kriterije koje Sud primjenjuje u ovakvim predmetima, kao što su tačan period koji treba uzeti u obzir, stepen složenosti predmeta, ponašanje stranaka, itd. Sud, pak, primjećuje da se njegova sudska praksa temelji na osnovnom principu da se razumnost dužine postupka određuje pozivanjem na konkretne okolnosti datog predmeta. U ovom slučaju, te okolnosti traže globalnu ocjenu, tako da Sud ne smatra da je nepohodno ta pitanja detaljno razmatrati*”. Nakon razmatranja okolnosti predmeta, posebno u pogledu onoga što je bilo u pitanju i nivoa složenosti, Sud je zaključio da „*stoji, pak, činjenica da period od 9 godina bez donošenja konačne odluke pravazilazi razuman vremenski rok. Shodno tome, i u ovoj tački se radi o kršenju člana 6.1.*”

U slučaju obavezne kupovine, koji je doveo do tri zasebna postupka, od kojih su dva bila u toku i koji su se ticali dva, odnosno tri nivoa nadležnosti, Sud je zaključio da su se kašnjenja u postupku koji je trajalo više od 17 godina u najvećoj mjeri mogla pripisati ponašanju vlasti i datih sudova (presuda *Nastou protiv Grčke* od 16. januara 2003, samo na francuskom).

U presudi *Comingersoll SA protiv Portugala* od 6. aprila 2000, Sud je smatrao da se okolnosti predmeta moraju razmatrati u cjelini, te da „*period od sedamnaest godina i pet mjeseci za konačnu odluku koja tek treba da se donese u postupku pokrenutom na osnovu ovlaštenja za izvršenje – što svojom prirodom traži brzu obradu – ne može se smatrati razumnim*”.

U vezi sa brojem pravnih sporova između podnosilaca i organa socijalne zaštite, Sud je na okolnosti primijenio svoje uobičajene kriterije i zaključio da ukupna dužina od više od 14 godina za ovakvu vrstu predmeta jeste dovoljna sama po sebi da postupak učini nekompatibilnim sa zahtjevom za razumnom vremenskim rokom iz člana 6.1 Konvencije (presuda *J-M F. protiv Francuske* od 1. juna 2004, samo na francuskom).

II. Izračunavanje dužine postupka i faktori koji utječu na izračunavanje

A. Polazna tačka

Polazna tačka postupka ponekad je predmet neslaganja stranaka i može biti teško odrediti je u datim okolnostima. Naprimjer, u presudi *Darnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 26. oktobra 2003, u kojoj su okolnosti tražile ukupnu ocjenu, Sud nije smatrao neophodnim da odlučuje o spornom početnom datumu i kazao da, čak i kad bi prihvatio stav vlade, „*protok vremena od skoro devet godina do konačne presude Žalbenog suda za radne sporove... ne može se, u okolnostima datog pregdemta, smatrati „razumnim*”.

Kad postoje pregovori između stranaka u pogledu kompenzacije prije nego što predmet dođe na sud, Sud njihovo trajanje ne uzima u obzir. Smatra da ih ne pokriva član 6.1, jer takvi pregovori ne mogu nametnuti poravnanje drugima, a razgovori se mogu prekinuti u bilo kom trenutku (presuda *Lithgow i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 8. jula 1986).

Polazna tačka postupka dosta je specifična u krivičnim predmetima. Detaljno razmatranje člana 6.1 pokazuje da pojam krivične optužbe može uključivati faze postupka koje ne moraju automatski ulaziti u opseg krivičnog gonjenja.

Prema sudskoj praksi Suda, početni datum nije automatski datum kad je osoba dovedena pred sud. To može biti i prije nego što predmet dođe do faze suđenja, recimo datum hapšenja, datum kad je osoba zvanično obaviještena da će biti krivično gonjena, ili datum kad je otvorena preliminarna istraga.

U prvom predmetu o dužini postupka kojim se Sud bavio, Komisija je inicijalno zauzela stav da je početna tačka datum kad je podnosioca prvi put saslušao istražni sudija (21. januara 1960) a ne, naprimjer, datum optužnice (17. mart 1964). Sud je usvojio srednji put, tako što je za polaznu tačku uzeo 23. februar 1961, datum kad je istražni sudija odlučio da otvori istragu protiv podnosioca.

Po mišljenju Suda, „optužba” u smislu člana 6.1 može se definirati kao „*zvanično obavještenje nadležnog organa osobi, o navodu da je počinio krivično djelo*”, što je definicija koja može sadržavati i druge mjere koje impliciraju takve navode, koje bi mogle imati utjecaja na situaciju

osumnjičenog⁴⁰.

Ako uslov razumnog vremena počinje teći kad je osoba „optužena”, tj. kad situacija na nju značajno utječe. Relevantni datum nije onaj kad su novčane kazne nametnute podnosiocu firmi – a ne njemu, tako da nije bilo razloga da posumnja da je i on lično pod istragom – već onaj kad je prvi put saslušan kao osumnjičeni, što je imalo utjecaja na njega lično.

U presudi *Hozee protiv Holandije* od 22. maja 1998, Sud je primijetio da „čak i kad se novčana kazna ili dodatni porez mogu, u određenim okolnostima, smatrati krivičnom optužbom u smislu člana 6.1 Konvencije (vidi presudu *Bendenoun protiv Francuske* od 24. februara 1994, Serija A br. 284, str. 20, stav 47), u ovom predmetu su poreske vlasti kaznu krajem 1981. nametnule podnosiocima firmama, a ne njemu lično. Ništa nije ukazivalo na to da je u toj fazi sam podnosilac bio osumnjičen za pronevjeru, djelo koje mu se kasnije stavilo na teret. Uz to, izricanje novčane kazne po članu 21. Općeg zakona o državnim porezima ne pokreće krivični postupak u odsustvu elemenata koji bi opravdali intervenciju FIOD-a [poreskih vlasti] (stavovi 23, 32, 33 i 41 u gornjem tekstu)”.

U presudi *Lopez Sole y Martin de Vargas protiv Španije* od 28. oktobra 2003, Sud je prihvatio 8. juni 1985, precizirajući: „Isti dan je sudija za prethodni postupak naložio pretres stalne adrese podnosioca, koji je obavljen narednog dana i koji je imao značajnog utjecaja na situaciju podnosioca.” (stav 25)

Kad domaći zakon žrtvama omogućava da pokrenu zasebnu parnicu za naknadu štete, recimo nakon saobraćajnih nesreća, krivični postupak može jednostavno rezultirati krivičnom osudom počinioca nesreće, bez mogućnosti naknade štete za žrtve.

U takvim predmetima, Sud smatra da pokretanje parničnog postupka predstavlja odricanje podnosioca od građanskih prava u krivičnom postupku, čak i ako je građanski postupak pokrenut zbog kašnjenja u krivičnom postupku. Krivični postupak više nije ključan za određenje građanskih prava i obaveza podnosioca, ili bilo kakve krivične optužbe protiv njega, te predstavka koja se tiče isključivo dužine krivičnog postupka protiv njega postaje *ratione materiae* nekompatibilna sa Konvencijom (konačna odluka o prihvatljivosti, *Garimpo protiv Portugala* od 10. juna 2004 – samo na francuskom).

U predmetu koji se ticao ekonomskog i finansijskog kriminala, Sud je za polaznu tačku uzeo datum kad su vlasti zaplijenile ček koji je podnosilac želio unovčiti (presuda *Nuvoli protiv Italije* od 16. avgusta 2002).

U slučaju krivotvorenja i pronevjere, za polaznu tačku uzet je datum kad je obavljen pretres glavnog ureda prvog podnosioca i doma drugog podnosioca, a ne raniji datum, kad je tužilac formalno objavio da je drugi podnosilac optužen za krivotvorenje i pronevjeru (presuda *Stratégies et Communications i Dumoulin protiv Belgije* od 15. jula 2002 – samo na francuskom).

U jednom predmetu pronevjere, Sud nije prihvatio tvrdnju vlasti da bi početni datum trebao biti dan prvog pojavljivanja podnosilaca pred istražnim sudijom. Umjesto toga, odlučio se za raniji datum, kad je policija po prvi put ispitivala podnosioca i kad je jedan od njih dao priznanje. To je datum kad su podnosioci shvatili da se vode istrage o njihovim aktivnostima, a drugi podnosilac je čak i priznao navode. To je, prema tome, bila mjera koja je imala dovoljno utjecaja na data lica (presuda *Martins i Garcia Alves protiv Portugala* od 16. novembra 2000 –

samo na francuskom).

Član 71 portugalskog ZKP-a omogućava žrtvama krivičnih djela, a u nekim okolnostima i njihovim porodicama, da aktivno interveniraju kao „*assistentes*” u krivičnom postupku, tj. da pomažu javnom tužiocu.

U presudi *Moreira de Azevedo protiv Portugala* od 23. oktobra 1990. (samo na francuskom), Sud je zaključio da građanska prava i obaveze podnosioca postaju značajna tek kad oni nastupe kao „*assistentes*”, tj. 1. februara 1993. U tom trenutku su pokazali da ih zanima ne samo krivična osuda optuženog, već i materijalna naknada pretrpljene štete. Stoga se to smatra početkom relevantnog perioda. Vladina tvrdnja da u tom trenutku podnosioci još nisu tražili ubrzanje postupka, da bi iscrpili sve domaće lijekove u skladu sa članom 35.1 Konvencije, ništa ne mijenja. Podnosioci su vjerovanto taj zahtjev podnijeli kad su smatrali da je dužina postupka prešla razumnu granicu.

U parničnim predmetima, početni datum obično se poklapa sa datumom kad je predmet dostavljen nadležnom sudu, ali mogu se identificirati i druge početne tačke u određenim vrstama predmeta.

U slučaju u kojem je firma podnosioca prvo stavljena pod sudsku upravu, a kasnije proglašena nelikvidnom, Sud je početak postupka računao od datuma kad je plate podnosioca, koje nekoliko mjeseci nisu isplaćivane, portugalski sud priznao kao potraživanja od firme, a ne kaso izjavu o potražinamjima kao dio kasnijeg postupka stečaja, kako su vlasti predložile (presuda *Oliviera Modesto i ostali protiv Portugala* od 8. juna 2000 – samo na francuskom).

Sud datumu kad je odluka donesena ili objavljenja pristupa pragmatično. Naprimjer, ako je presuda donesena dana x, ali teks registraru dostavljen tek dana x+20, Sud ovaj drugi datum tretira kao datum presude (vidi, između ostalog, presudu *Ridi protiv Italije* od 11. maja 1990, i presudu *Ceteroni protiv Italije* od 21. oktobra 1996).

U upravnim predmetima može se pojaviti posebna dužina postupka. U presudi *Marschner protiv Francuske* od 28. septembra 2004, suprotno stavu vlade, Sud je odlučio da je postupak počeo kad je podnosilac prvi put, kako je i morao, predmet prosljedio nadležnom ministru, a ne kad se kasnije žalio upravnom sudu, protiv odluke ministra da njegov zahtjev odbije⁴¹. Tako je bilo i u presudi *König protiv Njemačke* od 28. juna 1978, gdje podnosilac nije imao mogućnosti da se ukinuti administrativni akti preispitaju u prethodnom postupku (*Vorverfahren*) pred upravnim organom.

Od presude *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 21. februara 1975, Sud smatra da se to može primjenjivati ba bilo koji upravni organi, kao što je socijalno vijeće okruga (presuda *Olsson protiv Švedske* od 27. novembra 1992).

U jednom predmetu eksproprijacije, u kojem su upravni i redovni sudovi imali istovremenu nadležnost, Sud je cijeli postupak uzeo u obzir, na osnovu toga da, iako podnositeljica jeste pokrenula postupak nakon obraćanja Komisiji, Sud ipak treba da razmatra predmet, jer je drugi postupak, koji je još bio u toku, za cilj imao da osigura podnositeljici naknadu za to što su joj javne vlasti protivzakonito izvršile eksproprijaciju imovine (presuda *Guillemin protiv Francuske* od 21. februara 1997).

Generalno govoreći, polazna tačka je datum kad se predmet dostavi prvostepenom sudu, ali to

može biti i datum dostave vrhovnom sudu, jer vrhovni sud često razmatra predmete kao prva i posljednja instanca.

Između ostalog, kao polazna tačka mogu se uzeti i određene procesne mjere, kao što su nalozi za plaćanje u Francuskoj i Italiji, zahtjevi za privremene mjere, prigovori na mjere izvršenja, ili pojavljivaljnje optuženog na usmenoj raspravi.

Još jedna karakteristika zajednička za sve zemlje je da postoji jasno ustanovljena sudska praksa u vezi sa vremenskom nadležnošću Suda i kako se to odnosi na dužinu postupka. Pri određivanju početne tačke postupka, Sud ne mora u to uključiti i vrijeme prije nego što je država priznala mogućnost pojedinačnog obraćanja – koji može biti različit od datuma pristupanja Konvenciji – čak i kad je dati postupak praktično počeo prije tog datuma. U takvim slučajevima, Sud sasvim jasno kaže da se pri ocjeni razumnosti vremena koje je proteklo nakon zvaničnog početka, mora uzeti u obzir faza u kojoj je postupak bio kad je odgovorna država priznala mogućnost obraćanja pojedinačnom predstavkom.

Naprimjer, u presudi *Kanoun* od 3. oktobra 2000. (samo na francuskom), u kojoj je relevantni postupak počeo 1975, Sud je u obzir mogao uzeti samo periods nakon 2. oktobra 1981, dana kad je Francuska priznala pravo na pojedinačne predstavke. Međutim, navodeći presudu *Foti protiv Italije* od 10. decembra 1982, naglasio je da treba uzeti u obzir u kojoj je fazi postupak bio na taj datum.

Ovo je jasno ustanovljena sudska praksa. U presudi *Proszak protiv Poljske* od 16. decembra 1997, početna tačka bio je 1. ma 1993, kad je Poljska priznala pravo na pojednične predstavke u smislu člana 25 Konvencije, mada je inicijano obraćanje poljskom sudu bilo 25. oktobra 1990.

U svojoj odluci *Marciano Gama Da Costa protiv Portugala* od 5. marta 1990. (samo na francuskom), Komisija je prvo rekla da nema vremensku nadležnost da razmatra dužinu postupka prije 9. novembra 1978, kad je odgovorna vlada ratificirala Konvenciju i priznala pravo pojedinačne predstavke. Ipak, u skladu sa svojom jasno ustanovljenom sudskom praksom po tom pitanju, uzela je u obzir fazu u postupku na taj datum.

U presudi *Zana protiv Turske* od 25. novembra 1997, mada dati postupak djeluje relativno kratko (1 godina i 6 mjeseci), Sud je utvrdio kršenje člana 6.1 i uzeo u obzir činjenicu da je do datuma kad je Turska deponirala svoju izjavu postupak već trajao 2 godine i 5 mjeseci⁴².

Sud nije prihvatio vladin argument da su čak i činjenice nakon priznavanja obavezne nadležnosti bile isključene iz opsega razmatranja kad su bile samo produžetak postojeće situacije, koju nije imao nadležnost da razmatra⁴³.

U prilogu se nalazi tabela⁴⁴ koja pokazuje datum pristupanja Konvenciji za svaku državu ugovornicu, kao i datum priznavanja prava na pojedinačnu predstavku, ako nije isti kao i datum pristupanja. Otkako je 11. novembra 1998. na snagu stupio Protokol 11, nije moguće pristupiti Konvenciji bez priznavanja prava na pojedinačnu predstavku.

Ovo je posebno značajno kad se određuje koliko unazad se može ići u razmatranju sudske prakse u određenim državama, posebno u onima koje su među posljednjima ratificirale Konvenciju.

Na kraju, određeni periodi ne uzimaju se u obzir u izračunavanju dužine postupka relevantne za

Sud. To važi za pitanja koja je jedan sud proslijedio Sudu pravde Evropskih zajednica, za preliminarnu odluku (presuda *Koua Poirrez protiv Francuske* od 30. septembra 2003. i presuda *Pafitis i ostali protiv Grčke* od 26. februara 1998).

B. Kraj relevantnog perioda

U krivičnim predmetima, period se završava kad se donese konačna presuda o materijalnom elementima optužbe. Generalno je to u obliku oslobađajuće ili osuđujuće presude bez prava na žalbu, ali može to biti i odluka tužilaštva da obustavi postupak, ili odluka suda da je predmet zastario⁴⁵.

Međutim, u presudi *Stoianova i Nedelcu protiv Rumunije* od 4. avgusta 2005. (samo na francuskom), Sud je odlučio da oslobađanje podnosioca ne može da se smatra konačnom domaćom odlukom, jer rumunski ZKP ostavlja mogućnost tužilaštvu da ukine nalog o oslobađanju i ponovo otvori krivičnu istragu bez posebnog vremenskog ograničenja.

U parničnom postupku, period se završava kad odluka postane *res judicata*, ali u složenim predmetima, poput onih koji se tiču eksproprijacije, Sud postupak posmatra u cjelinu. U presudi *Guillemin protiv Francuske* od 21. februara 1997, složio se sa Komisijom da „period čija se razumnost razmatra pokriva cijeli postupak, sve do odluke koja rješava spor („contestation”) (vidi, *mutatis mutandis*, presudu *Guincho protiv Portugala* od 10. jula 1984, Serija A, br. 81, str. 13, stav 29, i presudu *Erkner i Hofauer protiv Austrije* od 23. aprila 1987, Serija A, br. 117, str. 62, stav 65). U ovom predmetu, rješenje spora, koji se mogao riješiti i prijateljski, podrazumijevalo je dvije vrste postupka: prvi pred upravnom sudom, koji jedini ima nadležnost da razmatra da li je javni interes u eksproprijaciji zakonit, i drugi, koji se vodi i pred upravnim i pred redovnim sudom istovremeno, da se podnositeljici osigura kompenzacija za nelegalnu eksproprijaciju imovine od strane javnih organa vlasti. Ovaj drugi postupak još je u toku. Dužina perioda koji treba razmotriti, shodno tome, već prelazi četrnaest mjeseci (19. novembar 1982 - 22. januar 1997).”

U predmetima koji se tiču građanske odgovornosti, konačni datum je datum odluke koja određuje nivo naknade štete koja će se platiti, a ne odkule koja uspostavlja princip odgovornosti⁴⁶.

U predmetu *Silva Pontes*⁴⁷, Sud je kazao da „ako domaći zakon države predviđa postupak od dvije faze – jedne u kojoj sud odlučuje o postojanju obaveze plaćanja i druge, u kojoj se određuje suma – razumno je smatrati da se, u smislu člana 6.1, građansko pravo ne smatra „određenim“ sve dok se ne odluči o sumi. Određenje građanskog prava podrazumijeva ne samo odluku o postojanju tog prava, već i odluku o obimu i mjeri u kojoj se to pravo može otvoriti (vidi, uz druge izvore, presudu *Pudas protiv Švedske* od 27. oktobra 1987, Serija A br. 125-A, str. 14, stav 31), što bi uključivalo i izračnavanje iznosa za plaćanje.” Međutim, Sud može odlučiti da je prva faza postupka prekoračila razuman vremenski rok.

U principu, relevantni period pokriva sve postupke, uključujući i žalbene.

U slučaju obraćanja ustavnim sudovima, Sud mora odlučiti da je to imalo odraza na konačni ishod datog postupka. Ako je tako, njihova se vijećanja uključuju u dužinu postupka.

Naprimjer, u presudi *Deumeland protiv Njemačke* od 29. maja 1986, Sud je, u vezi sa njemačkim Ustavnim sudom, odlučio da „mada nema nadležnost da odlučuje u meritumu,

njegova odluka mogla se odraziti na ishod potraživanja ” i utvrdio kršenje člana 6.1.

Sud smatra da vrijeme koje je proteklo, a koje se može pripisati upravnim organima, može da se pripíše i državi, čak i kad su takvi upravni organi odvojeni od centralnih vlasti. To se, recimo, odnosi na lokalne vlasti, kao u presudi *Kurt Nielsen protiv Danske* od 15. februara 2000, u kojoj je Sud kazao da „državne ugovornice, pak, jesu odgovorne za kašnjenja koja se mogu pripisati javnim organima, kao što su općinske vlasti, koji – mada nisu organi države – obavljaju dužnosti koje su im zakonom dodijeljene.” Relevantna je i presuda *H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, koja se tiče sporog postupanja lokalnog komiteta okružnog vijeća zaduženog za nadzor i njegu maloljetne djece.

Pri izračunavanju proteklog vremena, Sud može uključiti i bilo kakav postupak provedbe. Izvršenje presude nekih sudova mora se smatrati integralnim dijelom „postupka“ u smislu člana 6. (vidi naročito presudu *Hornsby protiv Grčke* od 19. marta 1997, stav 40 i dalje). U trajanju parničnog postupka, naglasio je Sud, „izvršenje je samo drugi dio postupka i utvrđena prava suštinski se ostvaruju tek u trenutku izvršenja”⁴⁸.

U presudi *Pinto de Oliveira protiv Portugala* od 8. marta 2001. (samo na francuskom), Sud je utvrdio da je postupak koji će se razmatrati počeo 11. maja 1993, kad je predmet prosljeđen sudu u Mangualdeu, gdje je još uvijek bio u toku u vrijeme presude, jer se nezavršeni postupak izvršenja koji je kasnije pokrenut morao uzeti u obzir pri odlučivanju da li je dužina postupka bila razumna.

U jednom italijanskom predmetu, Sud je odbio da izrazi stav o tome da li je po italijanskom zakonu postupak izvršenja samostalana, dodavši da „pozivanjem na Konvenciju, a ne na osnovu domaćeg zakona, Sud odlučuje o tome da li i kad su prava na koja se pozivaju ... [podnosioci] zaista postala djelotvorna”.⁴⁹ U ovom sporu, Sud je smatrao da se postupak izvršenja mora posmatrati kao druga faza inicijalnog postupka, koji nije bio završen, jer sudija zadužen za izvršenje još nije bio donio odluku.

To što vlasti ne provedu konačnu odluku u razumnom roku može predstavljati kršenje člana 6.1.

To posebno važi kad obaveza provedbe odluke leži na upravnom organu, što je slučaj u dosta novijih presuda: *Metaxas protiv Grčke* od 27. maja 2004, *Timofeyev protiv Rusije* od 23. oktobra 2003, *Prodan protiv Moldavije* od 18. maja 2004, i *Romashov protiv Ukrajine* od 27. jula 2004. U predmetu *Metaxas* (presuda samo na francuskom), Sud je utvrdio da suprotno članu 6.1, domaće vlasti nisu u razumnom roku ispoštovale odluku Revizorskog suda, koja je donesena 13. aprila 2000, ali provedena tek 19. septembra 2001, time je lišavajući korisnog efekta.

Slično ovome, u presudi *SARL IZA i Makrakhidze protiv Gruzije* od 27. septembra 2005, Sud je kazao da „time što više od četiri godine nisu osigurale izvršenje obavezujuće presude od 14. maja 2001, gruzijske vlasti su odredbu člana 6.1 Konvencije lišili svog njenog korisnog djelovanja”.

Kao i Komisija prije njega, Sud u obzir uzima vanredne žalbe. U svojoj odluci o prihvatljivosti od 14. januara 1998, u predmetu *Z.C. protiv Poljske* (samo na francuskom), Komisija je rekla da je Vrhovni sud dva puta prihvatio vanrednu žalbu podnosioca i poništi odluke prvostepenih sudova na osnovu očiglednih grešaka u pravnom osnovu. Ovlaštenje da se odobre takve žalbe leže na državnom tužiocu i ministru pravde. Vrhovni sud, koji razmatra takve žalbe, ima pravo da proglasi nevažećim, poništi ili potvrdi odluke nižih sudova. Njegovo je razmatranje, stoga,

bilo presudno u određivanju građanskih prava i obaveza podnosioca, u smislu člana 6.1, tako da se sve žalbe, uključujući i vanredne, moraju uzeti u obzir pri izračunavanju dužine postupka.

Često se desi da osporeni postupak još uvijek traje kad se podnese predstavka Evropskom sudu. Međutim, isto kao i Komisija, i Sud može zaključiti da je granica razumnog roka pređena i prije završetka postupka, a u tom slučaju s ne primjenjuje zahtjev za iscrpljenjem domaćih pravnih lijekova⁵⁰.

Analiza Suda može uključivati i supsidijarne postupke. U svojoj presudi *Robins protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 23. septembra 1997, koja se ticala zahtjeva za dodjelu troškova po domaćem Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći, Sud je zaključio da „*postupak dodjele troškova, mada se vodi zasebno, mora biti posmatran kao nastavak osnovne parnice i, shodno tome, dio „određenja... građanskih prava i obaveza“*“. Pozvao se na određeni broj ranijih presuda, uključujući *Silva Pontes protiv Portugala* od 23. marta 1994, *Di Pede protiv Italije* i *Zappia protiv Italije* od 26. septembra 1996, i *Hornsby protiv Grčke* od 19. marta 1997.

Ponekad ni suđenje još ne bude gotovo. U presudi *Grauslys protiv Litvanije* od 10. oktobra 2000, komercijalni direktor jedne privatne firme bio je osumnjičen za pronevjeru i organi gonjenja pokrenuli su postupak. Predmet je trajao 5 godina, a da prvostepena presuda nikad nije donesena.

Što je veći efekat kašnjenja na ishod postupka, to je Sud strožiji u ocjeni predmeta. Primjer je kad primjena vremenskog ograničenja podnosioca spriječi u pribavljanju odluke o meritumu predmeta. U presudi *Textile Traders Limited protiv Portugala* od 27. februara 2003. (samo na francuskom), Sud je utvrdio da je posebno upadno to što su organi gonjenja morali odlučivati o zahtjevu za izuzimanjem nekoliko procesnih mjera, jer o njima firma podnosilac nije bila obaviještena. Krivični postupak je konačno završen jer je prošao vremenski rok, čime je firma onemogućena i pribavljanju odluke o zahtjevima koje je podnijela tokom postupka.

Konačno, i veća revnosnost je potrebna kad se postupkom želi ustanoviti odgovornost države za kršenje obaveze razumnog roka. Presuda *Vaney protiv Francuske* od 30. novembra 2004. (samo na francuskom) tiče se radnje kojom se utvrđuje da li je država odgovorna, i ako jeste, da li treba biti kažnjena za pretjeranu dužinu ranijeg postupka. Zaključeno je da je postupak koji je trajao 2 godine i 7 mjeseci pred žalbenim sudom i skoro 2 godine i 4 mjeseca pred kasacionim sudom, prešao granicu razumnog vremenskog roka.

Drugi dio: Razlozi za kašnjenje i pravni lijekovi za njih: određivanje razumnog perioda

Drugi dio izvještaja bavi se:

1. Razlozima za kašnjenje kako se pojavljuju, bilo eksplicitno ili implicitno, u presudama Suda, odlukama Suda i Komisije o prihvatljivosti, te materijalima dobijenim od Odjela za izvršenje presuda Suda.

Odjeljenje kaže da su presude Suda sve manje eksplicitne u pogledu razloga za kašnjenje i da je potrebno od nadležnih vlasti tražiti objašnjenje u pogledu relevantnih smetnji i teškoća. Rezolucije Komiteta ministara su zanimljive u tom smislu, jer daju korisne informacije o

provedenim reformama, čime se retrospektivno mogu identificirati jedan ili više strukturalnih problema koje su nastojale otkloniti.

Tri su osnovna uzroka kašnjenja:

- oni koji su izvan pravnog i pravosudnog sistema u strogom smislu, odnosno oni koji su vezani za politički ili ekonomski kontekst;
- oni koji su zajednički svim vrstama postupaka;
- oni koji se odnose na određenu kategoriju postupaka, u zavisnosti od toga jesu li parnični, krivični ili upravni.

2. Osnovnim reformama uvedenim u domaće sisteme nakon negativnih presuda Suda, i domaćim lijekovima za preinaku štete koja proizilazi iz dugih postupaka, ili za ubrzavanje postupaka.

3. Vremenom koje se smatra razumnim, jer su pretjerana i „patološka“ kašnjenja detaljno opisana, te je primjereno za kraj i nakon ukazivanja na osnovne trendove Suda, ispitati neke od slučajeva gdje se kašnjenje smatralo razumnim. Drugi slučajevi detaljnije su opisani u tabelama sadržanim u Prilozima 3 i 4.

I. Razlozi za kašnjenje

A. Vanjski razlozi za kašnjenje

- Porijeklo kašnjenja: značajni politički događaji

Sud političke događaje različito uzima u obzir, u skladu s tim da li su predmete primali redovni sudovi, ili su bili pred ustavnim sudovima datih zemalja. Ova razlika je formalizirana u presudi *Süssmann protiv Njemačke* i u presudama nakon nje

U vrijeme ujedinjenja Njemačke 1990. godine, zemlja je nekoliko godina bila predmet presuda o kršenju, koje su rezultat kašnjenja predmeta pred Ustavnim sudom, pretrpanim brojnim pitanjima vezanim za ujedinjenje.

Dosta tih predmeta ticalo se kompenzacije za žrtve eksproprijacija između 1945. i 1949, u zoni pod sovjetskom okupacijom, i agrarne reforme u bivšoj GDR nakon 1949.

Sud je nedavno razmatrao jedan od ovih predmeta, iz ugla dužine postupka, te zaključio da je predstavka neprihvatljiva⁵¹. Pozvao se na sudsku praksu iz predmeta *Süssmann* od par godina prije, koja priznaje specijalnu ulogu ustavnih sudova u demokratskim zemljama.

U presudi *Süssmann protiv Njemačke* od 16. septembra,⁵² Sud je kazao (stavovi 55-57): „Njegova uloga čivara ustava čini posebno neophodnim to da Ustavni sud ponekad uzme u obzir i druga pitanja, a ne samo hronološki redoslijed kojim mu predmeti dolaze na listu, kao što su priroda predmeta i njegov značaj u političkom i socijalnom smislu.”

U ovom slučaju, koji se ticao spora oko visine dodatka na penziju koji se doticao velikog broja državnih službenika, Sud je morao postaviti ravnotežu između zahtjeva razumnog vremenskog roka i više generalnog principa ispravnog provodeja pravde, što je u ovom slučaju opravdalo grupiranje dvadeset četiri predmeta i to što je Ustavni sud prednost dao seriji drugih hitnih

predmeta vezanih za ujedinjenje Njemačke, koji u se ticali ugovora o zaposlenju 300.000 državnih službenika iz bivšeg GDR-a. Zaključio je da nije bilo kršenja Konvencije.⁵³

Još jedan značajan predmet koji se ticao ustavnosti zakonskih odredbi usvojenih kad je bivši istočnonjemački sistem socijalnog i penzionog osiguranja uključen u sistem Savezne Republike Njemačke, a posebno pitanja kako tretirati dodatak na penzije. U nekoliko odluka o neprihvatljivosti,⁵⁴ Sud je zaključio da vrijeme koje je bilo potrebno za postupak pred Ustavnim sudom nije bilo pretjerano, obzirom na složenost predmeta, a i u skladu sa sudskom praksom ustanovljenom u predmetu *Süssmann*.

Predmet *Triković protiv Slovenije*⁵⁵ odnosi se na situaciju novih država nastalih raspadnom bivše Jugoslavije: podnositelj, Slovenac srpskog porijekla tvrdio je da je njegov zahtjev u vezi sa vojnom penzijom pred Ustavnim sudom razmatran presporo (2 godine i 7 mjeseci). Međutim, Sud nije utvrdio kršenje razumnog trajanja postupka pred Ustavnim sudom Slovenije: naglašavajući da je oko predmeta podnosioca prvo postojalo nekoliko dugih sporova, vezanih za vojno osoblje bivše Jugoslavije, Sud je potvrdio da je to za Ustavni sud značilo detaljnije ispitivanje tog predmeta.

S druge strane, kad se kašnjenja dešavaju pred redovnim sudovima, uprkos kontekstu generalne i poremećene politike rada, Sud pokazuje da veće zahtjeve postavlja pred državu, pozivajući je na konvencijske obaveze po članu 6.1.

Nakon povratka demokraciji 1978, Španija je doživjela značajne pravosudne probleme. U presudi *Union Alimentaria Sanders SA*, Sud je naglasio da je svjestan toga da je „Španija morala prevazići ozbiljne probleme ponovne uspostave demokracije. Sud uvažava napore španskih vlasti da unaprijede javnu dostupnost sudova i da potpuno reformiraju pravosudni sistem zemlje. Međutim, naglašava i da je ratifikacijom Konvencije, Španija preuzela obavezu da svoj pravosudni sistem organizira na takav način da osigura da on zadovoljava sve zahtjeve člana 6., stav 1 [Konvencije]”.

Primjeri iz sudske prakse

Praksa ustanovljena predmetom *Süssman* potvrđena je u presudi *Gast i Popp protiv Njemačke* od 25. februara 2000, koja kaže da „dok član 6 traži da sudski postupci budu ekspeditivni, naglasak stavlja i na više generalni princip ispravnog provođenja pravde.”

Potvrđujući stav u vezi sa portugalskim Ustavnim sudom iz presude *Rosa Marques i ostali protiv Portugala* od 25. jula 2002. (samo na francuskom), u kojoj prihvata tvrdnju vlade da se zahtjev razumnog roka ne može tumačiti na isti način za redovne i ustavne sudove, obzirom na ulogu ustavnih sudova kao čuvara ustava i obzirom na to da se prednost mora dati predmetima koji su socijalno i politički značajniji. Bez obzira na to, Sud je utvrdio kršenje člana 6.1, pošto se dati predmet ticao eksproprijacije i nije bio naročito složen, a trajao je ukupno 8 godina i 2 mjeseca pred ukupno četiri sudske instance.

Što se tiče redovnih i žalbenih sudova u Portugalu, ta se zemlja par godina ranije suočila sa sličnim problemima, što je Sud na sličan način potvrdio: „Ne može (Sud) previdjeti to da je ponovna uspostava demokracije od aprila 1974. nadalje Portugal navela da izvrši potpunu reorganizaciju svog pravosudnog sistema u teškim okolnostima, što je bez presedana u većini evropskih zemalja, i što je dodatno bilo otežano procesom dekolonizacije, kao i ekonomskom krizom ....”⁵⁶. Međutim, Sud je u ovom predmetu utvrdio da Portugal jeste prekršio svoje obaveze po Konvenciji, da osigura da se u predmetima obave rasprave u razumnom roku.

Velike reforme

Španija je provela značajne reforme svog nacionalnog pravosudnog sistema, po sistemskim zakonima od 10. januara 1980, kad je ustanovljena komisija sa pravosudnu službu, te od 1. jula 1985, o pravosudnom sistemu. U Barceloni je nekoliko prvostepenih sudova prestalo sa radom u septembru 1981, a formirano je nekoliko novih pravosudnih okruga.

§ Porijeklo kašnjenja: prelazak iz planske u tržišnu privredu

Politički i ekonomski preokreti u nekim državama ugovornicama doveli su do velikih promjena u organizaciji sudskih sistema.

Sudska praksa Suda u vezi sa državama koje su potpisale Konvenciju nakon pada Berlinskog zida otkriva vezu između problema sa dužinom postupka i promjenama u političkim i ekonomskim sistemima u istočnoj Evropi. Tranzicija iz planske u tržišnu privredu dovela je od promjene odnosa građana prema zakonu, postupku i školovanju sudija, do reformi procesnih zakona i preraspodjele dužnosti između sudova, što je, s druge strane, rezultiralo kašnjenjima.

Postepeno su se ustanovljavali novi ustavni principi nezavisnog pravosudnog sistema i razdvajanje vlasti. Te promjene dovele su do kašnjenja u postupcima, ali i sudska praksa Suda, koja je nekoliko takvih zemalja navela da reformiraju svoje parnične i krivične postupke.

Primjeri iz sudske prakse

Češka je reformu sudstva pokrenula nakon 2000. godine. U presudi *Zouhar protiv Češke* od 11. oktobra 2005. (samo na francuskom), Sud je potvrdio da je regionalni sud morao u nekoliko navrata predmet prosljediti državnim vlastima, da bi se tu vodio postupak, a državni sistem je bio u fazi reorganizacije dok je predmet bio u toku.

U presudi *Podbielski* od 30. oktobra 1998, Sud je potvrdio ovaj problem u vezi s Poljskom, u vezi sa podnosiocem koji je još uvijek čekao konačnu odluku. Primijetio je da „*kašnjenje u donošenju konačne odluke u podnosičevom predmetu u velikoj je mjeri izazvano zakonodavnim promjenama koje su rezultat onoga što traži tranzicija iz dogovornog u sistem slobodnog tržišta, kao i složenost procedura koje okužuju spor i koje sprječavaju brzu odluku u vezi sa podnosičevim zahtjevom. Sud u tom smislu podsjeća da član 6.1 državama ugovornicama nameće obavezu da svoje pravosudne sisteme organiziraju na takav način da njihovi sudovi mogu zadovoljiti sve što on traži, uključujući odluku da se u predmetima odluke donose u razumnom vremenskom roku.... Stoga se kašnjenje u postupku uglavnom pripisuje državnim vlastima*” (stav 38).

B. Kašnjenje zajedničko za sve vrste postupaka

1°) Kašnjenja nastala u samom postupku

§ Porijeklo kašnjenja: geografski problemi

Neujednačena distribucija sudova u zemlji često se u presudama Suda pojavljuje kao problem, što ukazuje na pretjeranu pretrpanost sudova, koja proizilazi iz geografske organizacije koja ne odgovara demografskim i ekonomskim promjenama.

Primjeri iz sudske prakse

Problemi izazvani pretrpanošću nekih sudova detaljno su opisani u presudi *Union Alimentaria*

Sanders SA protiv Španije od 7. jula 1989: niži sudovi zatrpani (svaki od prvostepenih sudova u Barceloni imao je prosjek od 1.800 predmeta), povećanje od 62% u broju predmeta koje je primao žalbeni sud u Barceloni od 1981. do 1984, itd. Isto se ponavljalo u mnogim drugim državama potpisnicama, u različitim fazama njihove pravne historije. U slučaju Španije, bez obzira na sve mjere koje je država poduzela, Sud je utvrdio da 5 godina i 2 mjeseca pred dvije sudske instance jeste predug postupak.

Nacionalne reforme

Nakon različitih zaključaka o kršenju dužine postupka, italijanske vlasti obavijestile su Komitet ministra da su uvele određene reforme. „Akt br. 30 od 1. februara 1989. (koji je stupio na snagu iste godine), u vezi sa prvostepenim sudovima, redefiniira teritorijalnu nadležnost tih sudova, koja više nije vezana za nadležno ministarstvo. Ovakav propis omogućio je ukidanje 273 prvostepena suda koji su imali mali obim posla, tako da su sudije i pomoćno osoblje raspoređeni na sudove koji imaju izuzetno velik obim posla.”⁵⁷

U Mađarskoj, obim posla Vrhovnog suda značajno je opao nakon reforme pravosudnog sistema 2002. godine. Njome je apelaciona nadležnost tog suda raspoređena na pet apelacionih sudova osnovanih 2003. i 2004.⁵⁸

§ Porijeklo kašnjenja: transfer sudija, nedovoljan broj sudija

Kašnjenja su uzrokovana otkazom sudije koji vodi predmet, kašnjenjem sa imenovanjem zamjene, te problemom zapošljavanja sudija.

Ovo pitanje vezano je za to kako se sudije zapošljavaju i kako se rukovodi njihovim radom.

U mnogim se državama ugovornicama ovaj problem pojavljivao u različitim periodima, često u kombinaciji sa drugim teškoćama koje utječu na funkcioniranje sudova, kao što je neodgovarajuće pomoćno osoblje. Sud redovno ukazuje na to da član 6.1 državama ugovornicama nameće obavezu da svoj pravosudni sistem organiziraju tako da njihovi sudovi mogu odgovoriti na sve što on traži, uključujući obavezu da se rasprave u predmetima održe u razumnom roku. Ako poduzete mjere nisu dovoljne da unaprijede situaciju, odgovornim za to se smatraju državne vlasti.

Nedovoljan broj sudija ponekad onemogućava primjenu procesnih mjera koje bi inače pomogle da se izbjegnu kašnjenja. U predmetu *Guincho*, pokazalo se da po članovima 159 i 167 portugalskog Zakona o parničnom postupku koji je važio u dato vrijeme, sudija je mogao podnijeti zahtjev za uručenje naloga za mjeru, nakon čega je registrar imao dva dana da ga podnese nadležnom sudu, a taj sud je imao obavezu da nalog proslijedi na uručenje u roku od 5 dana (stav 11). U ovom predmetu, pak, sudija koji je izdao nalog za mjeru početkom decembra je prebačen, a zamijenio ga je kolega koji je zahtjev ponovio 18. januara i nekoliko puta kasnije, ali odgovor nije dobio do 18. juna, tj. šest mjeseci kasnije.

Primjeri iz sudske prakse

Jedan od mnogih takvih predmeta odnosi se na parnični postupak kojim se osporava neki teret⁵⁹, a u kojem je sudija premješten i predmet je mirovao dok mu nije došla zamjena, sedamnaest mjeseci kasnije.

Noviji primjeri uključuju nekoliko belgijskih predmeta, posebno presudu *Willekens protiv Belgije* od 24. aprila 2003. i presudu *Dumont protiv Belgije* od 28. aprila 2005. U ovoj drugoj

presudi (samo na francuskom), Sud je zaključio da je jedini uzrok kašnjenja pred prvostepenim sudom briselskog žalbenog suda nedostatak sudskog osoblja, što je, s druge strane, posljedica problema vezanih za zakonsku obavezu da sudije znaju i francuski i flamanski jezik.

§ Porijeklo kašnjenja: vrijeme koje sudije zaista provedu u vansudskim aktivnostima

Određeni italijanski i neki drugi predmeti ukazuju na to da učešće sudija u obaveznim vansudskim aktivnostima, kao što je predsjedavanje komisijama za sprječavanje kriminala, praćenje izbora, itd., u značajnoj mjeri smanjuje vrijeme koje mogu provesti u raspravama i donošenju presuda. Statistički podaci o broju zaposlenih u sudovima mogu biti nepouzdana, obzirom na to koliko vremena se zaista provede u sudačkom radu.

Primjer iz sudske prakse

Bilo je i drugih razloga kašnjenja u predmetu *Capuano*, ali Sud je, isto tako, primijetio da je „*rasprava bila odgođena do 24. januara 1978, ali se nije održala do 31. januara, nakon još jedne odgode zbog lokalnih izbora*”.

Nacionalne reforme

U Slovačkoj, zakon iz 2003. o uposlenicima suda, koji je stupio na snagu 1. januara 2004, uveo je mjesto glavnog sudskog registrara, čime se administrativnom osoblju omogućilo da obavljaju različite poslove koji ne traže učešće sudija.

§ Porijeklo kašnjenja: sistematično korištenje sudskih vijeća u prvom stepenu

Korištenje sudskih vijeća, princip kolegija, u kombinaciji sa neefikasnim rukovođenjem sudskoj radnom snagom, može biti izvor kašnjenja. Ako je jedan član vijeća odsutan, spriječen ili prebačen, rasprave se moraju odgoditi. Sudska praksa suda odaje sliku ovakvih kašnjenja i u građanskim i u krivičnim sudovima. Uz to, mada se vijeća smatraju garancijom nepristrasnosti i visokog standarda pravde, korištenje vijeća čak i za male predmete i sporove malih vrijednosti traži veliki broj sudija.

Sudska praksa u građanskim stvarima:

U presudi *Bento da Mota protiv Portugala* od 28. juna 2001. upravo je jedan takav primjer. U jednom manjem predmetu građanske odgovornosti, dvije su rasprave odgođene zbog odsustva sudije nižeg suda. Bilo je još kašnjenja iz drugih razloga i više od 3 godine je izgubljeno nakon podnošenja mišljenja vještaka.

Princip kolegija smatra se uzrokom kašnjenja u Italiji.

Nacionalne reforme:

U Italiji su 1995. provedene reforme kojima je uveden sudija za vansudsko rješavanje sporova, kao i 1999, kad su uvedeni sudovi sa jednim sudijom. Nadležnost suda sa jednim sudijom u prvom stepenu značajno je proširena. Francuska je 2002.⁶⁰ uvela tzv. „*juges de proximité*“, odnosno sudije građane koji se bave sporovima male vrijednosti.

Primjeri iz sudske prakse u krivičnim stvarima:

Ovo važi za krivične sudove u nekim državama ugovornicama gdje profesionalni sudija kao predsjedavajući vijeća zasijeda sa još dvojicom sudija porotnika⁶¹.

Nacionalne reforme:

Sudija pojedinac za krivične stvari uveden je u nekoliko država ugovornica za sporove male vrijednosti. U Francuskoj je već uveden za prekršaje u okružnim sudovima, a po zakonu 95-125 od 8. februara 1995, uveden je i z krivičnim sudovima, za neka djela kao što su ona vezana za zakone o sigurnosti saobraćaja⁶².

§ Porijeklo kašnjenja: zaostatak predmeta

Zaostatak u broju predmeta pred sudom sam po sebi nije predmet kritike, ako je privremen. Ako se nastavi, pak, Sud će vjerovatno državne vlasti smatrati odgovornima što nisu poduzele neophodne korake da takvu situaciju riješe. Prema tome, u gore pomenutom predmetu *Guincho*, koraci koje su vlasti poduzele da bi riješile predvidivo povećanje broja predmeta, smatrali su se mjerama poduzetim premalo i prekasno.

Reforme koje predlaže Sud

Ovim se otvara povezani problem kako riješiti sve veći broj predmeta koji dolaze pred neki sud, i kakav prioritet uspostaviti među novim i postojećim predmetima.

Sud nudi određene smjernice u ranije pomenutom predmetu *Union Alimentaria Sanders SA*: „U takvim okolnostima, legitimno je kao privremeno i ekspeditivno odlučiti se za određeni redoslijed kojim će se predmeti rješavati, na osnovu njihove hitnosti i značaja. Hitnost predmeta, pak, vremenom se povećava: shodno tome, ako kritična situacija potraje, takve mjere efikasnosti pokazuju se nedovoljnima i država mora poduzeti druge, djelotvornije radnje, da bi ispoštovala zahtjeve člana 6., stav ”.

§ Porijeklo kašnjenja: potpuna neaktivnost pravosudnih organa

Osim ako državne vlasti ne ponude objašnjenje,⁶³ Sud neaktivnost u obliku odsustva bilo kakvih procesnih mjera u određenom periodu smatra neprihvatljivom. U jednom portugalskom predmetu (samo na francuskom), Sud nije bio u mogućnosti da prihvati period potpune neaktivnosti od 4 godine i 11 mjeseci, prije pokušaja izmirenja i pripremne odluke⁶⁴.

Primjeri iz sudske prakse

U predmetu *Piron protiv Francuske*⁶⁵ pojavljuju se brojni periodi neaktivnosti u predmetu vezanom za konsolidaciju poljoprivrednog zemljišta, u kojem su podnosioci osporili dodjelu parcela. Kašnjenje se desilo u komitetu za reorganizaciju i konsolidaciju zemljišta unutar nadležnog ministarstva, koji je svoju odluku donio 6,5 godina nakon odluke upravnog suda, ali i u samim upravnim sudovima, posebno u *Conseil d'Etat*, koji je presudu donio 4 godine nakon što mu je predmet upućen.

U jednom grčkom krivičnom predmetu⁶⁶ koji je trajao skoro 8 godina, uključujući i žalbu, Sid je primijetio nekoliko perioda neaktivnosti koji se mogu pripisati državnim vlastima. „Sud primjećuje da je bilo nekoliko perioda neaktivnosti u žalbenom postupku pred Krivičnim žalbenim sudom Soluna. Nakon što podnosilac nije bio uspješan sa svojom žalbom od 18. februara 1988, predmet je mirovao više od 1 godine i 7 mjeseci, dok nije bio stavljen na listu za prvu raspravu 6. oktobra 1989. Nadalje, nakon 6. oktobra 1989, predmet je ponovo stavljan na listu u četiri navrata: 19. aprila 1991, 8. februara 1993, 5. decembra 1994. i 12. februara 1996.”

U presudi *Lavents protiv Latvije* (samo na francuskom), Sud je kritizirao period od 10 godina i 28 dana, koliko je proteklo između razrješenja jedne grupe sudija i nastavka predmeta pred

drugim sudskim vijećem.

U presudi *Santilli* od 19. februara 1991, Sud je zaključio da je postupak od skoro 6 godina i 9 mjeseci predstavljao kršenje člana 6.1 i kritizirao je nuži sud, koji je „*dozvolio da protiču periodi koji su bili predugi, te bio neaktivan skoro dvije godine (23. juni 1982 – 20. juni 1984).*”

Predmet *Delić protiv Hrvatske*⁶⁷ otkriva nefunkcionalnost ove vrste u nekoliko parničnog sporova koje je podnosilac pokrenuo protiv različitih optuženih. Sud je naglasio period inertnosti za svaki ogran: za jedna 2 godine i 10 mjeseci, za drugi 2,5 godine, za treći više od 1 godine, za četvrti godinu i 6 mjeseci.

§ Porijeklo kašnjenja: neaktivnost suda i pravila dokazivanja

Neaktivnost, bilo apsolutna ili relativna (naprimjer, kad su ročišta predaleko jedno od drugog), često za posljedicu imaju potrebu davanja dokaza. Stranke moraju stalno ažurirati činjenične ili financijske informacije potrebne za napredovanje u predmetu

Primjeri iz sudske prakse

Presuda *Kubiznakova protiv Češke* od 21. juna 2005. (samo na francuskom) je naročito dobar prijer. Predmet se ticao ostvarivanja roditeljskih prava prije razvoda, a sporost postupka je značila da su stranke stalno morale ažurirati informacije o svojim priodima, što je dovodilo do osporavanja druge strane.

§ Porijeklo kašnjenja: sistemski nedostaci u pravilima postupka

Sud ponekad ukaže na to da su identificirani uzroci kašnjenja nerazdvojivo vezani za domaće propise i značajne reforme koje oni traže. Ovakva situacija karakteristična je za zemlje srednje i istočne Evrope, kao što su Poljska, Slovenija, Hrvatska, Ukrajina, Mađarska i Bugarska, gdje su procesna pravila omogućavala beskrajno ponovno razmatranje jednog te istog predmeta: u presudi *Wierciszewska protiv Poljske*, od 25. novembra 2003, Evropski sud je takvu nefunkcionalnost ovako naglasio: „*Kašnjenje je uglavnom bilo uzrokovano ponovnim razmatranjem predmeta. Mada Sud nije u poziciji da analizira pravosudni kvalitete sudske prakse domaćih sudova, smatra da, pošto ponovno razmatranje predmeta obično bude naloženo kao rezultat grešaka nižih sudova, ponavljanje takvih naloga unutar jednog te istog postupka pokazuje značajne nedostatke u pravosudnom sistemu*”.⁶⁸

Ilustracije iz jurisprudencije:

Presuda *Horvat protiv Hrvatske* od 26. jula 2001; ili *Preložnik i ostali protiv Slovačke*.

Provedba nacionalnih reformi:

Mjere koje države poduzimaju da bi otklonile takve nedostatke pojavljuju se u javnom dokumentu „Lista mjera generalnog karaktera usvojenih da bi se spriječila nova kršenja Evropske konvencije o ljudskim pravima. Mjere iznesene Komitetu ministara tokom kontrole izvršenja presuda i odluka u skladu sa Konvencijom (primjena starih članova 32. i 54. i člana 46.)” ažuriranom u maju 2006⁶⁹.

Tako se, recimo, u Hrvatskoj, reforma pravila parničnog postupka 2003. fokusirala na ovaj problem⁷⁰.

§ Porijeklo kašnjenja: Teškoće koje proizilaze iz postojanja upravnih i redovnih sudova

U dosta zemalja postoje dvije vrste sudova – u Francuskoj, Grčkoj, Belgiji i Austriji, naprimjer – i predstavljaju sastavni dio njihove pravosudne kulture.

To nekad dovodi do kašnjenja. Ako su postupci u toku istovremeno u oba sistema, podnosiocu može biti nejasno koji sud ima nadležnost ili se postupci mogu obustavljati.

Primjeri iz sudske prakse

Presuda *Nouhaud protiv Francuske* (samo na francuskom) daje jasnu ilustraciju problema kakve stvara ovakav aranžman, u vezi sa prisilnim smještajem u psihijatrijsku bolnicu, koji ulazi u domen rada i upravnog suda (zakonitost naloga lokalnih vlasti) i regionalnog suda redovne nadležnosti (primjerenost naloga o pritvoru). Preklapanje u nadležnosti dovelo je do obustave postupka pred redovnim sudom do odluke upravnog suda, gdje je postupak trajao 3,5 godine samo pred *Conseil d'Etat*, a Sud je to vrijeme smatrao pretjeranim.

U predmetu *Obermeir*,⁷¹ međuveza između upravnog i sudskog postupka u vezi otpuštanja osoba sa onesposobljenjem bila je osnovni uzrok kašnjenja.

2°) Kašnjenja na početku i na kraju postupka

§ Porijeklo kašnjenja: odobravanje ili zakašnjenlo odbijanje zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć

Da bi se osiguralo poštivanje prava na odbranu, zahtjev za besplatnu pravnu pomoć, koji omogućava imenovanje advokata odbrane, a ponekad predstavlja i uslov za nastavak ostvarenja prava podnosioca, često usporava zakazivanje prve rasprave pred sudom.

Ilustracija iz jurisprudencije:

U predmetu *Mangulade Pinto protiv Francuske* od 9. aprila 2002, Sud je kritizirao dužinu postupka od sedam mjeseci, između 17. aprila 1997, kad je podnosilac uložio zahtjev za besplatnu pravnu pomoć, da bi pripremio predmet za kasaciju, i 26. novembra 1997, kad je ured za besplatnu pravnu pomoć taj zahjtev odbio.

§ Porijeklo kašnjenja: nepozivanje stranaka, svjedoka ili optuženika, ili nezakonit poziv

Ovo je obično problem vezan za registrare sudova, kad oni imaju monopol nad pozivanjem, ali i problem neprilagođenih pravila postupka.

Primjer iz sudske prakse

U presudi *Djangozov protiv Bugarske* od 8. jula 2004, Sud je primijetio da su dvije rasprave obustavljene zato što optuženi nije ispravno pozvan (stav39).

Sud je bio pristalica argumenta podnosioca da sud nije izvrško svoju obavezu da osigura pojavljivanje svjedoka u predmetu *Volf*,⁷² što je dovelo do nekoliko odgoda rasprava.

Nacionalne reforme:

U Hrvatskoj je reforma parničnog postupka iz 2003. modificirala pravila vezana za pozivanje, da bi se izbjegla kašnjenja. (članovi 66. do 79. zakona od 14. jula 2003).⁷³

U Švedskoj su, da bi se unaprijedilo uručenje poziva na rasprave pred sudom, domaće vlasti tražile pomoć od privatnih firmi, čije se usluge plaćaju samo ako se pozivi uspješno uruče.⁷⁴

§ Porijeklo kašnjenja: vrijeme za imenovanje sudije koji vodi predmet

Ova vrsta kašnjenja ozbiljnija je kad se predmet vodi pred nekoliko organa, a kad je imenovanje sudije u svakoj fazi prilika za dodatno kašnjenje.

Ilustracija iz jurisprudencije:

Presuda *Martial Lemoine protiv Francuske* od 29. aprila 2003. tiče se spora oko zajedničkog vlasništva koji je, u četiri sudske instance, trajao 7 godina i 8 mjeseci; pošto je to dio rada suda, evropske sudije imenuju se na jedan period, koji može biti i predmet neopravdanog kašnjenja, za koje odgovornost jasno nose interni organi: rok od osam mjeseci, koliko je za ovo trebalo Vrhovom žalbenom sudu da imenuje pravnog savjetnika, smatrao se predugim.

§ Porijeklo kašnjenja: sporu stupanje na snagu neophodnih provedbenih propisa

Sud takva kašnjenja kritizira, jer mogu izazvati značajne štete po stranke u postupku. Može se reći da je obaveza upravnih organa da izdaju provedbene propise neophodne za primjenu zakona u „razumnom vremenu“⁷⁵.

Primjeri iz sudske prakse:

U presudi *Vallée protiv Francuske* od 26. aprila 1994, gdje je bila potrebna izuzetna revnosnost, obzirom na zdravstveno stanje podnosilaca, koji su bili zaraženi HIV-om, 1,5 godina je prošla između objavljivanja zakona od 31. decembra 1991, koji predviđa naknadu za žrtve koje su zaražene transfuzijama krvi, i usvajanja provedbenog propisa 12. jula 1993

§ Porijeklo kašnjenja: sporo prosljeđivanje spisa nižeg suda žalbenom sudu

Ovaj problem odražava loše funkcioniranje i organizacije registrara suda i prosljeđivanja spisa.

Primjeri iz sudske prakse:

Presuda *Martins Moreira protiv Portugala* nudi građanskopravnu ilustraciju: „nakon što je podnosilac uložio žalbu 13. oktobra 1982, registrar suda u Evori čekao je do 23. juna 1983. da spis prosljedi registraru žalbenog suda. U tom periodu je samo potvrđeno da su različita izjašnjenja uključena u spis i izvukao izvještaj o troškovima vezanim za prvostepeni postupak”.

Takva kašnjenja mogu utjecati i na krivične postupke, kao i na žalbe, u smislu zakonskog osnova, kako se vidi u presudi *Bunkate protiv Holandije* od 26. maja 1993, u kojoj je Sud kritizirao petnaest i po mjeseci koji su protekli između žalbe podnosioca na pravni osnov i dolaska njegovog predmeta na Vrhovni sud (stav 22).

§ Porijeklo kašnjenja: ponašanje drugih aktera u postupku

- **advokati:** Može se desiti da štrajk advokata izazove kašnjenja u zakazivanju rasprava, kako se i desilo u predmetu *Calvelli* i u presudi *Ciglio protiv Italije* od 17. januara 2002⁷⁶. Država mora ograničiti efekte takvih dešavanja na djelovanje suda. I nedostatak revnosnosti advokada kad zastupa stranku izaziva kašnjenja, što je bio slučaj u predmetu *Intiba protiv Turske* od 24. maja 2005, gdje je Sud primijetio da su podnosilac i njegov advokat značajno donijeli produžetku postupka (skoro godina dana kašnjenja se njima može pripisati). Ponekad podnosioci, osporavanjem po nekoliko advokata zaredom, i sami učestvuju u stvaranju kašnjenja: presuda *Klamecki protiv Poljske* od 28. marta 2002.

- **notari**⁷⁷: U ovom predmetu, notarska komora u Parizu imenovala je novog notara 3. oktobra 1996, tj. skoro pet godina nakon presude od 17. decembra 1991. „Što se tiče odsustva revnosnosti notara, to je posebno naglašeno podsjećanjem samog klijenta“, naglasio je Sud (stavovi 41 i 42).

- **nezvanični javni organi**: Općine (okružno vijeće u presudi *H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 8. jula 1987) ili druge javne ustanove, kao što su općinske socijalne službe (centar za socijalno rad u Helsinkiju)⁷⁸ preuzimaju odgovornost države ako ne djeluju sa potrebnom revnosnošću kadse od njih traži da daju mišljenje ili da interveniraju u okviru zakonske procedure. Ali, opet je na nadležnim sudovima da poštuju primjerena kašnjenja.

Ilustracija iz jurisprudencije:

Ponašanje organa socijalne zaštite upitanju je bilo u predmetu *Robins protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 23. septembra 1987: „Sud podsjeća i da kad traže mišljenje od drugih organa, sudovi i dalje ostaju odgovorni za poštivanje rokova”.

§ Porijeklo kašnjenja: reforma zakonodavstva tokom postupka

Reforma parničnog ili krivičnog postupka kad su predmeti već u toku može dovesti do prebacivanja nadležnosti sa jednog suda na drugi, a potrebno je određeno vrijeme da se prenesu spisi i procesna dokumentacija, te da se imenuju nove sudije, koji se moraju upoznati sa predmetom da bi mogli zakazati rasprave.

Primjeri iz sudske prakse:

Presuda *Krastanov protiv Bugarske* od 30. septembra 2004. daje dobru ilustraciju. Kako Vrhovni kasacioni sud više nije bio nadležan, nakon reformi zakona o parničnom postupku, Vrhovni sud žalbe je upućivao novoformiranom žalbenom sudu. 28. oktobra 1997. predmet je prosljeđen Vrhovnom sudu, novi zakon o parničnom postupku stupio je na snagu 1. aprila 1998, a žalbe su nakon toga prosljeđene novoformiranim žalbenim sudovima, postupci su se pred novim sudovima nastavili 9. jula 1998, a rasprave su se održale između oktobra 1998. i aprila 1999, što je kulminiralo presudom žalbenog suda 5. maja 1999, odnosno 1 godinu i 7 mjeseci nakon inicijalnog prosljeđivanja Vrhovnom sudu.

U jednom italijanskom predmetu⁷⁹, postupka vođenja radnih sporova pred sudom uveden je dok je predmet bio u postupku. To je nadležnost dalo prvostepenom prekršajnom sudu, a žalbenu nadležnost okružnom, ali se nije odnosilo na postupke koji su u toku. Međutim, novi zakon rezultirao je skoro četverogodišnjom obustavom postupaka pred prvim istražnim sudijom.

§ Porijeklo kašnjenja: odredbe pravila o parničnom ili krivičnom postupku koje se mogu koristiti za usporavanje ili ometanje postupka, bez ikakvih zaštitinih garancija

Strankama je bilo moguće da koriste neke procesne odredbe o krivičnom ili parničnom postupku da uspore postupke, kako se dešavalo u bivšem italijanskom sistemu, u kojem su se postupci automatski obustavljali kad bi stranka osporila nadležnost građanskog suda, a i stanke u krivičnim predmetima su mogle kroz cijeli postupak uvoditi nove dokaze, bez ikakvog sistema vremenskog ograničenja.

Nacionalne reforme:

U Francuskoj je, nakon izvještaja ministru pravde 2004. godine, ⁸⁰ objavljen dekret br. 2055-

1078 od 28. decembra 2005, o parničnom postupku⁸¹, kojim se uvode neke procedure vezane za izvršenje i naimenovanje, predviđene članom 23, kao i „fiksni raspored“ kojeg objavljuje sudija, u dogovoru sa advokatima stranaka, i to na sljedeći način: „Raspored se sastoji od predvidivog broja i datuma za razmjenu zaključaka, završnog datuma, datuma diskusija i, bez obzira na prvi i drugi podstav člana 450., datum objavljivanja odluke. (...) Vrijeme koje se odredi rasporedom ne može se mijenjati, osim u slučaju ozbiljnog i opravdanog razloga”.

Kako naglašava profesorica Fricero, „određivanje rasporeda postaje garancija razumnih rokova u predmetu, u bliskoj saradnji sa strankama u postupku⁸²“

§ Porijeklo kašnjenja: problemi vezani za vještake

Kašnjenja vezana za intervenciju jednog ili više vještaka dosta su česta u parničnim, krivičnim i upravnim postupcima i odgvaraju različitim situacijama:

§ Porijeklo kašnjenja: kašnjenje vještaka zbog inertnosti suda

Mada u Danskoj stranke mogu predložiti imenovanje vještaka, po Zakonu o pravosuđu, sudovi nisu obavezni da se s njima slože. U ranije pomenutoj presudi *A. i ostali protiv Danske*, Sud je kritizirao danski sud što je strankama dozvolio da skoro dvije godine pregovaraju o tome ko će biti imenovan za vještaka i koja pitanja će se postaviti, a da nijednom nije intervenirao (stav 80).

§ Porijeklo kašnjenja: vještaci koji ne ispoštuju svoje dužnosti

Takve situacije stvaraju teškoće i kašnjenja i vode do traženja drugog mišljenja. Sud stalno naglašava da mada vještaci imaju potpunu autonomiju u izradi svojih izvještaja, ipak podliježu nadzoru suda, koji mora osigurati da vještaci vještačenja obave ispravno.

Primjer iz sudske prakse:

U presudi *Versini protiv Francuske* od 10. jula 2001. (samo na francuskom), Sud je zaključio da je vještak prekoračio svoje obaveze, koje su bile samo procjena pretrpljene štete. To je rezultiralo time da je podnosilac tražio drugo mišljenje, što je produžilo postupka.

§ Porijeklo kašnjenja: vrijeme koje sud dodijeli vještaku ne može se pretjerano produžavati

Sudija mora ispoštovati rokove za predaju izvještaja vještaka, kako Evropski sud stalno ponavlja.

Primjer iz sudske prakse:

U presudi *Pena protiv Portugala* od 18. decembra 2003. (samo na francuskom), Sud je ukazao na to da mišljenje vještaka predstavlja sastavni dio postupka pod nadzorom suda, koji je i dalje odgovoran za ekspeditivno vođenje predmeta. To se ticalo predmeta u kojem je se od državne naučne laboratorije tražilo da podnese izvještaj u roku od 60 dana, tj. 19. novembra 1996, ali je to učinjeno tek 15. maja 2000, nakon što je sud dao brojne produžetke⁸³.

U jednom grčkom predmetu, žalbeni sud naručio je vještačenje za 15. februar 1994, ali vještaka je imenovao tek 16. septembra 1994. Nakon rasprave održane 21. marta 1995, odlučio je da ponovo ispita predmet i ponovo pozove vještaka za dodatna objašnjenja, ali se rasprava održala tek 8. aprila 1997. Presuda je donesena 28. jula 1997, ali nije objavljena do 22. maja 1998⁸⁴.

Predmet *Capuano*, koji se tiče stečenog prava korištenja, još je jedan dobar primjer problema koje mogu stvoriti vještačenja. 14. marta 1978. sud je svom imenovanom vještaku dao 60 dana da podnese izvještaj, ali nakon brojnih kašnjenja, izvještaj se pojavio tek 5. jula 1979, nakon čega je odmah uslijedio zahtjev jedne od stranaka za imenovanje privatnog vještaka.

§ Porijeklo kašnjenja: nekažnjavanje vještaka za nedostatak revnosnosti

Uz sve ovo, Evropski sud često kritizira pasivu ulogu sudija. Sud naglašava da „*vještak radi u okviru pravosudnog tijela koje kontrolira sudija, na kojem je da odredi rokove i postupak vodi efikasno*”⁸⁵.

Primjer iz sudske prakse:

Odlomak iz presude *Zappia protiv Italije* od 29. avgusta 1996. (23 godine postupka u jednostavnom i još neriješenom predmetu ugovorne obaveze i izvršenja presude) ilustrira slijed odgoda koje se mogu pojaviti u predmetima o dužini postupka: „*27. marta 1985, nakon odgode koju je sud naložio po svom nahodjenju, sudija je imenovao vještaka, koji je položio zakletvu 25. septembra 1985. Rasprave zakazane za 26. februar i 25. juni 1986. morale su se odgoditi, jer vještak nije podnio izvještaj u roku od 60 dana, koji je dobio od suda. Rasprave zakazane za 26. novembra 1986. nisu se mogle održati jer je sudija premješten.*“ Kako Sud primjećuje, „*vještak radi u okviru pravosudnog tijela koje kontrolira sudija, na kojem je da odredi rokove i postupak vodi efikasno*”.

U drugom predmetu, Sud je o nedostatku inicijative suda kazao: „*Sud primjećuje da su dva podsjećanja vještaku, koje je izdao sudija koji je predmet pripremao za suđenje – od kojih je prvi stigao čak pet mjeseci nakon isteka jednomjesečnog roka datog 4. jula 1980 ... nisu imala željeni efekat, te da je, shodno tome, vještak trebao biti zamijenjen*“. Presuda *Di Pede protiv Italije* od 26. septembra 1996. (parnični postupak).

Sud stigmatizira ponašanje suda u predmetu u kojem je podnosilac uspješno tražio novo mišljenje vještaka. Sud naglašava da „*domaći sud nije morao dozvoliti dodatno vještačenje svaki put kad je podnosilac to tražio; sam sud ima autoritet da odlučuje o tome kako će voditi postupak, a naročito koje će dokaze prihvatiti*“ (stav 30).⁸⁶ Sud procjenjuje da za kašnjenje u periodu između 20. novembra 2001. i 7. maja 2003. sud i podnosilac zajednički snose odgovornost.

§ Porijeklo kašnjenja: teškoće u pribavljanju medicinskih izvještaja (krivični postupak)

To su predmeti u kojima forenzičke medicinske ustanove, koje su i inače zadužene za ljekarske preglede u sudskim postupcima, nisu u mogućnosti da daju vještaka u zadatom roku (presuda *Martins Moreira protiv Portugala* od 26. oktobra 1988).

Nacionalne reforme:

U forenzičkim medicinskim ustanovama su uvedene reforme kojima se one prilagođavaju efikasnom provođenju pravde. Nakon naloga Vijeća br. 169/83 od 30. aprila 1983. i ministarskog dekreta br. 316/87 od 16. aprila 1987, opremljene su neophodnim ljudskim i materijalnim resursima. Uz to, nakon naloga Vijeća br. 387-C/87 od 29. decembra 1987, provedene su reforme na nivou organizacije takvih zavoda, da bi bili spremni brzo da odgovore na zahtjeve koji im se podnose⁸⁷.

§ Porijeklo kašnjenja: brojne odgode rasprava, bilo po nahodjenju suda ili po zahtjevu

stranaka, i prevelike pauze između rasprava

Takva kašnjenja odražavaju se na to da sud ne može kontrolirati postupke.

Primjeri iz sudske prakse:

U presudi *Baraona*⁸⁸, Sud je kazao da, mada domaći zakoni jesu omogućavali zastupniku države da traži produženje roka, država se ipak može smatrati odgovornom za kašnjenja koja iz toga proizilaze.

U presudi *Vaz Da Silva Girao protiv Portugala* od 21. marta 2002. (stav12) (samo na francuskom), Sud je utvrdio odgode predmeta. U presudi *Martins Moreira protiv Portugala* od 26. oktobra 1988, Sud je kazao da, iako član 264. portugalskog Zakona o parničnom postupku kaže da su stranke zadužene za inicijativu u pogledu napredovanja u postupku, član 266. traži od sudova da poduzmu odgovarajuće korake da uklone prepreke brzom vođenju predmeta. Skrenuo je pažnju na član 68. Zakona o saobraćaju, koji traži da se u predmetu podnosioca rasprava obavi po skraćenom postupku, što je, s druge strane, podrazumijevalo određene vremenske rokove.

U sporu između podnosioca i zdravstvenog osiguranja, Sud je kritizirao žalbeni sud što raspravu nije obavio ranije: „u *Žalbenom sudu Rouena, predmet je odgođen do druge rasprave, koja je održana skoro jedanaest mjeseci nakon prve... mada, ma kakav razlog da je postojao za odgodu, nikakvi dokazi u spisu nisu opravdavali takvo kašnjenje*”⁸⁹.

U presudi *A. i drugi protiv Danske* od 8. februara 1996, Sud je kazao da je „*podnosilac značajno doprinio dužini postupka. Sud je svjestan činjenice da dati postupak nije podrazumijevao istragu, već je podlijegao principu da je na strankama da pokrenu inicijativu za napredovanje u postupku.*”. Međutim, kritizirao je i Viši sud, pred kojim je postupak čekao skoro već dvije godine, što je strankama odobrio brojne zahtjeve za odgodom, „*godovo nikad ne koristeći svoj autoritet da od njih traži da preciziraju zahtjeve, objasne argumente, izvedu odgovarajuće dokaze i odluče koga će imenovati za vještaka*” (stav 80). U Danskoj, pak, sud odlučuje o tome kad da završi fazu preliminarnu usmene ili pismene rasprave, da ustanovi činjenice i pravnapitanja, da osigura da se predmet objasni na najbolji način i da precizira predmet spora. Kad se završi priprema predmeta, stranke ne mogu ulagati nove podneske ili izvoditi nove dokaze, osim ako ne zadovolje određene ograničavajuće uslove.

U jednom skorijem predmetu, Sud je sa žaljenjem primijetio da je „*više od dvije godine između druge i treće rasprave pred općinskim sudom*”.⁹⁰

Odgode rasprava smatraju se štetnijim u predmetima kad je procesni prigovor uložen tri godine ranije sud konačno prihvatio, poništavajući time sve ranije faze postupka (*Ferreira Alves protiv Portugala* (br. 2) od 4. decembra 2003).

§ Poriijeklo kašnjenja: sudske greške u primjeni prava

„*Greška u primjeni prava koju načini sudija može dovesti do žalbe, a time do produžavanja postupka. Ako bi to samo po sebi podrazumijevalo kršenje prava na raspravu „u razumnom roku”⁹¹, onda bi to bilo jednako potvrdi da postoji pravo na sud na kojem nema grešaka.*” Sud nije u potpunosti saglasan sa ovakvom argumentacijom i smatra da greška koja se može pripisati sudu može opravdati utvrđivanje kršenja, ali samo u kombinaciji sa drugim faktorima.

3°) Kašnjenja nakon postupka

§ Porijeklo kašnjenja: protok previše vremena između donošenja presude i dostavljanja presude registraru ili strankama

U nekim zemljama može proći i po nekoliko mjeseci između donošenja presude i dostavljanja stranci koja treba da je izvrši. Problem često leži na registraru suda ili na neadekvatnosti kapaciteta informacione tehnologije koju koriste, mada se nekad presude ne dostavljaju jer nema dovoljno službenika na sudu.

Upravo zato u razmatranju uzroka kašnjenja, posebnu pažnju treba uživati uloga koju takvi službenici igraju.

Primjer iz sudske prakse:

“Konačno, teško je razumjeti zašto presuda pismeno nije dostavljena strankama čak dva mjeseca nakon što je donesena” (presuda *Buchholz protiv Njemačke* od 6. maja 1981).

Nacionalne reforme:

U Francuskoj, „ciljani ugovori“ su dogovoreni u nekim sudovima u kojima se vode pilot-projekti (u nekim upravnim žalbenim sudovima). U zamjenu za dodatno osoblje i druge resurse, oni se obavezuju da će značajno skratiti vrijeme koje im treba za donošenje i izvršenje presuda.⁹²

U Austriji je informaciona tehnologija uvedena sa ciljem vođenja protoka predmeta i praćenja napredovanja⁹³.

C. Uzroci kašnjenja po vrsti postupka

1°) Parnični postupak

Sud ne koristi diskreciona prava koja ima na osnovu pravila postupka

§ Porijeklo kašnjenja: inertnost suda u izvođenju dokaza

Radi se o predmetima u kojima građanski sudovi nisu dovoljno aktivni kad im pravila postupka dozvoljavaju da to budu.

Primjer iz sudske prakse:

U ranije pomenutoj presudi *Kubiznakova* (samo na francuskom), Sud je prihvatio argument podnositeljice da je razlog što je morala predočavati dokaze, često i ponavljati, bio taj da sud nije ispunio svoju obavezu da po sopstvenom nađenju osigura dokaze, na šta je bio obavezan u toj vrsti predmeta.

§ Porijeklo kašnjenja: sudovi ne provjeravaju da li su pozovi ispravno sastavljeni, a zakon o parničnom postupku tu odgovornost stavlja na njih.

Primjeri iz sudske prakse:

Presuda *Capuano protiv Italije* od 11. novembra 1994. daje jedan od brojnih primjera. Može se pomenuti i presuda *Serrentino protiv Italije* od 27. februara 1992, stav 18, a i, *mutatis mutandis*, presuda *Cifola* od 27. februara 1992, stav 16.

§ Porijeklo kašnjenja: predmeti u kojima parnični postupak onemogućava razmatranje novog osnova po žalbi

Činjenica da parnični postupak ne dozvoljava razmatranje novog osnova po žalbi znači da niži sudovi moraju biti posebno revnosni, mada to ne može opravdati pretjeranu dužinu prvostepenog postupka.

Primjer iz sudske prakse:

U predmetu *Lechner and Hess*⁹⁴, vlada se oslanjala na činjenicu da se u Austriji parnični postupak temeljio na principu da se u žalbi ne mogu postavljati nova pitanja (*Neuerungsverbot*), da opravda dodatno vrijeme koje je sudu trebalo da donese odluku, jer je viši sud bio ograničen u razmatranju osporene odluke na osnovu materijala koji je bio pred nižim sudom. Presuda je kazala: „Bez umanjivanja značaja ovog faktora, Sud ne smatra da je on takve težine da niži sud može izuzeti od obaveze da ispoštuje zahtjeve člana 6. 1 u pogledu ekspeditivnog vođenja suđenja.”

§ Porijeklo kašnjenja: parnični postupak ne omogućava sudovima da isprave to što stranke postupak ne vode razumnom brzinom

U vezi sa akuzatornim postupkom, Sud često kaže da mada po datom zakonu o parničnom postupku, jeste na strankama da poduzmu inicijativu u pogledu napredovanja u predmetu, to sud ne oslobađa obaveze da osigura poštivanje zahtjeva člana 6 u vezi sa razumnim rokom.

Primjeri iz sudske prakse:

Gornji komentar pojavljuje se u sljedećim presudama: *Capuano protiv Italije* od 25. juna 1987, stavovi 24 i 25, *Martins Moreira protiv Portugala* od 26. oktobra 1988, stav 46, *Vernillo protiv Francuske* od 20. februara 1991, i *Proszak protiv Poljske* od 16. decembra 1997.

U skorije vrijeme, u presudi *Tsirikakis protiv Grčke* od 17. januara 2002. (samo na francuskom)⁹⁵, Sud je utvrdio da čak i kad postupak podliježe principu inicijative stranaka, zahtjev razumnog vremenskog roka od suda traži da analizira vođenje postupka i bude vrlo pažljiv u odobravanju zahtjeva za odgodom ili zahtjeva za saslušanje svjedoka, te da osigura da se potrebna vještačenja podnose blagovremeno.

Iz nekoliko predmeta se vidi da domaći zakon ne daje sudovima moć da interveniraju da bi ubrzali postupak. Prema presudi *Füterer protiv Hrvatske* od 20. decembra 2001, „vlada je ukazala na to da su u parničnom postupku sudovi ograničeni u aktivostima jer ne mogu poduzimati procesne radnje po sopstvenoj inicijativi, već uglavnom po zahtjevu stranaka.”

U nekim slučajevima, Sud implicitno poziva državne vlasti da izmijene zakone da bi sudovima dali neophodna ovlaštenja, da nezainteresiranim strankama mogu naložiti ubrzanje postupka. „Što se tiče vladine tvrdnje da prvostepeni sud zaista nije mogao napredovati u predmetu jer optuženi nije odgovarao na sudske naloge da dođe na rasprave i obavi DNK test, Sud naglašava da je na državama ugovornicama da svoj pravni sistem organiziraju tako da sudovi mogu garantirati svakome pravo da dođe do konačne odluke u sporovima vezanim za građanska prava i obaveze u razumnom vremenskom roku”⁹⁶.

Iz tog razloga je dobro spomenuti praksu u Danskoj, da se za sjednice suda prave rasporedi: ovakva praksa se pokazala očigledno djelotvornom u nekoliko predmeta podnesenih Sudu, u kojima nije primijećen nijti jedan period neaktivnosti u sporovima, što je Sudu omogućilo da

pokaže da nije bilo kršenja.

Primjeri iz sudske prakse:

Presudae *Ciricosta i Viola protiv Italije* od 4. decembra 1995. (stav 30) kaže da „*principio dispositivo*”, kojem podliježu postupci u Italiji, stranke čini odgovornima za poduzimanje inicijative za napredovanje postupka. Kritizira to što su stranke tu mogućnost zloupotreblyavale, te dodaje da se time sudovi ne izuzimaju od obaveze osiguravanja poštivanja zahtjeva iz člana 6.

Nacionalne reforme:

Određene države koje koriste ispitivački pristup reformirale su svoje parnične postupke nakon odluka Suda da se radilo o predugim postupcima. Naprimjer, zakonom koji je stupio na snagu 1. januara 2002, Slovačka je ispitivački princip zamijenila akuzatornim. Teret dokazivanja sada leži isključivo na strankama, koje, u principu, dokaze i činjenice mogu izvoditi samo u prvostepenom postupku.⁹⁷

Reforma parničnog postupka u Italiji iz 1990, modificirana 1995, za cilj je imala da unaprijedi vođenje postupka uvođenjem sistema vremenskih ograničenja, kojima se od stranaka traži da dokaze predoče na drugoj raspravi, a novo pravosudno tijelo, u obliku sudija građana, omogućava profesionalnim sudijama da se fokusiraju na značajnije predmete.

1973. su italijanske vlasti pokrenule reformu koja je ustanovila poseban postupak za radne sporove i sporove iz radnog odnosa, za koje Sud traži posebnu revnosnost, a 1990. je odobrila hitne mjere za ubrzavanje postupaka te vrste (vidi noviju presudu *Lestini protiv Italije* od 26. februara 1992, stav 18).

Hrvatska je svoj parnični postupak reformirala zakonom od 14. jula 2003, koji je u parnici ispitivački princip zamijenio adversarnim. Rezultat je da samo stranke u postupku imaju obavezu ustanovljavanja činjenica, i to samo u prvostepenom postupku. Stoga više nije moguće da se sudske odluke poništavaju i vraćaju na ponovno razmatranje zato što sudovi nisu neke činjenice ustanovili na sopstvenu inicijativu (članovi 7. i 195.). Nove novčane kazne planirane su za stranke koje zloupotreblyavaju svoja procesna prava i time izazivaju nepotrebna kašnjenja u postupku (članovima 4., 56. and 84.)⁹⁸. Uz to, mogućnost da predstavnik javnog tužilaštva traži revziju konačne sudske odluke u okviru vanrednog postuka ukinuta je članom 239. zakona od 14. jula 2003⁹⁹.

I mađarski sistem se promijenio. Sudije više nemaju obavezu da stranke pouče o njihovimpravima; mjere koje za cilj imaju stvaranje kašnjenja u postupku sad su kažnjive; od 1995, dokazi se moraju predočavati u isto vrijeme kad i zahtjevi; sud samo jednom može produžiti rok, i to za najviše 45 dana; uvedni su alternativni načini rješavanja sporova, kao što su medijacija i arbitraža.

U svom izvještaju „*Access to Justice*”¹⁰⁰, Lord Woolf kritizira često pretjeranu dužinu parničnog postupka u Ujedinjenom Kraljevstvu, kao i to što su neorganizirani. Osnovni cilj reformi parničng postupka iz 1999. bio je da se, na osnovu prijedloga iz ovog izvještaja, dođe do bržeg rješavanja sporova.

2°) Krivični postupak

§ Poriijeklo kašnjenja: strukturalni problemi vezani za organizaciju tužilaštva

U nekim slučajevima, takvi organizacioni problemi vode do akumulacije kašnjenja i procesnih grešaka.

Primjer iz sudske prakse:

U presudi *Mitev protiv Bugarske* od 22. decembra 2004, Sud je kritizirao brojna vraćanja predmeta u istražnu fazu, u periodu od 2 godine, u svrhu ispravljanja procesnih grešaka.

§ Porijeklo kašnjenja: periodi u fazi istrage kad ima malo ili nimalo napretka u postupku ili u istražnim radnjama

Sud kritizira neaktivnost, čak i u istražnoj fazi.

Jedan od problema su postupci u mirovanju, jer nema redovnih provjera da se identificiraju predmeti kojima se istražne sudije više aktivno ne bave.

Primjeri iz sudske prakse:

U presudi *Nuvoli protiv Italije* od 16. maja 2002. (samo na francuskom), Sud je zaključio da je to što je više od 1 godine i 5 mjeseci prošlo od pretresa stana podnosioca do zahtjeva da predmet dođe pred sud.

U presudi *Mutimura protiv Francuske* od 8. juna 2004. (samo na francuskom), Sud je potvrdio da predmet jeste bio donekle složen, ali je ipak kritizirao sporost istage i činjenicu da su zahtjevi za međunarodnu pravnu pomoć izdani više od 5 godina nakon inicijalne optužnice državnog tužioca. Zaključio je da se radi o kršenju člana 6.1 u predmetu u kojem je istraga trajala više od 9 godina i bila u toku čak i kad je Sud donio presudu. Predmet se ticao krivične prijave kojom se jedan svećenik iz Ruande nastanjen u Francuskoj sumnjiči da je učestvovao u genocidu u Ruandi.

Nacionalne reforme:

Nekoliko zemalja uvele su rokove za procesuiranje krivičnih predmeta.

Novi italijanski zakon o krivičnom postupku, koji je stupio na snagu 24. oktobra 1989, ustanovio je rokove za tužioce i istražne sudije, i time omogućio brže krivične postupke. Direktno presude koriste se za predmete u kojima je izvršilac uhvaćen na djelu, a neposredne presude se koriste kad organi gonjenja dokaze smatraju neoborivim.

Slično tome, 28. aprila 2003. Španja je uvela ubrzani krivični postupak, sa rokovima za različite faze: po 72 sata za policijsku istragu i za dežurnog istražnog sudiju da istraže predmet i započnu usmeni postupak, a tužilaštvo svoju optužnicu podnosi čim počne usmena faza. Cilj je da se osigura donošenje presude najviše mjesec i po nakon hapšenja osumnjičenog, posebno u slučajevima velikog socijalnog značaja, kao što su nasilje u braku i provalne krađe.

U Njemačkoj se ubrzani postupak koristi za predmete u kojima je najveća zapriječena kazna jedna godina zatavora. Rasprave se moraju održati najviše šest sedmica nakon što tužilaštvo od nadležnog suda zatraži ubrzani postupak.

Od reformi zakona o krivičnom postupku iz 1998, Portugal ima pojednostavljenu proceduru, sličnu ubrzanom postupku u Njemačkoj.

U Francuskoj, 75% predmeta, u poređenju sa 45% od prije deset godina, podliježe brzom

prosljeđivanju krivičnom sudu, bilo da to uradi istražni sudija ili putem direktnog poziva, bez preliminarne istrage. Takav razvoj omogućava da se postupci ubrzaju, a sada se 75% osoba pred sudom pojavljuje u roku od dva dana do četiri mjeseca¹⁰¹.

§ Porijeklo kašnjenja: preduge pauze do ili između rasprava

Države je odgovorna za kašnjenja u raspravama nakon završetka istrage.

Primjeri iz sudske prakse:

U predmetu *Mattoccia*¹⁰², 3 godine i 7 mjeseci je proteklo od lišenja slobode podnosioca prije suđenja i prve rasprave pred sudom koji je sudio u predmetu.

Sud je kritizirao i činjenicu da je prošlo više od godine dana od podnošenja žalbe do prve rasprave pred žalbenim sudom, u presudama *Hamanov protiv Bugarske* i *Belchev protiv Bugarske* od 8. aprila 2004.

S druge strane, u jednom poljskom predmetu koji je trajao 5 godina i 8 mjeseci, zaključak Suda da nije bilo kršenja može se objasniti ne samo složenošću ovog slučaja međunarodnog krijumčarenja droge, već i brojnim koracima koje je sud poduzeo da se postupak ubrza¹⁰³.

Posebno je naglasio to što je sud odbio da udovolji zahtjevu koji je jedan od optuženih uložio u prvoj raspravi, da se predmet vrati tužilaštvu da bi se omogućio završetak istrage, odluku da se predmet podnosioca razmatra zasebno od dva odsutna suoptuženika, te nekoliko odbijanja zahtjeva podnosioca da se postupak produži. Mada nekoliko rasprava jeste odgođeno, to se moglo pripisati ili podnosiocu, ili odsutnim svjedocima. Ništa se nije moglo pripisati tome da sud nije nastojao da ubrza postupak¹⁰⁴.

§ Porijeklo kašnjenja: da li krivične predmete spojiti ili ne

Sud ponekad mora odlučivati o odlukama sudova da li da spoje povezane predmete, posebno kad se radi o složenim krivičnim predmetima sa nekoliko suoptuženika. Odlučuje o tome da li su takve odluke u skladu sa zahtjevom razumnog vremenskog roka, imajući istovremeno na umu značaj ispravnog provođenja pravde, što može tražiti drugačiji pristup.

Primjeri iz sudske prakse:

U odluci *Wejrup protiv Danske* od 7. marta 2002¹⁰⁵, koja se ticala međunarodne pronevjere i pogrešnog vođenja poslovnih knjiga, podnosilac je insistirao da je postupak nepotrebno produžen spajanjem njegovog suđenja sa suđenjem njegovom suoptuženiku, jer se dosta pitanja njega nije ticalo. Međutim, Sud se složio sa odlukom tužilaštva da spoji predmete protiv dvojice optuženika, jer je cilj bio da se smanje sudski troškovi, te to opisao kao „nesumnjivo primjereno”.

Međutim, Sud mora uspostaviti ravnotežu između spajanja postupaka u interesu brzine i pravilnog provođenja pravde. U predmetu *Absandze protiv Gruzije* od 15. oktobra 2002. (odluka o neprihvatljivosti - samo na francuskom), Sud je jasno kazao da razdvajanje predmeta podnosioca od predmeta drugog optuženika vjerovatno bi ubrzalo postupak, ali ništa nije ukazivalo da bi takvo razdvajanje bilo kompatibilno sa ispravnim provođenjem pravde¹⁰⁶.

§ Porijeklo kašnjenja: nepojavljivanje svjedoka na raspravama, što izaziva uzastopne odgode

Što se tiče značaja dokaza u krivičnom postupku, odgode vezane za nepojavljivanje svjedoka, ili više nepojavljivanja, izvor su zabrinjavajućih kašnjenja.

Kad domaći krivični zakoni sudovima omogućavaju da novčano kazne svjedoke koji su uredno pozvani i nisu se pojavili bez valjanog razloga, ili čak kad može tražiti da ih privede policija, Sud kritizira to što sudovi ne koriste takva ovlaštenja da ubrzaju postupak.

Primjeri iz sudske prakse:

U presudi *Iłowiecki protiv Poljske* od 4. oktobra 2001, u vezi sa međunarodnom kriminalnom pronevjerom, Sud je kritizirao odgode rasprava na periode od više od godine, jer se svjedoci nisu pojavljivali. Postupak je trajao 7 godina, 10 mjeseci i 7 dana i još je bio u toku kad je Sud donio presudu. Od tog perioda, 2 godine i 10 mjeseci se moglo pripisati vlastima, koje su time prekršile član 6.1.

Mora se pomenuti i presuda *Trzaska protiv Poljske* od 11. jula 2000, stav 90, i presuda *Kusmierek protiv Poljske* od 21. decembra 2004, u kojoj je Sud zaključio da je Poljska prekršila Konvenciju u jednom predmetu klevete koji je trajao 9 godina i 6 mjeseci (od čega je samo 8 godina i 4 mjeseca ulazilo u vremensku nadležnost Suda). U presudi *Kuibichev protiv Bugarske* od 30. septembra 2004, Sud pokreće pitanje kašnjenja koja se mogu pripisati bugarskom sudovima, posebno onim u vezi sa odsustvom svjedoka i nedovoljnim mjerama koje vlasti poduzimaju da same osiguraju njihovo prisustvo u sudu.

§ Porijeklo kašnjenja: efekti kašnjenja u krivičnim postupcima na parnične postupke

Kad se krivični postupci razvlače, to može spriječiti vođenje predmeta u parnici.

Primjeri iz sudske prakse:

U presudi *Motta* od 12. februara 1991, gdje je građanski spor između jendog ljekara i organa socijalne zaštite doveo do krivičnog postupka protiv podnosioca za prevaru, Sud je zaključio da je krivični postupak bio prespor, te dodao da „*parnični postupak nije mogao ići svojim tokom zbog sporosti krivičnog postupka*”.

Presuda *Djangozov protiv Bugarske* od 8. jula 2004. daje noviju ilustraciju.

3°) Upravni postupak

§ Porijeklo kašnjenja: kašnjenja koja se mogu pripisati nesudskim organima

Kašnjenja izazvana postupanjem ministara ili njihovih predstavnika, ili ustanova javnog zdravstva, u slučajevima koji se prvo moraju uputiti nadležnim vlastima, pripisuju se državi ugovornici. U predmetu *Schouten i Meldrum protiv Holandije* od 9. decembra 1994, podnosilac je dvadeset mjeseci morao čekati na odluku strukovnog udruženja prije nego što je mogao podnijeti žalbu.

Primjeri iz sudske prakse:

Francuski predmeti koji se tiču hemofiličara zaraženih HIV-om tokom transfuzija krvi daju dobru ilustraciju ovog problema. U predmetu *Vallée* od 12. decembra 1989, podnosilac je preliminarni zahtjev za naknadu podnio Ministarstvu solidarnosti, zdravlja i socijalne zaštite, u skladu sa članom R.102 Zakona o upravnim sudovima i upravnim žalbenim sudovima. 30. marta 1990, malo prije isteka zakonom propisanog roka od četiri mjeseca, Generalni direktor za

zdravstvo odbio je podnosiocjev zahtjev. U novijem predmetu *Kritt*¹⁰⁷, Sud je kritizirao parišku upravu javnih bolnica (AP-HP), rekavši da kad je javnopravna ustanova stranka u postupku, kašnjenja koja proizilaze iz njenog postupanja pripisuju se „vlastima“, kako se to definira ustanovljenom sudskom praksom. I to je bilo u pitanju u predmetu kašnjenja koja su se mogla pripisati upravi javnih bolnica. Umjesto da jasno odbije preliminarni zahtjev podnositelaca, uprava bolnica je prvo šutila, što je značilo da su morali čekati da istekne rok od četiri mjeseca, da se mogu obratiti upravnom sudu. Upravi bolnica trebalo je šest mjeseci da upravnom sudu dostavi svoje opservacije. Sud je kritizirao i postupanje upravnog suda. Čekao je do 16. februara 1999. da izda nalog upravi bolnica, a vještaku kojeg je sud imenovao trebalo je jedanaest mjeseci da dostavi svoj nalaz.

U jednom španskom predmetu, Sud je primijetio da je *Audiencia Nacional* morala od nadležnih vlasti nekoliko puta tražiti da pošalje relevantne spise, čime su oni pokazali nedostatak revnosnosti. Dokumentaciju su dostavili 4 godine i 6 mjeseci nakon prvog zahtjeva¹⁰⁸.

U predmetu *Clinique Mozart SARL*¹⁰⁹, poreske vlasti smatrale su se odgovornima za kašnjenje u postupku od 2 godine i 9 mjeseci, zbog zakašnjelog dostavljanja izjašnjenja njihove odbrane.

Nacionalne reforme:

U sporovima koji se tiču socijalnih doprinosa, gdje stukovno udruženje ne donese odluku u razumnom roku ili odbije da je donese, holandski opći upravni zakon, koji je stupio na snagu 1. januara 1994, omogućava građanima da odmah ulože žalbu direktno nadležnom sudu.

II. Domaći pravni lijekovi za smanjenje dužine postupka i pregled relevantnih postupaka¹¹⁰

A. Direktive Evropskog suda

Na svojoj 114. sjednici u maju 2004, Vijeće Evrope usvojilo je deklaraciju pod nazivom „Osiguravanje djelotvornosti provedbe Evropske konvencije o ljudskim pravima na državnom i evropskom nivou ”.

Po zahtjevu Komiteta ministara, Upravni odbor za ljudska prava (CDDH) razmatra načine provedbe preporuka Komiteta, uključujući i preporuku o unaprjeđenju domaćih pravnih lijekova, preko svog Komiteta eksperata za unaprjeđenje procedura za zaštitu ljudskih prava¹¹¹.

Mjere za smanjenje dužine postupka značajan su aspekt te aktivnosti.

Kad je radio na Preporuci Rec (2004) 6, CDDH je od domaćih vlasti tražio primjere dobrog načina rada koji za cilj ima da unaprijedi domaće lijekove.

Nakon ranije pomenute presude *Kudla*, nekoliko država uvele su nove aranžmane da bi građanima koji trpe zbog pretjerano dugih postupaka, ili koji još uvijek čekaju završetak neke faze u postupku, omogućile ubrzavanje postupaka. Postepeno postaje jasno da alternativa koju nudi Evropski sud za ljudska prava i sama ima određenih nepovoljnih elemenata. Omogućavajući zemljama da odaberu između plaćanja naknade za štete izazvane predugim postupcima i mogućnosti ubrzavanja postupka, Sud stvara mogućnost za nove pravne lijekove.

Kako je primjena pravila *Pinto* već pokazala, naknada štete koja se dodjeljuje oštećenoj strani da bi se ispunilo ono što traži Evropski sud, ovaj lijek čini „izuzetno privlačnim“¹¹² i trenutno

stvara veliku broj predmeta pred italijanskim žalbenim sudovima, bez mogućnosti sprečavanja nerazumnih rokova u budućnosti.

U vrlo značajnoj presudi *Scordino protiv Italije*¹¹³, Sud se poziva na rad CEPEJ-a: „U svom okvirnom programu (CEPEJ (2004) 19 Rev 2, stav 7), CEPEJ primjećuje da „sredstva ograničena na kompenzaciju imaju preblag poticajni efekat na države da ih navedu da modificiraju način rada i donosi samo popravljavanje situacije a posteriori u slučaju dokazanog kršenja, umjesto da pronađu rješenje za duge sudske postupke.“

Dalje kaže: „Kad jedan pravni sistem u ovom smislu nije uspješan, pravni lijek koji omogućava da se ubrzaju postupci da bi se spriječilo pretjerano trajanje predstavljaju najdjelotvornije rješenje. Takvi lijekovi uvode nesumnjivu prednost u poređenju sa lijekom koji je usmjeren samo na plaćanje financijske naknade, jer se time opet izbjegava potvrđivanje ponovljenih kršenja u istom postupku i, isto kao i novčana naknada, nije ograničen samo na djelovanje a posteriori, kako to predviđa, recimo, italijanski zakon”.

B. Postojeći domaći lijekovi: pregled¹¹⁴

Trenutno je dostupno nekoliko vrlo zanimljivih domaćih pravnih lijekova.

U Austriji, član 91. Zakona o sudovima (*Gerichtsorganisationsgesetz*) nudi lijek koji je Sud nedavno opisao kao „djelotvoran“ u presudi *Holzinger* od 30. januara 2001. Nove odredbe su u martu 2004. uvedene u zakon o krivičnom postupku, i optuženim licima daju pravo da im se postupak okonča u razumnom roku.

U Belgiji je akt od 30. juna 2000. uveo novi član 21. c u zakon o krivičnom postupku, kojim se sudovima omogućava da osobe osude jednostavnom izjavom o krivici (odnosno, bez dalje kazne) ili da izreknu kaznu ispod zakonskog minimuma, ako je postupak trajao duže od razumnog roka.¹¹⁵

Češka je uvela reforme nakon presude *Hartman* od 10. jula 2003, u kojem je Evropski sud zaključio da je apelacija Ustavnom sudu, koja je pojedincima omogućavala da ospore bilo koju konačnu odluku bilo kojeg organa, upravnog ili sudskog, nedjelotvorna. Akt br. 192/2003 dodao je odredbu aktu br. 6/2002 o sudovima i tužiocima, po kojem je, od 1. jula 2004, lijek za pretjerano kašnjenje u sudskom postupku moguće tražiti podnošenjem zahtjeva da se odredi rok za završetak određene procesne faze ili radnje. Ovakav postupak sličan je ranije opisanom postupku u Austriji.

Po članu 21. finskog ustava, „Svako ima pravo da se njegov ili njen predmet primjereno i bez nepotrebnog kašnjenja riješi pred zakonski nadležnim sudom ili drugom organom, kao i da podnese odluku koja se tiče njegovih ili njenih prava na reviziju sudu ili drugom nezavisnom organu za provođenje pravde.”

ZKP omogućava i posebnu proceduru odabira, koja za cilj ima smanjenje ukupnog trajanja postupka u krivičnim i parničnim postupcima. Član 6.3 krivičnog zakona omogućava sudovima da skrate kazne kad je protekao značajno dug period između vremena kad je djelo izvršeno i kad bi normalna kazna imala nerazuman ili izuzetno štetan efekat.

U Italiji, takozvani zakon *Pinto*, br. 89 od 24. marta 2001, omogućava osobama koje su pretrpile štete kao rezultat pretjerano dugog postupka, da dobiju pravično zadovoljenje. Taj lijek je Sud

smatrao djelotvornom u predmetu *Brusco*¹¹⁶, koji je prvi slučaj da je Sud za ljudska prava pozvao podnosioca koji je predmet proslijedio na osnovu razumnog roka, da predmet povuče ili se izloži riziku odluke o neprihvatljivosti koju će donijeti panel sudija.

U kasnijem predmetu *Scordino*¹¹⁷, Sud je zaključio da izuzetno dug postupak nije obavezno onima kojih se tiče dao adekvatnu naknadu pred italijanskim sudom, u skladu sa kriterijima Evropskog suda. Žalbe kasacionom sudu nisu bile djelotvoran pravni lijek.

Predmet je prosljeđen Velikom vijeću Suda, koje je odluku donijelo 29. marta 2006.

Sud u Strasbourgu kazao je da „*usvajanjem zakona Pinto, Italija je uvela lijek koj se fokusira isključivo na finansijsku kompenzaciju u slučaju kršenja principa razumog vremena*”.

Sud primjećuje izmeju odluka italijanskog kasacionog suda od 27. novembra 2003. i pozdravlja napore tog suda da se prilagodi evropskoj jurisprudenciji time što će od italijanskih sudova tražiti da se naknada za štete vezane za preduge postupke ne odmiče od suma koje je odredio Evropski sud.

Od 26. jula 2004, smatra da zakon *Pinto* predstavlja djelotvoran lijek te da ga podnosioci moraju koristiti u smislu člana 35. stav 1 Konvencije.

Po zahtjevu slovačkih, čeških i poljskih vlasti, Sud je objasnio svoju jurisprudenciju u pogledu korisnog lijeka, koji otklanja štetu predugog postupka, te je kazao: „*Ne može se isključiti to da izuzetna sporost lijeka može da djeluje na njegovu adekvatnost (Paulino Tomas protiv Portugala (Odluka), br. 58698/00, Belinger protiv Slovenije (Odluka) br. 42320/98, 2. oktobar 2001. i , mutatis mutandis, Öneriyıldız protiv Turske, br. 48939/99, stav 156)*”. Procjenjuje da je „*sasvim moguće da važeća pravila postupka nisu sasvim ista kao ona koja važe za redovne radnje otklanjanja štete, te da pravila vezana za troškove postupka nisu ista, čime se oštećenoj strani omogućava da ne prihvati pretjerane terete, kad je djelovanje pravila utemeljeno*”.

Prihvata da država koja se odlučila za drugačije lijekove - preventivna rješenja i sheme kompenzacije – a čije su presude, u skladu sa pravnom tradicijom i životnim standardom u datoj zemlji, opravdane i obično izvršene bez kašnjenja, „*dodjeljuje sume koje, mada jesu niže od onih koje je Sud odredio, nisu nerazumbe (Dubjakova protiv Slovačke (Odluka), br. 67299, 1. oktobar 2004). Međutim, kad gore navedene zahtjeve interni lijek ne ispoštuje, moguće je da suma za koju će stranka moći da se tretira kao „žrtva“, bude veća.*“ (stav 206)

Član 24. španskog ustava svakome daje pravo na javno suđenje ili raspravu bez neopravdanih kašnjenja.

Tzv. *recurso di amparo* pred ustavnim sudom oštećenom daje dva lijeka za nerazumno duge postupke, u kojima se postupci koji su u toku odmah ubrzavaju, bilo nalogom da se prekine period neaktivnosti, ili odlukom da se radi o neopravdanom produžavanju postupka.

Član 292 ff zakona o sudovima omogućava pojedincima da se, kad postupak bude gotov, obrate ministarstvu pšrave za naknadu za nefunkcioniranje pravosuđa.

Prema relevantnoj sudskoj praksi (*Gonzalez Marín protiv Španije* (Odluka) br. 39521/98, ECHR 1999-VII), nerazumno dugi postupci predstavljaju nefunkcioniranje pravosudnog sistema. Ministarska odluka podliježe žalbi pred upravnim sudom. Sud je odlučivao i o djelotvornosti

lijekova iz člana 292 ff zakona o sudovima u vezi sa pretjerano dugim postupcima pred ustavnim sudom, u svojoj odluci o prihvatljivosti od 28. januara 2003, u predmetu *Caldas Ramirez de Arellano*.

U Hrvatskoj je, nakon ranije pomenute presude Evropskog suda u predmetu *Horvt*, ustavni zakon o ustavnom sud iz 1999. izmijenjen. Novi član 63., koji je na snazi od 15. marta 2002, kaže:

- “1. Ustavni sud mora ispitati ustavni lijek, čak i ako svi pravni lijekovi nisu iscrpljeni svaki put kad nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o pravima i obavezama osobe ili o krivičnoj stvari koja joj se stavlja na teret (...)
2. Ako se Ustavni sud odluč za ustavni lijek (...) predviđen stavom 1 ovog člana, određuje rok do kojeg nadležni sud mora odlučiti o predmetu (...)
3. U odluci koja se vraća u smislu stava 2 ovog člana, Ustavni sud određuje odgovarajuću sumu naknade koja će se dodijeliti za kršenje ustavnih prava (...) ta se suma isplaćuje na teret budžeta države u roku od tri mjeseca od datuma kad stranka podnese zahtjev za isplatu.

Evropski sud često je naglasio da ova nova odredba predstavlja djelotvoran lijek u pogledu pretjerane dužine postupka (vidi predmet *Radoš i ostali protiv Hrvatske* (07/11/2002) i odluku o prihvatljivosti u predmetu *Slaviček* (odluka od 04/07/2002), predmetu *Nogolica* (odluka od 05/09/2002), predmetu *Plaftak i ostal* (odluka od 03/10/2002), predmetu *Jeftić* (odluka od 03/10/2002) i predmetu *Sahini* (odluka od 11/10/2002)). Djelotvornost novog lijeka potvrđena je i odlukama Ustavnog suda, a naročito kroz direktnu primjenu presuda Evropskog suda u tumačenju hrvatskog prava. Po članu 140. Ustava Hrvatske, Evropska konvencija o ljudskim pravima, koju je Hrvatska ratificirala 17. oktobra 1997, predstavlja dio domaćeg pravnog poretka i njene odredbe imaju prednost nad domaćim zakonima.

Nakon zakonodavnih reformi iz 2002, ranije pomenute presude Evropskog suda smatraju se potvrdom direktne primjene u slučaju pretjerane dužine postupka, uključujući izvršenje. Ustavni sud je tako utvrdio kršenje prava nekoliko oštećenih u smislu člana 29. stav 1 Ustava, zbog pretjerane dužine postupka. Shodno tome, naložio je datim sudovima da donesu odluku sa određenim rokovima i dodijeli naknadu štete za kašnjenja koja su se već desila¹¹⁸.

Slovački ustav izmijenje je 1. januara 2002, tako da se pojedincima i pravnim licima omogućava da ospore kršenja svojih prava na raspravu ili suđenje u razumnom roku. Ustavni sud dobio je ovlaštenje da nadležnim organima naloži da odmah predmet riješe i da dodijele finansijsku naknadu za preduge postupke (član 127, izmijenjen 2002). Evropski sud već je u nekoliko navrata u vezi sa Ustavnom sudom kazao da ova novaj novi aranžman predstavlja djelotvoran lijek u smislu člana 13 Konvencije (vidi odluku o prihvatljivosti u predmetima *Hody* (06/05/2003), *Paška* (03/12/2002) i *Andrašik i ostali* (22/10/2002))¹¹⁹.

U Njemačkoj, njen Osnovni zakon (Ustav) garantira pravo na suđenje ili raspravu u razumnom roku, a pritužbe na kršenje ovog prava mogu se podnijeti saveznom Ustavnom sudu, koji jedini ima nadležnot da od datog suda traži da predmet ubrza ili riješi sporazumno. Savezni Ustavni sud nema nadležnost da nameće rokove nižim sudovima ili da nalaže druge mjere kojima bi se ubrzao postupak, niti da dodjeljuje naknadu štete.

Prijedlog zakona koji uvodi novi pravni lijek protiv neaktivnosti suda podnesen je prije parlamentarnih izbora 18. septembra 2005. Po mišljenju vlade, ovo će smanjinit opterećenje saveznog Ustavnog suda, jer će se pritužbe u buduće podnositi sudu koji vodi predmet ili, ako taj sud odbije da poduzme korake za ubrzavanje predmeta, žalbenom sudu.

Evropski sud smatra da „je pri odlučivanju za preventivni lijek, vlada zauzela pristup uglavnom u skladu sa duhom sistema zaštite koji uspostavlja Konvencija, jer će se novi lijek baviti osnovnim uzrokom problema dužine postupka, a čini se i da strankama u sporu nudi adekvatnu zaštitu, a ne kompenzacione lijekove, koji bi jednostavno omogućavali djelovanje *a posteriori*.”¹²⁰

III. Istraživanje razumnog vremenskog roka

Čitajući i detaljno analizirajući brojne presude Evropskog suda za ljudska prava i rezolucije Komiteta ministara, pojavljuju se sljedeće tendencije.

A. Osnovne tendencije Evropskog suda u vezi sa razumnim vremenskim rokom:

Procesna faza predmeta koja se uklapa u zahtjeve razumnog vremenskog roka generalno **ne traje više od dvije godine**.

Kad taj period traje više od 2 godine, a Evropski sud to ne kritizira, skoro uvijek se radi o ponašanju podnosioca, a kašnjenje se barem djelimično pripisuje njegovij neaktivnosti ili zlonamjernosti¹²¹. U 23 složena predmeta u kojima je odlučeno da nema kršenja prava, upadno je u dvanaest – više od pola – primjetiti **da Sud kritizira ponašanje podnosioca** kao nešto što je značajno doprinijelo kašnjenju. Zaključak da nema kršenja objašnjava se neprimjerenim ponašanjem podnosioca.

Čak i ako podnosilac ne postupa sa potrebnom revnosnošću, Sud uvijek razmatra kako su na to sudovi odgovorili: ako se ne može naći odgovornost suda za bilo kakvo nepostupanje i ako predmet sadrži postupak u kojem stranke snose odgovornost za sam proces, stranke će se u potpunosti smatrati odgovornima za kašnjenja, jer one ili nisu postupale, ili su podnosile neprimjerene zahtjeve, te će se utvrditi da nema kršenja, čak i ako se dužina postupka čini objektivno predugom.

U svakom postupku koji traje duže od 2 godine, Evropski sud razmatra predmet detaljno, da bi provjerio revnosnost i domaćih vlasti, a i stranaka, iz ugla složenosti predmeta; u predmetima koji nisu trajali više od dvije godine, Sud ne vrši tako detaljno razmatranje.

Ono što je u sporu u pitanju za podnosioca jedan je od glavnih kriterija za ocjenjivanje i može navesti Sud da ponovo preispita svoju uobičajenu praksu da prihvatljivim smatra period od manje od dvije godine za sud bilo koje instance¹²².

To može biti i razlog da sud ovakvoj vrsti predmeta da prednost u svom rasporedu rasprava¹²³. Obzirom na zaostale predmete u sudovima, Evropski sud nastoji izmiriti pitanje razumnog vremenskog roka sa pitanjem primjerenog provođenja pravde; kad razmatra kakav tretman treba dati predmetima koji su već pred sudom, sudove koji imaju zaostale predmete poziva da predmete obrađuju po značaju, a ne samo po redosljedu pristizanja; to implicitno sugerira da se uzme u obzir ono što je u tom sporu u pitanju za podnosioca¹²⁴. Davanje prioriteta određenim kategorijama predmeta već su uspješno isprobali sudovi nekih država članica u sjevernoj Evropi¹²⁵.

U složenim predmetima, Sud vodi računa o složenosti, fokusira se samo na dužinu postupka koja je očigledno prevelika i traži precizno objašnjenje u vezi sa „nenormalnim“ trajanjem predmeta, ako će utvrditi da nije bilo kršenja¹²⁶. Ali, vidno je manje strog u jednostavnijim

predmetima.

B. Nekoliko ilustracija „razumnog vremenskog roka”:

1°) Jednostavni parnični predmeti:

Za parnični postupak u sporu oko zajedničkog vlasništva, ukupno trajanje od 5 godina i 3 mjeseca za tri sudske instance, dijeli se ovako:

- 1 godina i 10 mjeseci u prvom stepenu,
- 1 godina i 8 mjeseci po žalbi,
- 1 godina i 9 mjeseci u kasaciji, smatra se razumbim (presuda *Martin Lemoine protiv Francuske* od 29. aprila 2003).

Za radni spor, koji Evropski sud smatra prioriternim predmetom,

predmet se smatra završenim u razumnom roku, ako je:

- prvostepeni postupak trajao 1 godinu i 7 mjeseci,
- po žalbi 1 godinu i 9 mjeseci,
- u kasaciji 1 godinu i 9 mjeseci (presuda *Guichon protiv Francuske* od 21. marta 2000).

Ponašanje stranaka u ovom postupku bilo je ključni predmet kritike Suda, koji je naglasio da su kašnjenja nastala i po zahtjevima podnosioca za prosljeđivanje tribunalu za industrijske odnose i po njegovoj žalbi, kao i time što su stranke svoje zaključke kasacionom sudu podnijele sa zakašnjenjem. **Oduzimanje kašnjenja koje se može pripisati strankama daje: 1 godinu i 1 mjesec pred tribunalom za industrijske odnose i jedanaest mjeseci pred kasacionim sudom.**

U drugom predmetu koji se tiče radnog spora, a u kojem se sudilo 6 godina i 3 mjeseca u četiri sudske instance (tribunal za radne odnose u prvoj instanci, žalbeni sud za radne psoprove, vrhovni sud i ustavni sud), Sud je smatrao da je ovakvo trajanje postupka razumno:

- 1 godina i 6 mjeseci pred prvostepenim sudijom, sa redovnim raspravama,
- 4 mjeseci u kasaciji,
- žalba od 1 godine i 9 mjeseci.

Ali, kašnjenje od četiri mjeseca pred prvostepenim sudijom pripisao je podnosiocu, jer nije pristupao raspravama. (presuda *Antolič protiv Slovenije* od 1. juna 2006)

I dok se sličan radni spor brže presudio u prvoj instanci (5 mjeseci) i po žalbi (1 godina i 5 mjeseci), Sud je tolerirao duže trajanje (od 2 godine i 2 mjeseca) pred kasacionim sudom (mada period jeste smatrao dosta dugim): **njegova ukupna ocjena predmeta ostala je dosta pozitivna** (presuda *Gergouil protiv Francuske* od 21. marta 2000).

2°) Jednostavni krivični predmeti:

Za predmet bankovne pronevjere: ukupno trajanje od 3 godine i 6 mjeseci u tri instance dijeli se ovako:

- 6 mjeseci istrage,
- 1 godina i 2 mjeseca u prvom stepenu,
- 11 mjeseci po žalbi,
- 1 godina i 5 mjeseci u kasaciji,

i smatralo se razumnim (presuda *Kuibichev protiv Bugarske* od 30. septembra 2004).

Za djela koja se tiču nezakonitih demonstracija i korištenja eksploziva sa smrtnim posljedicama: ukupno trajanje od 5 godina i 11 mjeseci u četiri instance dijeli se ovako:

- 1 godina i 8 mjeseci pred državnim vijećem za sigurnost,
- 1 godina i 7 mjeseci pred kasacionim sudsom,
- 1 godina i 2 mjeseca pred vijećem za sigurnost kojem je predmet vraćen,
- 11 mjeseci pred kasacionim sudom,

i smatralo se razumnim (presuda *Soner Önder protiv Turske* od 12. jula 2005)

3°) Složeni predmeti

Za krivične predmete pronevjere i zavjere: ukupno trajanje od 8 godina i 5 mjeseci dijeli se ovako:

- pripremna istraga od 4 godine i 7 mjeseci: trajanje opravdano brojem svjedoka koje je trebalo saslušati i količinom dokumentata koje je trebalo ispitati;
- suđenje u tri instance, koje je trajalo 3 godine i 10 mjeseci (presuda *Hozee protiv Holandije* od 22. maja 1998) **smatralo se razumnim**.

Za krivični predmet ubistva iz nehata: postupak koji je trajao 6 godina i 3 mjeseca u četiri instance nije se mogao smatrati nerazumnim (presuda *Calvelli and Ciglio protiv Italije* od 17. januara 2002).

U složenim predmetima gdje je utvrđeno kršenje, od četrdeset jednog predmeta razmatranog između 1987. i 2004. i datog u Prilogu 3, mora se napraviti razlika između krivičnih predmeta i ostalih.¹²⁷

U vezi sa devetnaest krivičnih postupaka:

- trajanje od više od 5 godina za jednu do dvije instance, sa jednim izuzetkom: 2 godine za jednu sudsku instancu;
- šest predmeta koji su još bili u postupku kad je Evropski sud donio presudu;
- u sedam predmeta, predmet kritike bili su pripremna i istražna faza;
- u četiri predmeta, Sud je kritizirao velike periode između rasprava pred sudom koji je sudio u predmetu, ili između prvostepene presude i prve rasprave po žalbi.

U vezi sa jedanaest parničnih postupaka:

- trajanje u rasponu od 2 godine i 3 mjeseca za najkraći, do 19 godina za najduži;
- u pet predmeta je za podnosioca u pitanju bilo nešto što je, po mišljenju Evropskog suda, tražilo posebnu revnosnost;
- u kraćim predmetima postoji obaveza posebne revnosnosti povezane sa onim što je u pitanju za podnosioca u sporu.

U složenim predmetima u kojima nije utvrđeno kršenje, od dvadeset tri analizirana predmeta, bilo je:

- 16 krivičnih postupaka,
- 6 parničnih postupaka,
- 1 upravni postupak.

U ovim sporovima, upadno je to da u **dvanaest predmeta – više od pola – predmet kritike Suda bilo je ponašanje podnosioca** koje je doprinijelo kašnjenju.

U krivičnim predmetima, najduže trajanje bilo je 8 godina i 8 mjeseci za tri sudske instance, u

jednom francuskom predmetu međunarodnog krijumčarenja droge (presuda *Van Pelt protiv Francuske* od 23. maja 2000): Sud je kazao da su 3 godine postupka pred istražnim sudijom bile u znaku brojnih istražnih radnji, te da je odluka donesena brzo. Ponašanje podnosioca nije kritizirano.

U parničnim postupcima, najduže trajanje bilo je 6 godina u predmetu koji je bio u postupku: Sud je zaključio da je podnosilac ulagao jedan zahtjev za drugim, od kojih su se neki pokazali bespredmetnim i dodatno zakomplicirali predmet koji se već smatrao „izuzetno složenim“. S druge strane, vlastima se nije mogao pripisati nijedan period neaktivnosti.

Zaključak

U svom „pregledu razmatranih predmeta u 2004. godini“, Sud je kazao da se „kao i ranijih godina, veliki broj presuda koje je Sud donio odnosio isključivi ili prvenstveno na preduge sudske postupke. Broj takvih presuda skoro je isti kao i prethodne godine (povećan sa 235 na 248), kao i brojka koja pokazuje procenat od ukupnog broja presuda (povećanje sa 33,43% na 34,49%).”

Govoreći na konferenciji povodom pedeset godina Konvencije, g. Luzius Wildhaber, Predsjednik Evropskog suda nakon reforme 1998, opisao je izazove s kojima se suočava evropski mehanizam zaštite ljudskih prava. U godinama koje dolaze, kazao je publici, o uspjehu sistema Konvencije sudit će se po tri kriterija: po dužini postupaka pred Sudom, po standardu njegovih presuda i po djelotvornosti izvršenja tih presuda. Pozvao je države ugovornice da sistemu daju svoju punu podršku, koja je neophodna da bi mehanizam Konvencije bio uspješan.

Dužina sudskih postupaka i dalje je jedno od ključnih pitanja, ne samo za domaće sudove, već svugdje, a naročito za Evropski sud.

U izvještaju za 2005. godinu, Sud je registrirao 219 presuda o dužini parničnog ili upravnog postupka, i 55 presuda o dužini krivičnog postupka. Od ukupno 1105 presuda, predmeti o razumnom vremenskom roku predstavljaju četvrtinu ukupnog broja donesenih odluka.¹²⁸

Presude i odluke suda pokazuju da postoji jasna potreba za „kulturom ekspeditivnosti i rješavanja“, koja ne znači isto što i brzina, već prvenstveno znači predanost ispravnom upravljanju vremenom up ravosuđu.

Takav cilj implicira mobilizaciju svih stranaka u postupku, prvenstveno sudova, a unutar njih sudija, savjetnika i administrativnog osoblja. Informaciona tehnologija sada nudi zanimljiva sredstva koja omogućavaju praćenje postupka i lakše uočavanje kašnjenja. Postoje prijedlozi za mobilizaciju različitih stranaka¹²⁹. „Projekat najboljeg načina rada“ u Danskoj se ovdje mora pomenuti, jer mu je cilj da unaprijedi kapacitet sudova, osiguravajući istovremeno stalni kvalitet pravosudne službe.¹³⁰

Moraju se mobilizirati svi koji učestvuju u procesu, počevši od sudova, uključujući sudije, registrare suda i administrativno osoblje. Ali, ostvarenje takvog cilja traži učešće i drugih dijelova pravne struke, kao što su advokatai, notari, izvršioc i sudski vještaci, od kojih svi mogu dati doprinos u svojim sferama rada.

Sudovi djeluju u saradnji sa sve većim brojem institucija. Potrebna „revnosnost“ mora se ticati svih državnih vlasti i svih službenika koji za njih rade, bilo da su zaduženi za podneske odbrane

u ime vlade, ili za davanje odgovora za zahtjeve za vansudska poravnanja. Drugi decentralizirani ili zasebni javni organi podjednako su bitni kad postaju stranke u određenim postupcima koji se tiču starateljstva ili obavezne zaštite, naprimjer, ili ih sudovi konsultiraju u postupcima vezanim za pitanja socijalnih službi ili socijalne zaštite.

Konačno, moramo obratiti pažnju na običnog građanina kad je on stranka u postupku. Kad njihovo nemarno ponašanje nije zlonamjerno, uvijek je to rezultat nedostatka informacija o pravima i obavezama. Take informacije bi im se revnosno trebale dostavljati, a tromo postupanje mora doniti odgovor u nalogima suda i zakonom propisanim kaznama, kako to Sud konzistentno zagovara.

Ako je ovakav tretman informacija za javnost unesen u pravila o radu sudova, postupanje koje izaziva kašnjenje, uzroke produžavanja postupaka i dodatke za nepošteno ponašanje bi bilo lakše sankcionirati, kako to preporučuje Evropski sud za ljudska prava.

Bibliografija

Knjige:

V. Berger, *Jurisprudence de la Cour européenne des Droits de l'Homme*, Sirey, Paris, 2004, 818 str.

F. Sudre, J-P Marguénaud, J. Andriantsimbazovina, A. Gouttenoire, M. Levinet, *Les grands arrêts de la Cour européenne des Droits de l'Homme*, Thémis, Puf Droit, 2003, 617 str.

F. Sudre, *La dimension internationale et européenne des libertés et droits fondamentaux*, u: *Libertés et droits fondamentaux*, Dalloz, 2004, str.33 - 51.

C-H. Van Rhee, *"The law's delay: essays in undue delay in civil litigation"*, Intersentia, 2004.

Evropski sud za ljudska prava, Godišnji pregled aktivnosti za 2004.

La Convention européenne des Droits de l'Homme, Commentaire article par article, dir. L-E Pettiti, E Decaux, P-H Imbert, Ed. Economica, Article 6 par J-C Soyer et M de Salvia, str. 239 - 279.

Rapport Magendie, Célérité et qualité de la justice, la gestion du temps dans le procès, La Documentation Française.

Etude de législation comparée n° 146- mai 2005- Les procédures pénales accélérées en matière pénale, de F. Zocchetto, Sénateur, 117 p. in: !!HYPERLINK "<http://www.senat.fr/www.senat.fr>

Časopisi:

Le délai raisonnable, u: Revue Trimestrielle des Droits de l'Homme, br. 5, januar 1991.

- R. Bindels, *L'influence du droit d'être jugé dans un délai raisonnable prévu par l'article 6§1 de la Convention européenne des Droits de l'Homme sur l'administration de la justice civile belge*, u: Annales de droit de Louvain (Bruxelles), br. 62, 2002, str. 349-428.

- F. Gölcükü: *Délai raisonnable et le procès équitable dans la Convention européenne des Droits de l'Homme*, u: *Mainly Human Rights*, Salvino Busuttil, 1999.

Prilog 1

Statistički podaci o predmetima Suda u vezi sa razumnim rokom u periodu nakon što je svaka država priznala mogućnost pojedinačne predstavke, na dan 19. oktobra 2006¹³¹

(prva brojka je ukupni broj presuda Suda, druga broj utvrđenih kršenja, a treća broj presuda donesenih tokom 2005)

Država	Broj* presuda na dan 19/10/2006	Ratifikacija	Pojedinačne predstavke od	Stanovništvo
Albanija	1 (1)	02/10/1996	02/10/1996	3,08
Andora	0	22/01/1996	22/01/1996	0,07
Armenija	0	26/04/2002	26/04/2002	3,00
Austrija	62 (50) [10]	03/09/1958	03/09/1958	8,10
Azerbejdžan	0	15/04/2002	15/04/2002	8,30
Belgija	44 (34) [8]	14/06/1955	05/07/1955	10,37
BiH	0	12/07/2002	12/07/2002	3,80
Bugarska	44 (40) [3]	07/09/1992	07/09/1992	7,97
Kipar	20 (22)	06/10/1962	01/01/1989	0,92
Hrvatska	45 (40) [11]	05/11/1997	05/11/1997	4,43
Češka	75 (68) [17]	18/03/1992	18/03/1992	10,20
Danska	16 (3) [2]	13/04/1953	13/04/1953	5,38
Estonija	2 (1)	16/04/1996	16/04/1996	1,40
Finska	23 (17) [6]	10/05/1990	10/05/1990	5,23
Francuska	305 (255) [12]	03/05/1974	02/10/1981	60,00
Gruzija	2 (2)	20/05/1999	20/05/1999	4,40
Njemačka	38 (30) [5]	03/09/1953	05/07/1955	82,44
Grčka	204 (185) [89]	28/11/1974	20/11/1985	11,01
Mađarska	76 (71) [15]	05/11/1992	05/11/1992	10,10
Island	0	29/06/1953	29/03/1955	29,00
Irska	4 (4) [1]	25/02/1953	25/02/1953	4,04
Italija	1258 (1012)	26/10/1955	01/08/1973	57,32
Latvija	6 (5)	27/06/1997	27/06/1997	2,35
Lihtenštajn	1 (1)	08/09/1982	08/09/1982	0,03

Litvanija	9 (7) [1]	20/06/1995	20/06/1995	3,45
Luksemburg	9 (8) [1]	03/09/1953	28/04/1958	0,44
Malta	3 (3)	23/01/1967	01/05/1987	0,40
Država	Broj* presuda na dan 19/10/2006	Ratifikacija	Pojedinačne predstavke od	Stanovništvo
Moldavija	6 (6)	12/09/1997	12/09/97	4,30
Holandija	14 (9) [1]	31/08/1954	28/06/1960	16,19
Noveška	2 (0)	15/01/1952	10/12/1955	4,50
Poljska	237 (185) [18]	19/01/1993	01/05/1993	38,70
Portugal	122 (65) (2)	09/11/1978	09/11/1978	10,80
Rumunija	20 (16) [3]	20/06/1994	20/06/1994	21,70
Ruska Federacija	84 (77) [10]	05/05/1998	05/05/98	144,90
San Marino	2 (0)	22/03/1989	22/03/1989	28,75
SCG	0	03/03/2004	03/03/2004	10,66
Slovačka	88 (75) [23]	18/03/1992	18/03/1992	5,40
Slovenija	168 (160) [1]	28/06/1994	28/06/1994	1,98
Španija	8 (8)	04/10/1979	01/07/1981	43,00
Švedska	14 (5) [1]	04/02/1952	04/02/1952	8,97
Švicarska	7 (4) [1]	28/11/1974	28/11/1974	7,41
Makedonija	8 (7) [2]	10/04/1997	10/04/1997	2,02
Turska	201 (128) [23]	18/05/1954	28/01/1987	72,80
Ukrajina *	174 (174) [5]	11/09/1997	11/09/1997	47,70
Ujedinjeno Kraljevstvo	26 (22) [3]	03/09/1953	14/01/1966	58,83

· Većina ukrajinskih predmeta tiče se neizvršenja ili kašnjenja u izvršenju i ne računaju se kao nerazuman rok, već kao izvršenje

Prilog 2

„Prioritetni“ predmeti za koje Evropski sud za ljudska prava od vlasti traži posebnu revnosnost (29/10/05)

Mada konkretne formulacije Suda variraju, od „izuzetne ekspeditivnosti“ (predmeti o HIV-u) do „određene revnosnosti“ (mentalna sposobnost oštećenog), Sud nema nikakvu stvarnu gradaciju u pogledu vrste predmeta. Stav Suda je da svi od sudova traže da pokažu posebnu budnost kad je u pitanju dužina postupka. Vrijednost ove tabele je da pokaže šta je bilo upitanju za podnosioca u datom predmetu.

Zdravstveno stanje podnosioca:

Francuski predmeti hemofiličara zaraženih virusom HIV-a tokom transuzija krvi

- Presude Evropskog suda: *X protiv Francuske* od 31. marta 1992, *Vallée protiv Francuske* od 26. aprila 1994, *Pailot protiv Francuske* od 22. aprila 1998: „*Kao i Komisija, i Sud smatra da je ono što je bilo predmet osporenog postupka bilo od presudnog značaja za podnosioca, obzirom na bolest od koje je patio.... izuzetna revnosnost bila je potrebna u ovom predmetu, bez obzira na broj predmeta koje je trebalo rješavati ....*” (*Pailot*, stav 68).

Ostvarivanje roditeljskih prava i staranje nad djecom:

- *H protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 8. jula 1987: u ovom predmetu, Sud je kazao da ne samo da je postupak bio „*od ključnog značaja za [majčin] budući odnos sa djecom, već je imao i posebno svojstvo nepovratnosti, jer se radilo o onome što je Viši sud opisao kao „zakonska giljotina“ usvajanja .... U slučajevima ove vrste, vlasti su pod posebnom obavezom da postupaju izuzetno revnosno*” (kršenje).

- presuda *Johansen protiv Norveške* od 7. avgusta 1996. (**nema kršenja**): „*obzirom na to šta je bilo u pitanju za podnosioca i nepovratan i definitivni karakter datih mjera, nadležne državne vlasti su po članu 6.1 bile obavezne da... postupaju izuzetno revnosno u osiguranju toka postupka*”.

- presuda *EP protiv Italije* od 16. novembra 1999, kršenje: postupak za staranje nad djecom koji je trajao sedam godina

- presuda *Nuutinen protiv Finske* od 27. juna 2000.

- presuda *Tetourova protiv Češke* od 27. septembra 2005. (samo na francuskom): kašnjenja u određenom dijelu postupka mogu se tolerirati samo ako ukupno trajanje postupka nije pretjerano. Nema kršenja u postupku od tri i po godine. Ponašanje optuženog (supruga podnositeljice) pomoglo je u kašnjenju u postupku i objektivno je predstavljalo element koji se ne može pripisati državi.

- presuda *Jahnova protiv Češke* od 19. oktobra 2004: dužina od 3 godine i 5 mjeseci u postupku koji je još u toku, dok je majka odvojena od djece od 1997, proglašena je [sic].

Dodjela alimentacije:

Ovo je slučaj jad odluka određuje da li je završen postupak razvoda: *Kubiznakova protiv Češke* od 21. juna 2005: kršenje za period od 6 godina i 4 mjeseca na dvije sudske instance, koje su obje po tri puta donosile odluke.

Životna dob podnosioca:

- presuda *Sussmann protiv Njemačke* od 16. septembra 1996, u vezi sa slučajem izračunavanje dodatne starosne penzije

- presuda *Styranowski protiv Poljske* od 30. oktobra 1998: Sud je uzeo u obzir životnu dob podnosioca, sudije u penziju, u postupku za kompenzaciju nakon smanjenja podnosiocевой penzije.

Postupak otpuštanja – predmeti iz radnog odnosa:

- presuda *Ruotolo protiv Italije* od 27. februara 1992.
- odluka Komisije o neprihvatljivosti, *Labate protiv Italije* od 14. januara 1997. (samo na francuskom): Komisija je zaključila da je Italija pokazala stepen revnosnosti potreban u radnopravnim sporovima time što je 1990. uvela posebne mjere za ubrzavanje postupka.
- presuda *Frydlander protiv Francuske* od 27. juna 2000, u vezi upravnog postupka u sporu iz radnog odnosa, između jednog ministarstva i uposlenika po ugovoru (primjenjivost člana 6.1 na ovu vrstu predmeta i kršenje u postupku koji je trajao 9 godina i 8 mjeseci, uključujući i šest pred *Conseil d'Etat* u vezi pravnog osnova). „*Sporovi iz radnog odnosa po svojoj prirodo su takvi da traže ekspeditivno odlučivanje, obzirom na to šta je u pitanju za datu osobu, koja otpuštanjem gubi izvor sredstava za život.*”
- presuda *Mianowicz protiv Njemačke* od 18. oktobra 2001. (samo na francuskom): po mišljenju Suda, posebna revnosnost je potrebna u sporovima iz radnog odnosa, koji se moraju riješiti posebno ekspeditivno, jer se tiču pitanja ključnih za profesionalnu situaciju date osobe - kršenje (12 godina i 10 mjeseci).
- presuda *Garcia protiv Francuske* od 14. novembra 2000. (samo na francuskom): Sud je kazao da je nastavak zaposlenja podnosioca u velikoj mjeri zavisio od datog postupka i zaključio da, u sporovima iz radnog odnosa, ono što je u pitanju za podnosioca traži brzo odlučivanje. Predmet se ticao zahjtega da se odbaci implicitno odbijanje načelnika općine da podnosiocu, vlasniku jednog bara, odobri duže radno vrijeme.
- presuda *Oliviera Modesto i ostali protiv Portugala* od 8. juna 2000. (samo na francuskom): Sud je ukazao na to da se u predmetima koji se tiču prava podnosilaca na plate ili dodatke koji čine dio zarade, posebna pažnja mora posvetiti pitanju kad se može smatrati da je prekršen uslov iz člana 6.1 o razumnom vremenskom roku. Vidi i presudu *Fernandes Cascao protiv Portugala* od 1. februara 2001. i presudu *Farinha Martins protiv Portugala* od 10. jula 2003.

Dužina zatvorske kazne koju služi podnosilac:

- presuda *Soto Sanchez protiv Španije* od 25. novembra 2003. (stav 41 - samo na francuskom): kršenje za period od 5 godina, 5 mjeseci i 18 dana pred Ustavnim sudom.
- presuda *Motsnik protiv Estonije* od 29. aprila 2003; u jednom jednostavnom predmetu seksualnog delikta, Sud je kazao da nema kršenja člana 6.1 u pogledu dužine postupka u tri instance, tokom perioda koji pokriva 2 godine i 7 mjeseci, a nadležnost *ratione temporis* pokriva samo period nakon aprila 1996. Za podnosioca, koji je lišen slobode u februaru 1998, predmet je bio toliko značajan da je tražio posebnu ekspeditivnost državnih organa.

Gradanskopravni status u mentalna sposobnost pojedinca:

- radnje za utvrđivanje oćinstva:

- presuda *Costa Ribeiro protiv Portugala* od 30. aprila 2003. (samo na francuskom). Sud je kazao da predmeti koji se tiču građanskopravnog statusa i sposobnosti osobe traže posebnu revnosnost. Dati sud morao je postupati posebno revnosno, jer ono što je bilo u pitanju za

podnosiocima, posebno za drugog podnosioca, bilo je pravo na ime i utvrđivanje očinstva.

- mentalna sposobnost podnosioca da nastupa kao stranka u postupku:

- presuda *Bock protiv Njemačke* od 23. marta 1989. Predmet je tražio „brzo odlučivanje“ (stav 47). Sud je zaključio da „obzirom na posebnu revnosnost potrebnu u predmetima o građanskopravnom statusu i sposobnosti, radi se o kršenju člana 6.1... Konvencije”, uvezi sa postupkom razvoda koji je trajao 9 godina, zajedno sa pitanjem prihvatljivosti predstavke (sposobnost podnosioca da nastupa kao stranka u postupku).

Istraga pritužbi o napadima pripadnika organa reda:

- presuda *Caloc protiv Francuske* od 20. jula 2000: „posebna revnosnost nadležnih sudskih organa bila je potrebna u istrazi pritužbe koju je lice podnijelo, navodeći da je bilo izloženo nasilju službenika policije”.

- U jednom bugarskom predmetu koji se tiče nezakonitog policijskog nasilja i odgovornosti države za štete nastale takvim postupanjem, Sud je kazao da „što se tiče značaja onog što je u pitanju za podnosioca, Sud primjećuje da se njegov postupak tiče plaćanja za teške povrede pretrpljene kao rezultat policijskog nasila. U takvim slučajevima je potrebna posebna revnosnost pravosudnih organa” (presuda *Krastanov protiv Bugarske* od 30. septembra 2004, stav 70).

Ograničeni prihodi podnosioca i teška financijska situacija, koja je rezultt pronevjere optuženih

- U presudi *Dachar protiv Francuske* od 10. oktobra 2000, u vezi sa krivičnom optužbom sa zahtjevom za kompenzaciju, u kojoj su dva postupka trajali 4 godine, odnosno 4 godine i 3 mjeseca u dvije sudske instance, Sud je smatrao da je, obzirom na to šta je bilo u pitanju za podnosioca, predmet trebao biti vođen uz odgovarajuću revnosnost.

Predstavke na osnovu prava izvršenja:

- presuda *Comingersoll SA protiv Portugala* od 6. aprila 2000: „konačna odluka tek treba da se donese u postupku o ovlaštenju za izvršenje – koji po svojoj prirodi traži ekspeditivno postupanje” (stav 23). Kršenje za postupak koji je trajao 17 godina i 6 mjeseci.

- vidi i presudu *Frotal-Aluguer de Equipamentos SA protiv Portugala* od 4. decembra 2003, koji je trajao skoro devet godina (od novembra 1994. i još je bio u toku u vrijeme donošenja presude – pasivnost od marta 2000. koja se može pripisati podnosiocu) – kršenje.

Prilog 3 – Složeni predmeti – kršenja člana 6.1

Predmet	Razlog složenosti	Osnov za kršenje	Vrsta postupka	Dužina
<i>Ilijkov protiv Bugarske,</i> 2. juli 2001.	Nekoliko suoptuženika koji su lažno dobili smanjenje poreza	Preduge pauze između rasprava, pravosudno organi odobrvali odgode bez valjanog	krivični	5 godina

		opravdanja, odsustvo sudija bez zamjene		
<i>Nikolova protiv Bugarske,</i> 25. mart 1999.	Nekoliko suoptuženih, kriminalne aktivnosti u periodu od tri godine	Složenost predmeta nedovoljna da objasni dužinu postupka, reforma ZKP-a ne može opravdati kašnjenja, nedostatak napretka u istrazi uprkos uputstvima ograna gonjenja	krivični	5 godina po jednoj sudskoj instanci
<i>Mitev protiv Bugarske,</i> 22. decmbar 2004.	Brojni svjedoci, korištenje vještaka, teškoće u lociranju svjedoka	Nedovoljno nastojanje vlasti da osiguraju da jedan od optuženih ima advokata, predug period istrage (više od pet godina)	krivični	6 godina, 7 mjeseci za dvije instance
<i>Hamanov protiv Bugarske,</i> 8. april 2004.	Nekoliko osumnjičenih, brojna finansijska djela	Žalbeni sud prvi put vodio raspravu više od godine nakon poništavanja prvostepene presude, predmet čekao od 5. juna 2000, uključujući i osporavanje prihvatljivosti žalbe pred kasacionim sudom	krivični	7 godina, 1 mjesec (predmet još čekao u vrijeme presude)
<i>Belchev protiv Bugarske</i> 8. april 2004.	Nekoliko osumnjičenih, brojna finansijska djela	Žalbeni sud prvi put vodio raspravu više od godine nakon poništavanja prvostepene presude, predmet čekao od 5. juna 2000, uključujući i osporavanje prihvatljivosti žalbe pred kasacionim sudom	krivični	(predmet još čekao u vrijeme presude)
<i>Sahiner protiv Turske,</i> 25. septembar 2001.	Veliki broj optuženih i veliko broj tačaka optužbe	Preduog do donošenja presude, izmjena zakona <i>ali</i> država mora organizirati svoj pravosudni sistem na odgovarajući način	krivični	6 godina, 2 mjeseci (stvarno trajanje 15 godina)
<i>Mitap protiv Turske,</i> 21. februar 1996.	Priroda optužbene protiv podnosioca (terorističke aktivnosti), 627 krivična djela,	Dugi periodi neaktivnosti (tri godine da vojni sud da razloge za presudu) i vlada nije	krivični	6 godina (stvarno trajanje 15 godina)

	726 optuženih	ponudila nikakve informacije kao opravdanje za tako dug period		
<i>Demirel protiv Turske,</i> 28. april 2003.	Predmet u raspravi zajedno sa četiri suoptužena za članstvo u PKK	Preliminarna istraga trebala biti brža, predugo saslušavanje svjedoka	krivični	7 godina, 7 mjeseci
<i>Iwanczuk protiv Poljske,</i> 15. novembar 2001.	Inherentna složenost ovakvog prdmeta (krivotvorenje i upotreba lažnih isprava)	Promjena sastava suda, rasprave ponovo otpočinjane, nakon što je 71 već bila održana	krivični	8½ godina (stvarno trajanje: 10½ godina, predmet još čeka)
<i>Ilowiecki protiv Poljske,</i> 4. oktobar 2001.	Brojne internacionalne bankovne transakcije, potreba pozivanja nekoliko vještaka	Ukupno dvije godine i deset mjeseci vlada nije davala nikakvo objašnjenje	krivični	7 godina, 10 mjeseci (predmet još čeka)
<i>Grauslys protiv Litvanije,</i> 10. oktobar 2000.	Pronevjera	Vlasti iznova nisu ispitivale žrtve	krivični	5 godina (predmet još čeka)
<i>Kalashnikov protiv Rusije,</i> 15. juli 2002.	Financijska djela uz veliku masu dokaza i potrebu saslušavanja velikog broja svjedoka	Mada je podnosilac pomogao u odgodama postupka, član 6.1 od optuženih ne traži da sarađuju sa vlastima, podnosilac bio upritvoru, što od suda traži značajnu revnosnost i ekspeditivnost u radu	krivični	2 godine (stvarno trajanje: 5 godina, 1 mjesec po jednom nivou suda)
<i>Lavents protiv Latvije,</i> 28. februar 2003.	Financijski kriminal velikih razmjera, masa dokaza, obimna istraga	Kašnjenja se mogu pripisati sudu (vidi zajednički kominike premijera i ministra pravde o prihvatanju odgovornosti)	krivični	6 godina, 7 mjeseci (stvarno trajanje: 7 godina, 8 mjeseci)
<i>Stratégies et communications and Dumoulin protiv Belgije,</i> 15. juli 2002.	Složena istraga obzirom na okolnosti predmeta (45 kutija spisa)	Sud smatrao da je šest godin samo za istražnu fazu postupka koji još nije bio gotov ne može da se smatra razumnim	krivični	6 godina
<i>Boddaert protiv Belgije,</i> (Komisija), 17.	Nema svjedoka ubistuv, podnosilac i suoptuženi tvrde daje onaj drugi kriv	Potpuna obustava istrahe na tri godine, što se može pripisati	krivični	6 godina, 2 mjeseca

<p>april 1991.</p> <p>Metzger protiv Njemačke, 31. maj 2001.</p>	<p>Pitanja vezana za krivični zakon i okoliš, zagađenje vode, potreba za vještacima, brojni svjedoci</p>	<p>vlastima</p> <p>Istraga nije napredovala 15 mjeseci, između podnošenja policijske prijave i optužbe, neopravdana kašnjenja sudova koji su sudili, posebno između optužbe i odluke regionalnog suda da ne dozvoli početak suđenja, i između odluke o obustavi postupka i imenovanja vještaka regionalnog suda, kašnjenje od dvije godine i tri mjeseca kao rezultat toga što je savezni sud poništio presudu regionalnog suda iz procesnih razloga, jer nije primio presudu u zakonom propisanom roku</p>	<p>krivični</p>	<p>više od 9 godina</p>
<p>Nuvoli protiv Italije, 16. avgust 2002.</p>	<p>Ekonomski i finansijski kriminal (pljenidba bankovnog instrumenta po nalogu organa gonjenja)</p>	<p>Vlasti su smatrane odgovornima za sveukupna kašnjenja od oko tri godine i četiri mjeseca</p>	<p>krivični</p>	<p>5 godina, 10 mjeseci za jednu sudsku instanci</p>
<p>Ouattara protiv Francuske, 2. avgust 2005.</p>	<p>Složenost uvećana činjenicom da se osoba protiv koje se podnosilac žalio i tražio odštetu nije mogla izručiti</p>	<p>Istraga još u toku, više od 11 godina nakon što je podnosilac podnio pritužnu, nekoliko perioda neaktivnosti koji se mogu pripisati vlastima</p>	<p>krivični</p>	<p>11 godina, 6 mjeseci (istraga još u toku)</p>
<p>Dobbertin protiv Francuske, 25. februar 1993.</p>	<p>Stvarni problemi na osnovu osjetljivosti djela, vezanog za nacionalnu sigurnost (komunikacija sa agentima strane sile, GDR)</p>	<p>Vlasti nisu ništa poduzele da osiguraju da se predmeti na čekanju, uključujući podnosiočev, rješavaju brže, redovni sudovi prespori u rješavanju pitanja validnosti optužnice (devet mjeseci) i u poništavanju naloga za vještake (dvije godine)</p>	<p>krivični</p>	<p>12 godina, 10 mjeseci za tri sudske instance</p>

H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 8. juli 1987.	Brojne stranke, podnositeljica, njen muž, potencijalni usvojitelji, zvanični advokat i lokalno vijeće, teško ocijeniti masu dokaza	U fazi prije Višeg suda, okružno vijeće (a time i država) odgovorno je za kašnjenja, majčin budući odnos sa djetetom je bio upitanju, a to stvara potrebu za posebnom revnosnošću	parnični	2 godine, 7 mjeseci
Müller protiv Švicarske, 5. novembar 2002.	Novel and fundamental issues of compensation for expropriation on account of noise nuisance	Predug postupak prije postupka pred saveznim sudom (predmet <i>Süssmann</i> smatrao se neprimjenjivim, jer se ticao „jedinstvenog političkog konteksta ujedinjenja Njemačke”)	parnični	11 godina, 6 mjeseci
Nuutinen protiv Finske, 27. juni 2000.	Predmet nije bio složen od početka, ali je postao složen u izvršenju, sa stalnim ponavljanjem ocjene najboljeg interesa djeteta	Problem u predmetu bilo je vrijeme između inicijalnog obraćanja i prve rasprave i rasprave i glavnog suđenja (za predmete starateljstva neophodno je da se rješavaju brzo)	parnični	5 godina, 5 mjeseci
T. protiv Austrije, 14. novembar 2000.	Potraživanje banke i protivpotraživanje podnosioca prošireni su tokom postupka	Kašnjenja se mogu pripisati podnosiocu, koji je često mijenjao advokate, mnogo su manje značajna od onog što se može pripisati vlastima (ukupno četiri godine i tri mjeseca na okružnom sudu)	parnični	8 ½ godina za jednu sudsku instancu
Wiesinger protiv Austrije, 24. septembar 1991.	Predmet konsolidacije zemljišta, po prirodi složen, tiče se interesa i pojedinca i zajednice, pravno složen	Usvajanje izmejnog urbanističkog plana u općinskom vijeću, teškoće na osnovu nedostatka koordinacije između općinskih i poljoprivrednih organa u finalizaciji planova	parnični	više od 9 godina
Bayrak protiv Njemačke, 20. decembar 2001.	Složenost izazvana stranim vezama u predmetu (spor podlijegao turskom, a ne njemačkom pravu), složena relevantna pravna pitanja, kao što je	U predmetu učestvovalo 6 različitih sudova, pojedinačno, vrijeme po sudu nije bilo nerazumno, ali ukupna dužina postupka, koja se može pripisati	parnični	više od 8 godina

	geografska nadležnost njemačkih sudova	vlastima, jeste bila nerazumna		
<i>Mianowicz protiv Njemačke,</i> 18. oktobar 2001.	Predmet otpuštanja osobe sa onesposobljenjem, čija je složenost vezana za propise o zaštiti od otpuštanja i o zaštiti teško onesposobljenih osoba	Kašnjenja uzrokovana kašnjenjem minhenskog radnog žalbenog suda, gdje su postojala dva perioda neaktivnosti, posebna revnosnost potrebna u radnim sporivima, koji se moraju brzo rješavati, obzirom na to da se tiču pitanja značajnih za profesionalni status osobe	parnični	12 godina, 10 mjeseci za dvije instance
<i>H.T. protiv Njemačke,</i> 11. oktobar 2001.	Ustavni sud odlučivao o ustavnosti određenih aspekata reforme penzija preživjelih članova porodice	Kašnjenja se mogu pripisati socijalnom sudu, posebna revnosnost potrebna u svjetlu onog što je bilo u pitanju	parnični	skoro 12 godina
<i>Klein protiv Njemačke,</i> 27. juli 2000.	Dosta složen predmet, kako se vidi iz dužine i obrazloženja presude Ustavnog suda, koji je tražio opservacije različitih organa	Hronični zaostatak u predmetima pred Ustavnim sudom nije mogao opravdati dužinu postupka, značajna pitanja za mnoge njemačke državljane	parnični	9 godina, 8 mjeseci
<i>K. protiv Italije,</i> 20. juli 2004.	Postupci u cilju izvršenja naloga o alimentaciji (poljska odluka kojom se ocu Italijanu nalaže da za svoju vanbračnu kćerku plaća alimentaciju po zahtjevu majke Poljakinje)	Italijanske vlasti predugo su čekale da otpočnu različite postupke	parnični	8 ½ godina
<i>Obermeier protiv Austrije,</i> 28. juni 1990.	Međuveza upravnog i parničnog postupka u vezi sa otpuštanjem osobe s onesposobljenjem, uključeni brojni sudovi	„I dalje stoji činjenica da period od devet godina bez konačne odluke prevazilazi razuman vremenski rok ”	upravni + parnični (otpuštanje)	više od 9 godina
<i>F.E protiv Francuske,</i> 30. oktobar 1998.	Pozivanje na kasacioni sud u plenumu ukazuje na to da je predmet bio dosta složen	Kasacioni sud već je donio nekoliko odluka o datom pravnom pitanju, potrebna	parnični (HIV)	2 godine, 3 mjeseci

<i>Kanoun protiv Francuske</i> , 3. oktobar 2000.	Priroda imovine za podjelu između bivših supružnika, nemogućnost dogvoora pred advokatom, potreba za brojnim obraćanjima sudu	izuzetna ekspeditivnost Vlasti nisu pokazale potrebnu ekspeditivnost u organiziranju poravnjanja, nakon razvoda 1974, npr. kasacioni sud je bio predmet kritike	parnični	19 godina
<i>Satonnet protiv Francuske</i> , 2. avgust 2000.	Status podnosioca kao otpuštenog uposlenika po ugovoru, što znači da o predmetu odluuju i redovni i upravni sud	Složenost predmeta i ponašanje podnosioca nedovoljn opravdanje za ukupnu dužinu postupka, nekoliko perioda neaktivnosti koji se mogu pripisati pravosudnim organima	parnični pa upravni	17 ½ godina (predmet još čeka)
<i>Vallée protiv Francuske</i> , 26. april 1994.	Veliki problemi na osnovu preimenovanja uživaoca kompenzacije u Fondu	Informacije potrebne za određivanje odgovornosti države dugo bile dostupne, šta je bilo u pitanju	parnični pa upravni (HIV)	4 godine u jednom sudu
<i>Pailot protiv Francuske</i> , 22. april 1998.	Određena složenost na osnovu prirode predmeta	Informacije potrebne za određivanje odgovornosti države dugo bile dostupne, period od godine i deset mjeseci između svajanja izvještaja Komisije o postizanju prijateljstskog poravnjanja i presude pred <i>Conseil d'Etat</i> kojom se završava postupak koji je trajao već pet godina i šest mjeseci do postizanja poravnjanja, prevazilazi razuman rok u takvim predmetu, potrebna izuzetna revnosnost	upravni + parnični (HIV)	1 godina, 10 mjeseci
<i>Nouhaud protiv Francuske</i> , 9. juli 2002.	Brojne stranke i dug period od samog događaja, javnopravni status optuženog, problemi u rješavanju nadležnosti između redovnog i upravnog suda	Složenost predmeta i ponašanje podnosioca nisu dovoljni da objasne ukupnu dužinu postuoka	upravni	10 godina za četiri instance

<i>Piron protiv Francuske,</i> 14. novembar 2000.	Konsolidacija zemljišta	Dugi periodi neaktivnosti koji se mogu pripisati isključivo vlastima i za koje nema objašnjenja	upravni	26 godina, 5 mjeseci (predmet još u toku)
<i>Marschner protiv Francuske,</i> 28. septembar 2004.	Financijski kriminal	Kašnjenja u dostavljanju izvještaja vještaka i u održavanju rasprava	upravni	5 godina, 4 mjeseci
<i>Styranowski protiv Poljske,</i> 30. oktobar 1998.	Prebacivanje s jednog suda na drugi	15 mjeseci neobjašnjene neaktivnosti	upravni	2 godine, 8 mjeseci
<i>Naumenko protiv Ukrajine,</i> 30. marti 2005.	Država nije imala potrebnu tehničku dokumentaciju (invalidnost nakon rada u Černobilu)	Nerazumna kašnjenja koja se mog pripisati državi, značaj onoga što je za podnosioca bilo u pitanju (zdravlje)	upravni	5 godina, 8 mjeseci
<i>Janosevic protiv Švedske,</i> 23. juli 2002.	Poreska uprava i sudovi morali su ocijeniti obrt podnosiocove taksi službe i njegovu odgovornost za dodatne poreze i dažbine	To ne opravdava dužinu postupka – štaviše, mjere izvršenja protiv podnosioca tražile su brzo razmatranje njegove žalbe	upravni	6 godina, 8 mjeseci

Složeni predmeti u kojima nije bilo kršenja člana 6.1

Predmet	Razlozi složenosti	Osnov za odluku	Vrsta postupka	Dužina
<i>Gast i Popp protiv Njemačke,</i> 25. februar 2000.	Složenost pravnog osnova na kojem se zasnivala odluka da se odbaci podnosiocova pritužba	Kašnjenja do kojih je došlo nisu se činila dovoljno značajnim da dužina postupka pred Ustavnim sudom pređe razuman rok	krivični	oko dvije godine po podnosiocu
<i>Neumeister protiv Austrije,</i> 27. juni 1968.	Problemi na koje su austrijske vlasti u inostranstvu naišle u izvršenju svojih brojnih naloga	Kašnjenja u otvaranju i ponovnom otvaranju rasprave velikim dijelom su uzrokovana potrebom da se pravnim zastupnicima stranaka, a i sudijama u predmetu, da dovoljno vremena da	krivični	7 godina (na dan presude predmet još čekao)

		se upoznaju sa spisom, koji se sastojao od dvadeset četiri sveska od oko pet stotina stranica		
<i>Pedersen i Baadsgaard protiv Danske,</i> 17. decembar 2004.	Ništa u predmetu se nije smatralo složenim	Podnosioci su doprinijeli kašnjenju (nisu bili naročito angažirani niti su se bunili protiv odgoda, a advokati nisu dolazili na zakazane rasprave). Sud je detaljno obrazložio svaki dio postupka i nije pronašao nijedan period neaktivnosti dovoljno dug da predstavlja kršenje	krivični	5 godina, 9 mjeseci
<i>Van Pelt protiv Francuske,</i> 23. maj 2000.	Međunarodna trgovina drogom, brojne osobe uključene, međunarodni karakter orzanizacije trgovine, djela djelimično izvršena u inostranstvu, potreba prevođenja dokumenata	Brojne mjere koje je poduzimao istražni sudija i odluke koje je sud brzo donosio. O ovome postoje dva izdvojena mišljenja.	krivični	8 godina, 8 mjeseci
<i>Calvelli i Ciglio protiv Italije,</i> 17. januar 2002.	Svakako složen (smrt novorođenčeta u bolnici)	Nema značajnog perioda neaktivnosti. Šest godina, tri mjeseca i deset dana za četiri instance ne može se smatrati nerazumnim.	krivični	6 godina, 3 mjeseca za četiri instance
<i>I.J.L. i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva</i> 19. septembar 2000.	Financijski kriminal, odluka podnosioca da se izjasni da se ne osjeća krivim	Vlastsi se nisu mogle smatrati odgovornima za kašnjenja.	krivični	4 ½ godine
<i>Karabas protiv Turske</i> 21. juli 2005.	Optužba sa zaprijećenom kaznom dugog zatvora, sedam	Nema značajnih perioda neaktivnosti.	krivični	3 godine, 9 mjeseci za dvije instance

	<p>suoptuženika, potreba da se pred drugim sudovima ispituju neki suoptuženici i svjedoci, nakon zahtjeva za pravnu pomoć državnog suda za sigurnost, što je izazvalo određena kašnjenja, naročito u vezi s prepiskom između sudova u različitim gradovima.</p>			
<p>Özden protiv Turske, 24. maj 2005.</p>	<p>Pet suoptuženika, uključujući dva u bjekstvu</p>	<p>Podnosilac nezainteresiran (nepojavljivanje, odusustvo na dan izricanja presude, što odgađa žalbeni postupak).</p>	<p>krivični</p>	<p>4 godine, 9 mjeseci za dvije instance</p>
<p>Sari protiv Turske, 8. novembar 2001.</p>	<p>Složenost djelimično vezana za ekstradiciju, predmet postao složen kad je podnosilac pobjegao u Dansku, zajednička nadležnost dvije zemlje, što stvara birokratske probleme i potrebu za prevođenjem</p>	<p>Podnosilac je doprinio kašnjenju, jer je obaveza pojavljivanja pred sudom ključni element krivičnog postupka. Vlasti nisu doprinosile produžavanju postupka.</p>	<p>krivični</p>	<p>8 godina, 7 mjeseci</p>
<p>Kenan Yavuz protiv Turske, 13. februar 2004.</p>	<p>21 optužena, priroda optužbe protiv podnosioca, nekoliko djela, potreba prikupljanja značajne količine dokaza</p>	<p>Mada država jeste odgovorna za neka kašnjenja, ukupna dužina postupka nije bila nerazumna.</p>	<p>krivični</p>	<p>više od 5 godina</p>
<p>Akçakale protiv Turske, 25. avgust 2004.</p>	<p>Trojica optuženih za nekoliko djela (velika operacija rekonstrukcije događaja, prikupljanja dokaza</p>	<p>Podnosilac je doprinosio kašnjenjima, jer se nije pojavljivao, niti dostavljao pismeni materijal neophodan</p>	<p>krivični</p>	<p>5 godina, 3 mjeseca</p>

	i ustanovljavanja nivoa učešća)	sudu za razmatranje. Nema perioda neaktivnosti.		
<i>Intiba protiv Turske,</i> 24. maj 2005.	Brojne osobe uključene, poreski zakoni	Podnosilac je doprinosio kašnjenju jer se nije pojavljivao, tražio je odgode, otpuštao advokate, mijenjao adresu da bi izbjegao prijem obavještenja i odbijao da ima zastupnika. Vlastu su odgovorne za jednu godinu neaktivnosti, ali bez efekta po dužinu postupka. U postupku ovakvih razmjera, odluka o rokovima zavisi od dostupnosti advokata isto koliko i od suda.	krivični	7 godina, 11 mjeseci
<i>Keçeci protiv Turske,</i> 15. juli 2005.	Brojni optuženi, priroda djela, teško rekonstruirati dogadaje i ustanoviti pojedinačne uloge	Nema značajnih perioda neaktivnosti.	krivični	6 godina, 2 mjeseci za pet instanci
<i>Klamecki protiv Poljske,</i> 28. marta 2002.	Priroda optužbi, potreba prikupljanja velike količine dokaza, veliki broj svjedoka saslušanih u prvostepenom postupku	Podnosioci su doprinosili kašnjenju jer se nisu odazivali na sudske pozive. Optuženi je često bio odsutan, pto je dovodilo do odgoda. Optuženi je nekoliko puta otpuštao advokata.	krivični	6 godina, 1 mjesec
<i>Salapa protiv Poljske,</i> 19. decembar 2002.	Slučaj međunarodne trgovine drogom, deset suoptuženika, brojni svjedoci, potreba konsultiranja spisa o tekućim krivičnim postupcima pred drugim sudovima, u svrhu prikupljanja	Podnosilac je doprinosio kašnjenju kroz česta odsustva (kao i neki svjedoci). Sud je pokušao ubrzati postupak tako što je odbacio zahtjev podnosioca da se predmet vrati tužilaštvu i da se	krivični	5 godina, 8 mjeseci

	dokaza	njegov predmet odvoji od druga dva suoptuženika, koji su bili odsutni.		
<i>G.K. protiv Poljske,</i> 20. januar 2004.	Složen predmet, kako se vidi iz mase dokaza prikupljenih i provedenih tokom postupka, 13 optuženika, 104 svjedoka i 9 vještaka	Optuženi je doprinio kašnjenjima, kroz odsustvo ili zahtjeve za odgodama. Kašnjenja nisu bila naročito duga i svakako se ne mogu pripisati vlastima.	krivični	skoro 5 godina
<i>Sablon protiv Belgije,</i> 10. april 2001.	Vrlo složen predmet, zbog potrebe da se dvadest godina kasnije ustanovi da li je podnosilac bio pod stečajem i problemi u određivanju njegove ukupne imovine	Podnosilac je podnio veliki broj zahtjeva, od kojih su neki bili irelevantni ili besmisleni, čime je predmet dodatno usložnjavalo. Nema dužeg perioda neaktivnosti koji se može pripisati vlastima.	parnični	
<i>Soc protiv Hrvatske,</i> 9. avgust 2003.	Smrtu suugovornika, koji je imovinu prodao trećem licu, bez obzira na ugovor, drugi ugovori nisu registrirani	Podnosilac nije dao odgovor na navode optuženog i nije prisustvovao nekim raspravama. Osim toga, rasprave su se održavale redovno.	parnični	4½ godina x dva seta postupaka
<i>Acquaviva protiv Francuske,</i> 21. novembar 1995.	Napeta politička atmosfera na Korzici	Podnosioci su doprinili produžavanju postupka. Neophodne istražne radnje su obavljane redovno. Kašnjenja opravdana političkom situacijom.	parnični	4 godina, 4 mjeseci
<i>Proszak protiv Poljske,</i> 16. decembar 1997.	Neophodan specijalistički medicinski savjet	Podnositeljica je doprionsila kašnjenju kroz tri neosnovana prigovora, propuštanje rasprava i odbijanje da se podvrgne	parnični	3 godina, 9 mjeseci

psihijatrijskom pregledu. Skoro cijeli period koju ulazi u nadležnost Suda *ratione temporis* u suštini je potrošen na traganje za vještakom sa odgovarajućim specijalističkim kvalifikacijama, kako je željela sama podnositeljica. Posebno razmatrajući „ulogu koju je podnositeljica igrala u vođenju postupka“; Sud je zaključio da nije bilo kršenja.

<p>Glaser protiv Ujedinjenog Kraljevstva 13. decembar 2000.</p>	<p>Složena porodična historija: potreba za ponovnom gradnjom povjerenja između podnosioca i djeteta i riješenost majke da izbjegava kontakte</p>	<p>Podnosilac doprinio kašnjenju. Kašnjenja se ne mogu pripisati vlastima.</p>	<p>parnični</p>	<p>3 godine, 11 mjeseci</p>
<p>Olsson II protiv Švedske, 27. novembar 1992.</p>	<p>Teške procjene i obimna istraga</p>	<p>Rasprave trajale 13½ mjeseci na tri instance, što nije bilo pretjerano.</p>	<p>parnični</p>	<p>13½ mjeseci za tri instance</p>
<p>Süssmann protiv Njemačke, 16. septembar 1996.</p>	<p>Predmet „je bio jedna od 24 ustavne apelacije po sličnom, dosta teškom pitanju, u vezi sa dodatnom penzjom velikog broja njemačkih državnih službenika, što je tražilo da sud detaljno ispita suštinu ”</p>	<p>„Imajući na umu jedinstveni politički kontekst ujedinjenja Njemačke i ozbiljne socijalne implikacije sporova koji su se ticali prekida ugovora o radu, savezni Ustavni sud imao je pravo da odluči da će tim predmetima dati prioritet. ”</p>	<p>upravni</p>	<p>3 godine, 4 mjeseca</p>

Prilog 4: Jednostavni predmeti – kršenje

Predmet	Šta je u pitanju za podnosioca	Osnov za odluku	Vrsta postupka	Dužina
<i>Broca i Texier-Micault protiv Francuske,</i> 21. oktobar 2003.	Nikavo značajno pitanje	Što se tiče prvog podnosioca, vlada je potvrdila da se prvostepeni i žalbeni postupci „mohu smatrati relativno dugima”. Što se tiče drugog, žalbeni postupak čekao je tri godine, a vlada za to nije dala nikakvo objašnjenje.	upravni	Prvi podnosilac: 8 godina i 8 mjeseci u tri instance Drugi podnosilac: 5 godina i 3 mjeseca (predmet na čekanju)
<i>Guiraud protiv Francuske,</i> 29. mart 2005.	Nikavo značajno pitanje	Mada je dužina suđenja djelovala razumno, obzirom na okolnosti predmeta, ne može se smatrati da je istraga obavljena s potrebnom revnosnošću.	krivični	10 godina i 3 mjeseca za istragu i tri instance, uključujući 6 godina i 8 mjeseci samo za istragu
<i>Quemar protiv Francuske,</i> 1. februar 2005.	Nikavo značajno pitanje	Neopravdana kašnjenja i periodi neaktivnosti i istražnog sudije i žalbenog odjeljenja suda koji se bavio žalbom na istragu. Npr. istražni sudija (koji je već bio zamjena za drugog istražnog sudiju) je tek za više od 10 mjeseci parničnu pritužbu priključio glavnom postupku, a skoro još godinu kasnije (tokom koje nije bilo nikakvih procesnih radnji) pozvao je svjedoke.	krivični	Istraga: - 10 godina i 4 mjeseca za gđu Quemar - 10 godina i 2 mjeseca za g. Quemara
<i>Fattell protiv Francuske,</i> 27. januar 2005.	Nikavo značajno pitanje	Neopravdano kašnjenje od dvije i po godine između registracije podnosiocove žalbe i odluke upravnog žalbenog suda. Neopravdano kašnjenje od četiri i po godine između registracije žalbe po pravnom osnovu i odluke pred <i>Conseil d'Etat</i> .	upravni	14 godina i 11 mjeseci za razmatranje preliminarne pritužbe i sedam kasnijih faza postupka

<i>Schwarkmann protiv Francuske</i> , 8. februar 2005.	Nikavo značajno pitanje	Istražni sudija koji, uprkos četiri podsjećanja, nije dobio nikakav odgovor na zahtjev da se uzmu dokazi po nalogu od dvije godine ranije, samo je ponovio isti zahtjev.	krivični	Istraga je trajala 7 godina i 1 mjesec
<i>Guez protiv Francuske</i> , 17. maj 2005.	Nikavo značajno pitanje	Neopravdana kašnjenja od: 1) tri godine i sedam mjeseci pred upravnim sudom u Parizu, za prvo otpuštanje (između podnošenja predstavke i presude o određivanju naknade za gubitak prihoda), 2) četiri godine i osam mjeseci pred upravnim žalbenim sudom u Parizu, za drugo otpuštanje (između presude o poništenju drugog otpuštanja i naloga da se podnosilac vrati na posao), 3) osam godina i šest mjeseci naknadnog zahtjeva za kompenzaciju (postupak još čeka).	upravni – radni sud	11 godina u dvije instance (upravni žalbeni sud još uvijek nije donio odluku po zahtjevu za poništenje prvog otpuštanja)
<i>Podbielski protiv Poljske</i> , 30. oktobar 1998.	Obzirom na galopirajuću inflaciju, podnosilac je imao ekonomskog interesa da osigura odluku o svom potraživanju u razumnom roku	Kašnjenja u velikoj mjeri izazvana zakonodavnim izmjenama kao razultat prelaska na sistem slobodnog tržišta i proceduralnom kompleksnošću.	parnični	5 godina i 6 mjeseci u dvije instance (postupak još na čekanju)
<i>Bursuc protiv Rumunije</i> , 12. oktobar 2004.	Zdravstveno stanje podnosioca	Od juna 1999. do juna 2000, sud je naložio seriju odgoda jer se svjedoci nisu pojavljivali, uprkos činjenici da ih je pozivao skoro svakog mjeseca, uz prijetnju procesnimkaznama, koje,	krivični	4 godine , od kojih: - 1 godina i 9 mjeseci za istragu tužilaštva - 2 godine i 3 mjeseca za prvostepeni sud

pak, nije primijenio.

Sudski organi trebali su pokazati posebnu revnosnost u ubrzavanju postupka, obzirom na zdravstveno stanje podnosioca.

<i>Frydlander protiv Francuske,</i> 27. juni 2000.	Gubitak izvora sredstava za život	<i>Conseil d'Etat</i> je svoju odluku donio skoro šest godina nakon što je primio predmet, a vlada za ovo očigledno pretjerano trajanje postupka nije dala nikakvo objašnjenje.	upravni (spor iz radnog odnosa)	9 godina i 8 mjeseci (skoro 6 godina pred <i>Conseil d'Etat</i>)
<i>Garcia protiv Francuske,</i> 26. septembar 2000.	Gubitak izvora sredstava za život	Postupak je bio brz pred upravnim sudom u Dižonu (malo više od jedne godine) ali ne i pred <i>Conseil d'Etat</i> (četiri godine i četiri mjeseca).	upravni	5 godina i 8 mjeseci u tri instance
<i>Ferdandes Cascao protiv Portugala ,</i> 1. februar 2001.	Gubitak izvora sredstava za život	Nastavak poslovne aktivnosti podnosioca u velikoj je mjeri zavisio od ishoda postupka. Nikakvi suštinski procesni koraci nisu poduzeti između datuma naloga sudije i datuma pripreme odluke – ovo kašnjenje od dvije godine je nesumnjivo pretjerano.	parnični (spor iz radnog odnosa)	4 godina i 7 mjeseci u jednoj instanci (što je rezultiralo prijateljskim poravnanjem)
<i>Farinha Martins protiv Portugala ,</i> 10. juli 2003	Spor iz radnog odnosa	U slučaju sporova koji se tiču prava uposlenika da budu plaćeni ili da prime naknadu umjesto plate, trenutak od kojeg se može smatrati da je uslov razumnog roka iz člana 6.1 prekršen mora se razmotriti posebno pažljivo. Vrijeme koje je žalbenom sudu trebalo da razmotri privremenu usmenu žalbu u velikoj je mjeri usporilo	parnični (spor iz radnog odnosa)	17 godina i 9 mjeseci

		postupak. Trebalo je više od dvije godine da se odluči da se presuda radnog suda mora poništiti		
<i>Kress protiv Francuske,</i> 7. juni 2001.	Nikavo značajno pitanje	Značajna kašnjenja u postupku, i u prvom stepenu i po žalbi, u vezi sa pravnim osnovom.	upravni	10 godina i 1 mjesec
		<i>Conseil d'Etat</i> je četiri godine i malo više od jednog mjeseca razmarao podnosiocu žalbu na pravni osnov.		

Prilog 4 (nastavak): Jednostavni predmeti – nema kršenja

Predmet	Šta je u pitanju za podnosioca	Osnov za odluku	Vrsta postupka	Dužina
<i>Kuibichev protiv Bugarske,</i> 30. septembar 2004.	Nikavo značajno pitanje	Uprkos petomjesečnom kašnjenju između dvije rasprave žalbenog suda, neadekvatnosti koraka koje su vlasti poduzele da osiguraju prisustvo svjedoka na raspravama, te daljeg kašnjenja od tri i po mjeseca zbog nepostupanja tužilaštva, postupak, koji se vodio u četiri faze i na tri sudske instance, bez pretjeranog kašnjenja na žalbenom sudu u Sofiji ili na kasacionom sudu, nje prekoračio granicu razumnog vremenskog roka.	krivični	4 godina i 3 mjeseca za tri instance (plus istraga)
<i>Punzelt protiv Češke,</i> 25. april 2000.	Nikavo značajno pitanje	Podnosilac je značajno doprinio dužini postupka, čestim zahtjevima za dodatnim dokazima između podnošenja optužnice i prve rasprave.	krivični	3 godine i 3 mjeseca za tri instance
		U periodu od novembra		

do decembra 1994, sudovi na oba niva odgovorili su na zahtjev podnosioca za izuzećem nekih sudija.

Nema perioda neaktivnosti koji se može pripisati vlastima. Predmet su dva puta razmatrali sudovi na dvije instance. Rasprave su se održavale redovno i prekidale samo radi traženja novih dokaza.

Zielinski protiv Poljske,
15. februar 2005.

Nikavo značajno pitanje

Podnosilac je doprinisio dužini postupka (nije pismeno odgovarao na opservacije suprotne strane u dozvoljenom roku od četrnaest dana, ali jeste odgovarao na raspravi; nije poduzimao nikakve korake da ubrza postupak; nije blagovremeno priložio ljekarsko uvjerenje, što je rezultiralo kašnjenjem od tri mjeseca; itd.)

parnični

5 godina i 1 mjesec za tri instance

I suprotna strana je doprinosila kašnjenju u postupku u meritumu.

Period od skoro jedanaest mjeseci neaktivnosti pravosudnih organa djelimično je izazvan ponašanjem podnosioca. Slično tome, kašnjenje od devet do dvanaest mjeseci izazvalo je to što suprotna strana nije na vrijeme uplatila depozit.

Uz ove periode neaktivnosti, koji su trajali oko jedne godine i osam mjeseci, a za koji stranke i sud zajedno

		snose odgovornost, rasprave su se održavale u redovnim intervalima.		
<i>Dostál protiv Češke,</i> 25. maj 2004.	Nikavo značajno pitanje	<u>Predmet br. 23 C 227/94</u> Riješen relativno brzo. Period neaktivnosti od juna 1994. do oktobra 1996. može se pripisati podnosiocu (neplaćanje sudske takse). <u>Predmet br. 30 C 580/95</u> Brojni zahtjevi i prigovori o pristrasnosti koje je podnosilac ulagalo (domaći sudovi su spis beskrajno prebacivali s jednog suda na drugi, što je značajno usporilo postupak). <u>Predmet br. 30 C 581/95</u> Podnosilac je uložio nekoliko nepreciznih ili neosnovanih procesnih zahtjeva. <u>Predmet br. 58 C 37/96</u> Brojni procesni zahtjevi: sudovi su samo reagirali na te zahtjeve i to su činili bez nepotrebnog kašnjenja. <u>Predmet br. 23 C 66/98</u> Brojni procesni zahtjevi: sudovi su imali obavezu prebacivanja spisa (što se radilo ekspeditivno).	parnični	<u>Predmet br. 23 C 227/94: 6 godina i 6 mjeseci</u> za dvije instance <u>Predmet br. 30 C 580/95: 7 godina i 2 mjeseca</u> za dvije instance <u>Predmet br. 30 C 581/95: 7 godina i 2 mjeseca</u> za dvije instance <u>Predmet br. 58 C 37/96: 5 godina i 3 mjeseca</u> za dvije instance <u>Predmet br. 23 C 66/98: 4 godine i 8 mjeseci</u>
<i>Soner Önder protiv Turske,</i> 12. juli 2005.	Nikavo značajno pitanje	Nema perioda neaktivnosti koji se može pripisati domaćim sudskim organima.	krivični	5 godina i 11 mjeseci (dva postupka pred državnim sudom sigurnosti i dva pred kasacionim sudom)
<i>Gergouil protiv Francuske,</i>	Nikavo značajno pitanje	Više od godine i dva mjeseca pred žalbenim	parnični (spor iz radnog odnosa)	4 godine i 3 mjeseca za tri

21. mart 2000.

sudom, a više od četiri mjeseca pred kasacionim sudom, da bi stranke uložile svoje podneske.

instance

Postupak pred kasacionim sudom trajao je dvije godine, dva mjeseca i dva dana: taj period se opisuje kao dosta dug, ali nema perioda neaktivnosti koji se može pripisati vlastima (dužina postupka pred radnim sudom (pet mjeseci) i žalbenim sudom (godina i pet mjeseci) nisu bili predmet kritike.

Guichon protiv Francuske,
21. mart 2000.

Nikavo značajno pitanje

Kašnjenje od šest mjeseci izazvano time što je podnosilac odgodio raspravu pred radnim sudom. Podnosiocu je trebalo više od tri mjeseca da se žali na prvostepenu odluku, a strankama je trebalo devet mjeseci da ulože podneske kasacionom sudu.

parnični (spor iz radnog odnosa)

5 godina i 3 mjeseca za tri instance

Nema značajnog perioda neaktivnosti koji se može pripisati državnim vlastima. Dužina postupka pred radnim sudom (godina i sedam mjeseci), žalbenim sudom (godina i devet mjeseci) i kasacionim sudom (godina i osam mjeseci) nije bila predmete kritike.

Piccolo protiv Italije,
7. novembar 2000.

Nikavo značajno pitanje

Dvije godine i dva mjeseca bili su neophodni da se dobije mišljenje vještaka, što je dovelo do vansudskog poravnjanja (nakon kojeg više nije bilo spora među strankama). Ovoliko

parnični

3 godine i 7 mjeseci za jednu instancu

N.B.: trojica sudija objavili su zajedničko izdviženo

		trajanje može se smatrati prihvatljivime (u svjetlu sveukupne dužine postupka).		<i>mišljenje o neslaganju</i> ¹³²
<i>P.G.V. protiv Italije,</i> 7. novembar 2000.	Nikavo značajno pitanje	Godina i osam mjeseci za istragu, nakon koje je prošlo dvadeset mjeseci prije rasprave. Sud je smatrao da se ovakvo trajanje ipak može smatrati prihvatljivim, ako se uporedi (što je bilo primjereno) sa sveukupnom dužinom postupka.	parnični	3 godine i 9 mjeseci za jednu instancu <i>N.B.: dvojica sudija objavili su zajedničko izdvojeno mišljenje o neslaganju</i> ¹³³
<i>Marcotrigiano protiv Italije,</i> 1. mart 2001.	Spor iz radnog odnosa	Predmet zamrznut dvije godine i osam mjeseci (premještaj sudije): može se pripisati vlastima. Međutim, vrijeme koje je stvarno bilo potrebno za predmet je oko pet godina i dva mjeseca, na dvije instance (potpisivanjem izjave 1999, kojom se odriče prava nastavka postupka pred teritorijalno nadležnim sudom, podnosilac je pokazao nedostatatak interesa za postupak).	parnični	5 godina i 5 mjeseci (dvije instance)
<i>Mangualde Pinto protiv Francuske,</i> 9. april 2002.	Spor iz radnog odnosa	Uzastopne odgode po zahtjevu stranaka dovele su do kašnjenja od više od jedne godine i osam mjeseci. Kašnjenja su izazvana i obustavnom postupka na osnovu toga što se podnosilac nije pojavio, te kasnijim nastavkom. Samo dva kašnjenja mogu se pripisati domaćim vlastima: šest mjeseci odgode rasprave pred radnim sudom i sedam mjeseci razmatranja	parnični (spor iz radnog odnosa)	6 godina i 3 mjeseca

podnosiočevog zahtjeva
za besplatnu pravnu
pomoć.

Sud je smatrao da ukupno
trajanje od više od šest
godina jeste dosta dugo,
ali da se kašnjenja ne
mogu smatrati
nerazumnim.

**Martial Lemoine
protiv Francuske,**
29. april 2003.

Nikavo značajno
pitanje

Razmjena izjašnjenja i
dokumentacije među
strankama predstavljala je
uzrok kašnjenja: to je
trajalo godinu i jedan
mjesec pred žalbenim
sudom Pariza, i godinu i
dva mjeseca pred drugim
žalbenim sudom, mada je
sudija zadužen za
pripremu predmeta za
raspravu postavio rokove
i dao završni datum za
pripremnju fazu.

parnični

**7 godina i 8
mjeseci**

uključujući:
- 1 godinu i 10
mjeseci u prvom
stepenu, 1
godinu i 8
mjeseci po žalbi,
- 1 godinu i 9
mjeseci pred
kasacionim
sudom,
- 2 godine pred
drugim žalbenim
sudom

Sporost podnosioca u
ulaganju početnih
podnesaka pariskom
žalbenom sudu i zahtjev
stranaka da se odgodi
završni datum za
pripremu predmeta pred
drugim žalbenim sudom,
usporili su postupak za
skoro osam mjeseci.

Sud je smatrao da ukupno
trajanje (sedam godina i
osam mjeseci) jeste dosta
dugo, ali proteklo vrijeme
koje se može pripisati
vlastima ne može se
smatrati nerazumnim.

**Mõtsnik protiv
Estonije,**
29. april 2003.

Podnosilac u
pritvoru do
suđenja

Rasprave po nekoliko
puta odgađane zbog
nepojavljivanja ili
podnosioca, ili njegovog
advokata.

krivični

4 godine i 6
mjeseci, ali Sud
nije imao
nadležnost
ratione materiae
da se bavi

<p><i>Liadis protiv Grčke,</i> 27. maj 2004.</p>	<p>Nikavo značajno pitanje</p>	<p>Neka procesna kašnjenja ne mogu se pripisati podnosiocu, ali sveukupna dužina postupka smatrala se razumnom.</p> <p>Sve odgode u prvostepenom postupku uzrokovane su nepojavljivanjem podnosioca. Uz to, podnosilac je konzistentno bio izuzetno spor u traženju novog datuma za raspravu, što je kulminiralo kašnjenjem od skoro dvadeset godina.</p> <p>Podnosilac nije pokazao nikakvo zanimanje za nastavak postupka, što je rezultiralo time da sud nije imao osnova da postupa (po članovima 106. i 108. ZPP-a, tok parničnog postupka u potpunosti leži na strankama).</p> <p>Nema perioda neaktivnosti ili neopravdanog kašnjenja koji se mogu pripisati vlastima. Svaki put kad je podnosilac tražio novu raspravu, sud je na to brzo odgovorio (i presudu donio za godinu i tri mjeseca nakon relevantnog zahtjeva). Postupak pred žalbenim sudom trajao je jednu godinu i dva mjeseca.</p>	<p>parnični</p>	<p>postupkom na sve tri instance. Relevantni period je, shodno tome, 2 godine i 7 mjeseci</p> <p>21 godina i 11 mjeseci (uključujući više od 14 godina i 9 mjeseci nakon 20. novembra 1985, datuma kad je Grčka priznala pravo na pojedinačne predstavke)</p>
<p><i>Patrianakos protiv Grčke,</i> 15. juli 2004.</p>	<p>Nikavo značajno pitanje</p>	<p>Stranke se nisu pojavljivale (što je uzrok svih odgoda u prvostepenom postupku) i konzistentno su bile prespore u traženju</p>	<p>parnični</p>	<p>22 godine i 3 mjeseca za tri instance, uključujući skoro 15 godina nakon 20. novembra</p>

novog datuma za raspravu. To je postupak usporilo za skoro 14 godina.

1985, kad je Grčka priznala pravo na pojedinačne predstavke.

Stranke nisu pokazale nikakvo zanimanje za nastavak postupka pred prvostepenim sudom, a shodno članovima 106. i 108. ZPP-a, sud nije imao osnova da postupa.

Podnosilac je podnošenje žalbe o pravnom osnovu usporio za više od godine i dva mjeseca.

Nema perioda neaktivnosti ili nepotrebnog kašnjenja koji se mogu pripisati vlastima:
- svaki put kad su stranke tražile novi datum za raspravu, sudovi su na to brzo odgovarali,
- prvostepeni sud je svoju presudu donio sedam mjeseci nakon što je određen novi datum za raspravu,
- postupak pred žalbenim sudom trajao je jednu godinu,
- kasacioni sud donio je odluku godinu i četiri mjeseca kasnije.

Sud je smatrao da su ovi period daleko od nerazumnih.

Wroblewski protiv Poljske,
1. decembra 2005.

Nikavo značajno pitanje

Pošto nije konsultirao spis u roku koji je odredio javni tužilac, podnosilac je tražio da se optužnica vrati tužiocu na ispravke, tek nakon što je završena istraga i nakon što je

krivični

5 godina za jednu instancu

određen datum suđenja: ovo je istragu, a time i raspravu u predmetu, odgodilo za skoro četiri mjeseca.

Vlada nije dala nikakvo obrazloženje za period neaktivnosti od oko jedanaest mjeseci, za koji se pravosudni organi smatraju odgovornima. Međutim, pored ovog neblagovremenog postupanja u postupku, vlasti nisu bile neaktivne i pokazale su potrebnu revnosnost.

Vendittelli protiv Italije,
18. juli 1994.

Nikavo značajno pitanje

Mada jesu legitimni, dva zahtjeva za odgodom koje je uložio podnosilac, izazvali su kašnjenje od skoro šest mjeseci (što je dosta značajno, obzirom na ukupno trajanje postupka od 14 mjeseci).

krivični

4 godine i 5 mjeseci za dvije instance

Prvostepenom sudu trebalo je 11 mjeseci da podnosiocu dostavi svoju odluku. Međutim, podnosilac je prisustovao raspravama i razumno je bilo očekivati da je primjerak presude pribavio po sopstvenom nahodanju.

Odluka žalbenog suda uopće nije uručena, ali to se nije odrazilo na dužinu postupka, jer se radilo o prihvatanju zakona o amnestiji.

Cesarini protiv Italije,
12. oktobar 1992.

Nikavo značajno pitanje

Skoro dvije godine je podnosilac bio neaktivan i nije poduzimao nikakve korake da uloži žalbu (navodno da bi tražio

parnični

6 godina i 8 mjeseci za tri instance

prijateljsko poravnanje).

Nekoliko perioda neaktivnosti može se pripisati vlastima: prvostepeni sud čekao je sedamnaest mjeseci da donese presudu, a žalbeni sud dvadeset mjeseci .

Međutim, „*obzirom na činjenicu da je predmet došao pred tri različita suda i do prijateljskog poravnanja, kašnjenja koja su se desila ne djeluju suštinski dovoljno značajna da se ukupno trajanje postupka smatra pretjeranim.*”

Napomena: U nekim predmetima, Sud je smatrao da se kašnjenja mogu smatrati prihvatljivima ako se, kad je to primjereno, porede sa ukupnom dužinom postupka i činjenicom da su postupak vodile dvije sudske instance. To posebno važi za s ova dva predmeta protiv Italije (kao i gore pomenuta presuda *PGV*):

1. *G.L. protiv Italije*, 3. oktobar 2002.

2. *Gemignani protiv Italije*, 6. decembar 2001.

¹ Vidi dokument CEPEJ(2004)19.

² Međutim, Evropski sud primjenjuje član 6.1 na istražnu fazu krivičnog postupka.

³ C.H. Van Rhee, „*The laws delay: an introduction*“, u: *The law's delay: essays in undue delay in civil litigation*, Intersentia, 2004.

⁴ Član 111. Ustava Italije.

⁵ F. Sudre, „*La dimension internationale and européenne des libertés and droits fondamentaux*“, u: *Libertés and droits fondamentaux*, urednici R. Cabrillac, M-A Frison-Roche i T. Revet, Dalloz, 2004, stri. 33 do 51.

⁶ J-C Soyer i Mr de Salvia, Član 6 u *Convention européenne des droits de l'homme commentaire article par article*, urednik L-E Pettiti, Economica, str. 244.

⁷ Prilog 1.

⁸ U presudi *Intiba protiv Turske* od 24. maja 2005, stav 54, Sud je kazao da iako član 6 Konvencije traži da se postupci vode odgovarajućom brzinom, on sadrži i više generalni princip dobrog provođenja pravde (presuda samo na francuskom). Vidi i presudu *Boddaer protiv Belgije* od 12. oktobra 1992.

⁹ Presuda *Marien protiv Belgije* od 3. novembra 2005. (samo na francuskom)

¹⁰ Presuda *Neumeister protiv Austrije*, 1968

¹¹ „Svako čija prava i slobode određeni ovom Konvencijom budu prekršena ima djelotvoran pravni lijek pred domaćim vlastima, bez obzira na to da li je kršenje počinila osoba koja je djelovala u službenom svojstvu.“

- ¹² Presuda *Kudla*, stav 52.
- ¹³ R. Bindels, *L'influence du droit d'être jugé dans un délai raisonnable prévu par l'article 6§1 de la Convention européenne des droits de l'homme sur l'administration de la justice civile belge*, in *Annales de Droit de Louvain*, sv. 62. 2002, br. 3-4, str. 349 do 428.
- ¹⁴ Vidi i odluku *Tomé Mota protiv Portugala*, br. 32082/96.
- ¹⁵ Vidi i *I.S. protiv Slovačke* od 4. aprila 2000, stav 31.
- ¹⁶ Isto je pred upravnim sudovima: vidi presudu *Broca i Texier-Micault protiv Francuske* od 21. oktobra 2003.
- ¹⁷ Presuda *Sablon protiv Belgije* od 10. aprila 2001. (samo na francuskom).
- ¹⁸ Konačna odluka o prihvatljivosti, *Hervouet protiv Francuske*, od 2. jula 1997.
- ¹⁹ *Corigliano protiv Italije*, 10. decembra 1982, stav 42.
- ²⁰ Citirano u *Versini protiv Francuske*, 10. juli 2001.
- ²¹ *Ciricosta and Viola protiv Italije*, 4. decembar 1995.
- ²² *Patrianakos protiv Grčke*, presuda od 15. jula 2004.
- ²³ *Klamecki protiv Poljske*, presuda od 28. marta 2002.
- ²⁴ *Dosta protiv Češke*, presuda od 25. maja 2004.
- ²⁵ *Buchholz protiv Njemačke*, presuda od 6. maja 1981.
- ²⁶ *Savvidou protiv Grčke* od 1. avgusta 2000.
- ²⁷ *Hadjidjanis protiv Grčke* od 28. aprila 2005, samo na francuskom.
- ²⁸ *Dachar protiv Francuske* od 10. oktobra 2000.
- ²⁹ *Corigliano protiv Italije* od 10. decembra 1982.
- ³⁰ Osam godina i jedanaest mjeseci, na dvije sudske instance, od priznavanja prava na pojedinačnu predstavku.
- ³¹ Pravo prečeg oporezivanja je nakon toga ukinuto.
- ³² *Hüseyin Ertürk protiv Turske* od 22. septembra 2005, stav 32. (samo na francuskom).
- ³³ *Mehmet Ozeli i ostali protiv Turske* od 26. aprila 2005, stav 38. (samo na francuskom), vidi i sljedeće presude: *Hatun Güven i ostali protiv Turske* od 8. februara 2005, *Meryem Güven i ostali protiv Turske* od 22. februara 2005, kao i presude *Obermeier protiv Austrije* od 28. juna 1990, stav 72, i *Karakaya protiv Francuske* od 26. avgusta 1994, stav 30.
- ³⁴ *Kurt Nielsen protiv Danske* od 15. februara 2000.
- ³⁵ Ali vidi i presude *X protiv Francuske* od 31. marta 1992, *Vallée protiv Francuske* od 26. aprila 1994, *Karaya protiv Francuske* od 26. avgusta 1994, *Paillet protiv Francuske* od 22. aprila 1998, *F.E protiv Francuske* od 30. oktobra 1998, *Kritt protiv Francuske* od 19. marta 2002, *Beaumer protiv Francuske* od 8. juna 2004.
- ³⁶ Prilog 2.
- ³⁷ U presudi *Lechner and Hess protiv Austrije* od 23. aprila 1987, Sud je primijetio da „podnosilac jeste, kao posljedicu dužine postupka, pretrpio gubitak nekih mogućnosti, što opravdava dodjelu pravičnog zadovoljenja u ovom predmetu“.
- ³⁸ Oktobra 2006. rataficirale su je i sljedeće zemlje: Albanija, Austrija, Azerbejdžan, Belgija, BiH, Hrvatska, Češka, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Italija, Latvija, Luksemburg, Monako, Holandija, Poljska, Portugal, San Marino, Španija, Švicarska, Turska i Ukrajina.
- ³⁹ Među brojnim takvim predmetima je i presuda *Assymomitis protiv Grčke* od 14. oktobra 2004.
- ⁴⁰ Vidi presudu *Eckle protiv Savezne Republike Njemačke* od 15. jula 1982. i *Reinhardt i Slimane-Kaïd protiv Francuske* od 31. marta 1998.
- ⁴¹ Vidi i presudu *Jorge Nina Jorge i ostali protiv Portugala* od 19. februara 2004.
- ⁴² U ovom predmetu, Sud je uzeo u obzir i ono što je u pitanju za podnosioca.
- ⁴³ *Yagci i Sargin protiv Turske*, presuda od 8. juna 1995.
- ⁴⁴ Prilog 1.
- ⁴⁵ *Mori protiv Italije*, presuda od 19. februara 1991.
- ⁴⁶ *Guincho protiv Portugala*, presuda od 10. jula 1984.

- ⁴⁷ *Sylva Pontes protiv Portugala*, presuda od 23. marta 1984.
- ⁴⁸ Presuda Velikog vijeća, *Scordino*, 29. mart 2006, stav 197.
- ⁴⁹ *Zappia protiv Italije*, presuda od 26. septembra 1996.
- ⁵⁰ *Corigliano protiv Italije*, presuda od 10. decembra 1982.
- ⁵¹ *Von Maltzan i ostali, Von Zitzewitz i ostali, Man Ferrostaal i Alfred Töpfer Stiftung protiv Njemačke*, odluka od 2. marta 2005.
- ⁵² Vidi i odluku o neprihvatljivosti, *Scwengel protiv Njemačke*, 2. mart 2000. i *Kuna protiv Njemačke* od 10. aprila 2001.
- ⁵³ U perdmetu pred Ustavnim sudom, kao rezultat pojedinačne apelacije, a ne prosljeđivanjem sa drugog suda.
- ⁵⁴ *Kuna protiv Njemačke*, odluka od 10. aprila 2001, *Schwengel protiv Njemačke*, odluka od 2. marta 2000.
- ⁵⁵ Presuda od 12. juna 2001.
- ⁵⁶ *Guincho protiv Portugala*, presuda od 10. jula 1984.
- ⁵⁷ Rezolucija ResDH (95) 82 u vezi predmeta *Zanghi protiv Italije*.
- ⁵⁸ *Timar i ostali protiv Mađarske*, Dnevni red sa komentarima za 922. sastanak Komiteta ministara, april 2005, CM/Del/OJ/(2005) 922, vol I.
- ⁵⁹ *Diana protiv Italije*, presuda od 27. februara 1992: kršenje za postupak koji je trajao 11 godina i 11 mjeseci pred dvije sudske instance, u relativno složenom predmetu.
- ⁶⁰ *Loi d'orientation et de programmation pour la justice du 9 septembre 2002*.
- ⁶¹ *Ilijkov protiv Bugarske*, presuda od 26. jula 2001.
- ⁶² Vidi i str. 43 izvještaja o ubrzanom krivičnom postupku.
- ⁶³ Kao što je potreba da se čeka odgovor na zahtjev za međunarodnu sudsku pomoć.
- ⁶⁴ *Rego Chaves Fernandes protiv Portugala*, presuda od 21. marta 2002; Vidi i *Condé protiv Portugala*, presuda od 23. marta 2000.
- ⁶⁵ *Piron protiv Francuske*, presuda od 14. novembra 2000. (samo na francuskom).
- ⁶⁶ *Portington protiv Grčke*, presuda od 23. septembra 1998.
- ⁶⁷ Presuda od 27. juna 2002.
- ⁶⁸ Kao i sljedeće presude: *Pavlyulynets protiv Ukrajine* od 6. septembra 2005, *Carstea i Grecu protiv Rumunije*, 15. juni 2006, *Ferlic protiv Slovenije*, 6. april 2006, (stav 46).
- ⁶⁹ Dostupno na websiteu Suda: <http://www.ehcr.coe.int/ehcr>.
- ⁷⁰ Vidi i studiju A. Uzelac, "Accelerating civil proceedings in Croatia – a history of attempts to improve the efficiency of civil litigation" u: C-H. Van Rhee, "The law's delay: essays in undue delay in civil litigation", Intersentia, 2004.
- ⁷¹ *Obermeir protiv Austrije*, presuda od 28. juna 1990.
- ⁷² *Volf protiv Češke*, presuda od 6. septembra 2005.
- ⁷³ Rezolucija ResDH(2005)60 u vezi s presudama Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Horvat i još devet predmeta protiv Hrvatske.
- ⁷⁴ Izvještaj Radne grupe "Time management of justice systems: a Noethern Europe study" (CEPEJ(2006)14).
- ⁷⁵ U Francuskoj, izvršna vlast koja ne uvede provedbene propise može biti predmet kazne upravnog suda sve dok ne poduzme odgovarajuće korake, ali takve prisilne novčane kazne nameću se samo u slučajevima kad uvođenje takvih propisa već kasni (*Conseil d'Etat*, presuda od 28. jula 2000, *Association France. Nature Environnement*).
- ⁷⁶ Vidi i presudu *Papageorgiou protiv Grčke* od 22. oktobra 1997. (sedmomjesečni štrajk).
- ⁷⁷ Presuda *Dumas protiv Francuske* od 23. septembra 2003.
- ⁷⁸ Presuda *Nuutinen protiv Finske* od 27. juna 2000: stavovi 114 i 118.
- ⁷⁹ *Vocaturu protiv Italije*, presuda od 24. maja 1991.
- ⁸⁰ Izvještaj Jean-Claudea Magendiea: "Célérité et qualité de la justice: la gestion de temps dans le procès", La Documentation française, str 205.

- ⁸¹ Vidi Službene publikacije od 29. decembra 2005.
- ⁸² “*Procédure civile chronique*”, Nathalie Fricero, Pierre Julien, u *Dalloz*, br. 8, str. 546.
- ⁸³ Vidi i *Molin Insaat protiv Turske*, presuda od 11. januara 2005.
- ⁸⁴ *Tsirikakis protiv Grčke*, presuda od 17. januara 2002.
- ⁸⁵ *Zappia protiv Italije*, presuda od 26. septembra 1996, stav 25.
- ⁸⁶ *Sundov protiv Hrvatske*, 13. april 2006.
- ⁸⁷ Izvor: *List of General measures adopted to prevent new violations of the European Convention on Human Rights. Stock-taking of measures reported to the Committee of Ministers in its control of the execution of judgments and decisions under the Convention* (ažurirano maja 2006, str. 155).
- ⁸⁸ *Baraona protiv Portugala*, presuda od 8. jula 1987.
- ⁸⁹ *Duclos protiv Francuske*, presuda od 17. decembra 1996.
- ⁹⁰ *Volesky protiv Češke*, presuda od 29. juna 2004, stav 105.
- ⁹¹ *Bock protiv Njemačke*, presuda od 23. marta 1989.
- ⁹² Rezolucija ResDH(2005)63 od 18. jula 2005, u vezi sa presudama Evropskog suda za ljudska prava u 58 predmeta protiv Francuske (vidi prilog uz Rezoluciju) u pogledu pretjerane dužine nekih postupaka vezanih za građanska prava i obaveze i određenje krivične otpužbe pred upravnim sudovima.
- ⁹³ Završna rezolucija ResDH (2004) 77 o predmetu *G.S protiv Austrije*.
- ⁹⁴ *Lechner i Hess protiv Austrije*, presuda od 23. aprila 1987.
- ⁹⁵ Kršenje člana 6.1 za postupak koji je trajao 13 godina i 3 mjeseca, u složenom predmetu eksproprijacije, u kojem je žalba po pravnom osnovu još uvijek u toku (tri instance).
- ⁹⁶ *Mitkulić protiv Hrvatske*, presuda od 7. februara 2002.
- ⁹⁷ Izvor: *List of General measures adopted to prevent new violations of the European Convention on Human Rights. Stock-taking of measures reported to the Committee of Ministers in its control of the execution of judgments and decisions under the Convention (Application of former Articles 32 and 54 and of Article 46)*.
- ⁹⁸ Rezolucija ResDH(2005)60 u vezi sa presudama Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Horvat i još 9 predmeta protiv Hrvatske (prilog I), usvojena 18. jula 2005.
- ⁹⁹ Rezolucija ResDH(2005)60, *idem*.
- ¹⁰⁰ *Access To Justice – Privremeni izvještaj ministra pravde o građanskom pravosuđu u Engleskoj i Velsu*, juni 1995.
- ¹⁰¹ Informativni izvještaj br. 17 Senatu Francuske od 12. oktobra 2005, o ubrzanom krivičnom postupku, senatora François Zocchetta, i puporedni pregled propisa br. 146 -maj 2005- ubrzani krivični postupak – Vidi website: <http://www.senat.fr>
- ¹⁰² *Mattocia protiv Italije*, presuda od 25. jula 2000.
- ¹⁰³ *Van Pelt protiv Francuske*, presuda od 23. maja 2000.
- ¹⁰⁴ *Salapa protiv Poljske*, presuda od 19. decembra 2002.
- ¹⁰⁵ Vidi i: *Salapa protiv Poljske* od 19. decembra 2002. (o razdvajanju postupaka), *Absandze protiv Gruzije* od 15. oktobra 2002. (odluka o neprihvatljivosti – samo na francuskom), gdje je Sud sasvim jasno kazao da bi razdvajanje podnosiocavog predmeta od predmeta drugog optuženog vjerovatno ubzralo postupak, ali da ništa nije ukazivalo na to da bi takvo razdvajanje bilo kompatibilno sa pravilnim provođenjem pravde. Međutim, razmatrajući predmet *case a posteriori*, vidi ga na način na koji ga domaće sudije nisu mogle sagletati u vrijeme kad si o njemu odlučivale.
- ¹⁰⁶ Vidi i presudu *Neumeister protiv Austrije, idem*, stav 21.
- ¹⁰⁷ *Kritt protiv Francuske* od 19. marta 2002. (samo na francuskom).
- ¹⁰⁸ *Alberto Sanchez protiv Španije* od 16. novembra 2004.
- ¹⁰⁹ *Clinique Mozart SARL protiv Francuske* od 8. juna 2004.
- ¹¹⁰ Studiju ovog pitanja vidi kod: Venecijanska komisija, Evropska komisija za demokratiju kroz pravo, “*Preliminary Draft Report on National Remedies in respect of excessive length of proceedings*”, 4. mart 2005.
- ¹¹¹ Preporuka (2004) 6 Komiteta ministara od 12. maja 2004.

¹¹² Četvrti informativni izvještaj CM/Inf/DH (2005) 31 od 6. juna 2005.

¹¹³ Presuda Velikog vijeća od 29. marta 2006.

¹¹⁴ Studiju ovog pitanja vidi kod: Venecijanska komisija, Evrpska komisija za demokraciju kroz pravo, “*Preliminary Draft Report on National Remedies in respect of excessive length of proceedings*”, 4. mart 2005.

¹¹⁵ Izvor: website Conseil d’Etat: <http://reflex.raadvst-consetat.be/reflex/index.reflex?page=chrono>.

¹¹⁶ Odluka od 6. septembra 2001.

¹¹⁷ Odluka od 27. marta 2003. i 29. jula 2004.

¹¹⁸ Izvor: *General measures adopted to prevent new violations of the European Convention on Human Rights. Stock-taking of measures reported to the Committee of Ministers in its control of the execution of judgments and decisions under the Convention*, maj 2006, str. 39 i 40.

¹¹⁹ Vidi Rezoluciju ResDH(2005)67 od 18. jula 2005. u vezi s presudama Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Jóri i 18 drugih predmeta protiv Slovačke*.

¹²⁰ Presuda Velikog vijeća u predmetu *Sürmeli protiv Njemačke*, 8. juni 2006, stav 138.

¹²¹ Gore pomenuta presuda *Dosta protiv Češke*, 25. maj 2004: zanimljiva presuda u vezi sa nekoliko parničnih postupaka koje je pokrenuo jedan te isti podnosilac u jednostavnim predmetima, koje je razmatrao Evropski sud.

¹²² *Le Bechennec protiv Francuske*, presuda od 28. marta 2006.

¹²³ U vezi s ovim, vidi Okvirni program CEPEJ-a “*A new objective for judicial systems: the processing of each case within an optimum and foreseeable timeframe*” od 11. juna 2004, aktivnost 10: „Definiranje prioriteta u upravljanju predmetima”, str. 15.

¹²⁴ *Union Alimentaria Sanders SA protiv Španije*, presuda od 7. jula 1989.

¹²⁵ Vidi izvještaj CEPEJ-a “*Time management of justice systems: a Northern Europe study*” (CEPEJ(2006)14).

¹²⁶ „Istražni sudija zaključio je preliminarnu sudsku istragu [...] četiri godine i sedam mjeseci nakon što je podnosilac prvi put saslušan kao osumnjičeni. Čini se da je ovo uznemiravajuće dug vremenski period.[...]. U datim okolnostima je posebno bitno da dužina takvog perioda bude uvjerljivo opravdana.“ (stav 51) *Hozee protiv Holandije*, presuda od 22. maja 1998. (nema kršenja u složenom krivičnom predmetu).

¹²⁷ Ostalo su postupci pred redovnim i upravnim sudovima, kao i jedan postupak pred ustavnim sudom.

¹²⁸ Godišnji izvještaj Suda dostupan je na websiteu <http://www.ehcr.coe.int/ehcr>.

¹²⁹ Jedna od prijava za nagradu Kristalna vaga pravde za 2006 za cilj je imala smanjenje dužine postupka: Prvostepeni sud u Torinu “*Programme Strasbourg*” *First experience of case management in Italy to combat backlogs and speed up the treatment of civil proceedings*“.

¹³⁰ Vidi ranije pomenuti CEPEJ izvještaj “*Time management of justice systems: a Northern Europe study*” (CEPEJ(2006)14).

¹³¹ Izvori: *Hudocdatabase* na <http://www.echr.coe.int/echr> godišnji izvještaj Evropskog suda za 2005, str. 22.

¹³² „Mada se period od tri godine i sedam mjeseci za jednu sudsku instancu, u predmetu koji nije naročito složen, u principu može smatrati prihvatljivim, primjećujemo da se proteklo vrijeme računa kao period koji teče od jula 1997, kad je podnosilac najavio da je postigao dogovor sa odgovornom stranom. Međutim, postupak se nastavio dugo iza tog datuma, i čini se da je, u prvom stepenu, još uvijek čekao u septembru 1999, više od pet godina i deset mjeseci nakon početka. Po našem mišljenju, ovo je sasvim jasno pretjerano.” (sudije Tulkens, Bratza i Costa – nezvanični prevod)

¹³³ „Po našem mišljenju, period od tri godine i devet mjeseci za jednu instancu u postupku, u predmetu koji nije naročito složen, prevazilazi ono što je razumno i time predstavlja kršenje člana 6.1 Konvencije. Posebno naglašavamo da postoji neobjašnjen period od dvadeset četiri mjeseca između podnesaka stranaka i presude suda u Milanu: uz pet mjeseci koliko je bilo potrebno da se presuda dostavi registraru.“ (sudije Tulkens i Bratza - nezvanični prevod)

Top

Related Documents

Meetings

- [CEPEJ - 8th plenary meeting](#) / 06 December 2006